«ԱՐՎԵՍՏ-ԱՐՀԵՍՏ»

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

«ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ՉԱՓՈՐՈՇԻՉ ԵՎ ԾՐԱԳՐԵՐ

(1-12-ՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ)

«ԱՐՎԵՍՏ-ԱՐՀԵՍՏ»

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

«Արվեստ և արհեստ» ուսումնական բնագավառի առարկայախմբի բովանդակային տիրույթն ապահովում է գեղարվեստական կրթության և գեղագիտական դաստիարակության միջոցով անձի մտավոր և ստեղծագործական կարողությունների բացահայտմանն ու զարգացմանն ուղղված շարունակական գործընթաց, որն իրականացվում է միջառարկայական կապերի ակտիվ ներգրավմամբ, արվեստի տարբեր տեսակներին հաղորդակցվելու, ինքնուրույն գեղարվեստական-ստեղծագործական գործունեություն ծավալելու միջոցով:

Դասընթացի նպատակն է ժամանակակից 12-ամյա միջնակարգ կրթության շրջանակներում և այլընտրանքային հայեցակարգերով գործող դպրոցների առկայության պայմաններում ապահովել արվեստի հավասարապես հասանելի, ներառական և որակյալ ուսուցում, Հանրակրթության պետական չափորոշիչով (ՀՊՉ) սահմանված կարողունակություններին համապատասխան՝ ուսումնական միատեսակ վերջնական արդյունք՝ սովորողների՝ ստեղծագործական գաղափարների մշակման, ստեղծագործական գործունեության, դրա մատուցման, արվեստի ստեղծագործություններին գրագետ արձագանքելու և դրանք իմաստավորելու միջոցով:

Հանրակրթական դպրոցում արվեստի ուսումնական նպատակները.

- Զարգացնել երևակայությունը, քննական, ստեղծագործական, պատկերավոր մտածողությունը, դիտողականությունը, ուշադրությունը, նպատակասլացությունը, աշխատասիրությունը, հանդուրժողականությունը:
- Ձևավորել դատողություններ, վերլուծություններ և որոշումներ կայացնելու, անհրաժեշտության դեպքում նաև հակազդելու կարողություններ:
- Ձևավորել գեղեցիկը և ներդաշնակը տեսնելու, զգալու, գնահատելու, պահպանելու և արարելու ցանկություն և կարողություն:
- Ձևավորել ակտիվ ունկնդիր, համերգասրահներ, թանգարաններ, պատկերասրահներ այցելելու ցանկություն և պահանջ:

• Սովորեցնել գործնականում կիրառել գեղարվեստական գործունեության ընթացքում ձեռք բերված գիտելիքները և կարողությունները:

• Ձևավորել ազգային, համամարդկային, սոցիալական, խմբային, անհատական և անձնական խնդիրները ստեղծագործաբար լուծելու կարողություններ:

• Ձևավորել մշակութային արժեքների պահպանման, բազմացման, փոխանցման գործում սեփական մասնակցություն ունենալու պահանջմունք:

• Ստեղծել մշակույթի և արվեստի ոլորտում մասնագիտական կողմնորոշման համար նպաստավոր պայմաններ:

• Պահպանել և զարգացնել մշակույթի և արվեստի բնագավառներում Հայաստանում ձևավորված գեղարվեստական կրթության ավանդույթները, համապատասխանեցնել նոր տնտեսական հարաբերություններին, ժամանակակից պահանջներին և միջազգային կրթական չափորոշիչներին:

Դասընթացի խնդիրները

• Ընդլայնել երեխաների աշխարհայացքը:

• Զարգացնել գեղագիտական և գեղարվեստական ընկալունակությունը:

• Հաղորդակից դարձնել ազգային և համաշխարհային մշակութային արժեքներին, ժողովրդական արվեստի նմուշներին:

• **Սովորեցնել աշխատել նյութերով:**

Հիմնական սկզբունքները

• Գեղարվեստական կրթության և գեղագիտական դաստիարակության անհրաժեշտություն բոլոր սովորողների համար:

• Գեղարվեստական կրթության և գեղագիտական դաստիարակության լավագույն ավանդույթների պահպանում և արդիականացում:

• Յուրաքանչյուր աշակերտի համար մատչելիության և հասանելիության ապահովում:

• Սովորողների ակտիվ և ազատ ստեղծագործական գործունեության խրախուսում:

• Դասընթացի ուսումնասիրման ընթացքում «գիտելիքի ձեռքբերում-գործնական կիրառում-արժեքային համակարգի և վերաբերմունքի ձևավորում» շղթայի անքակտելիության ապահովում:

Հանրակրթական դպրոցում «Արվեստ և արհեստ» ուսումնական բնագավառը ներկայացնող ծրագրերը կառուցվում են հիմնական գաղափարների հենքի վրա, պարուրաձև սկզբունքով: Առարկայական (ինտեգրված)

ծրագրերն ապահովում են արդյունավետ ներառարկայական և միջառարկայական կապեր՝ նպաստելով սովորողների ընդհանրական աշխարհայացքի ձևավորմանը:

Ուսումնական գործունեության ձևերը

- Արվեստի տարբեր գործերի ուսումնասիրում, կատարում, երաժշտության ունկնդրում, կերպարվեստի ստեղծագործությունների դիտում: Հանդիպումներ արվեստագետների հետ:
- Բանավեճեր, քննարկումներ, ինքնավերլուծություն,զրույցներ:
- Ուսումնական տարբեր նպատակներով կիրառվող խաղեր,մրցույթներ,հանդեսներ,միջոցառումներ,ցուցադրություններ ներկայացումներ:
- Նյութերի, միջոցների և տարբեր մոտեցումների փորձարկումներ:
- Հետազոտություններ,տարբեր լրատվամիջոցների և տեղեկատվության աղբյուրների ուսումնասիրում:
- Անհատական և խմբային, ինքնուրույն և համագործակցային աշխատանքներ և նախագծեր:
- Ներկայացումներ և մոդելավորումներ, գծապատկերների և սխեմաների ստեղծում, ուսուցողական և գեղարվեստական ֆիլմերի դիտումներ, քննարկում:
- Մասնագիտական եզրույթների, արվեստագիտական բառապաշարի և լեզվի գործածում, գաղափարների և հասկացությունների սահմանում և վերհանում:
- Տեղեկույթ ու փաստարկներ որոնելու նպատակով մեդիագրագիտության հմտությունների կիրառում, համապատասխան տեղեկատվության և ուսումնասիրման նյութի տեղեկացված ընտրություն:

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Արվեստը հոգևոր գործունեության առանցքային տարրն է, աշխարհի զգացական-գործնական յուրացման յուրահատուկ տեսակ, որի առաջացումը կապված է մարդկային հասարակության զարգացման հնագույն շրջանների հետ: Արվեստը նաև իրականության գեղագիտական-գեղարվեստական վերարտադրությունն է՝ իր բազմաթիվ տեսակներով ու դրսևորումներով: Այն մարդկային կյանքի մշտական ուղեկիցն է, գործունեության արժեքավոր դրսևորումներից մեկը:

Արվեստի միջոցով կարելի է ճանաչել և հասկանալ մարդկության անցած ճանապարհը՝ սկսած նախապատմական ժամանակներից: Զարդանախշի, կենցաղային իրերի, երգվող մեղեդիների, ծիսական

պարերի, դրամատիկ պատմությունների տեսքով ձևավորված արվեստը հասել է մինչև մեր օրեր: Դրանք հսկայական տեղեկատվություն են պարունակում, շատ դեպքերում՝ նաև դեռևս չվերծանված:

Դժվար է պատկերացնել ժամանակակից աշխարհն առանց երաժշտության, նորաձևության, թատրոնի, կինոյի, գրաֆիկական դիզայնի, կերպարվեստի, պարի և այլն: Արվեստի տարբեր տեսակների դրսևորումներն այնքան ներկա են մեր կյանքում, որ դրանց ուսումնասիրությունը կրթության կարևոր բաղադրիչ է հանդիսանում:

Արվեստի դասավանդումն իրականացվում է հայ ազգային մշակույթի հիմքի վրա: Այն նպաստում է սովորողի ինքնաճանաչմանը և ինքնարտահայտմանը, նրա մտահորիզոնի ընդլայնմանը, երևակայության, քննական, վերլուծական և ստեղծագործական մտածողության զարգացմանը, վարպետության, ստեղծարարության, կատարողական առանձնահատկություններին միտված ուսումնական գործունեության, գեղագիտական և բարոյական չափանիշների, հայրենասիրական և մարդասիրական զգացումների ձևավորմանը և կյանքի, շրջապատող աշխարհի, աշխատանքի նկատմամբ ստեղծագործական վերաբերմունքի դրսևորմանը:

Հանրակրթական դպրոցում «Արվեստ-արհեստ» ուսումնական բնագավառը ներկայացված է երաժշտություն, կերպարվեստ, պար, թատրոն, և դեկորատիվ-կիրառական արվեստ (ԴԿԱ) ուսումնական առարկաներով տարրական, միջին և ավագ դպրոցներում, առանձին կամ ինտեգրված դասընթացով:

Չնայած արվեստի այս տեսակները փոխկապակցված են և շատ հաճախ ներկայանում են ինտեգրված, դրանցից յուրաքանչյուրը դրսևորվում է ստեղծագործական գործունեության իրեն հատուկ մոտեցումներով և կարող է ուսումնասիրվել առանձին: Յուրաքանչյուր առարկա ունի մասնագիտական իր եզրույթները, ուսումնասիրման իր շրջանակը, ձևերը և մեթոդները, որոնք ձևավորում են գիտելիքներ և հմտություններ, յուրահատուկ աշխարհընկալում:

ՊԱՐ - Սովորողներն ուսումնասիրում են մարմնի շարժումը՝ որպես գաղափարի փոխանցման և հաղորդակցության միջոց: Պարային գործունեությունն ընդգրկում է (և չի սահմանափակվում) ազգային, ժողովրդական, պարահանդեսային, ժամանակակից պարեր, խորեոգրաֆիա, կատարում, պարային տարրեր, իմպրովիզացիա, պարային նոտագրություն, պարային բեմադրություն, պարարվեստի պատմություն և արձագանք:

ԹԱՏՐՈՆ - Սովորողներն ուսումնասիրում և ներկայացնում են մարմնի լեզուն, շարժումն ու

տարածությունը, բեմական խոսքը, ասմունքը, իրական և մտացածին աշխարհը՝ կատարումներին իմաստ հաղորդելով: Յանդես են գալիս որպես կատարող և որպես հանդիսատես: Ստեղծում են դրամա, փորձում, կատարում, ցուցադրում և արձագանքում են:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ - Սովորողներն ուսումնասիրում և կատարում են տարբեր ժանրերի, ոճերի երաժշտություն: Նրանք կատարում, ստեղծում, ներկայացնում, քննում և վերլուծում են ձայնը ժամանակի և տարածության մեջ: Երաժշտական գործունեությունն իրականացվում է երեխայի ակտիվ գեղարվեստական գործունեության միջոցով՝ ունկնդրելու, երաժշտության, երաժիշտների և երաժշտության պատմության վերաբերյալ գիտելիքներ ձեռք բերելու միջոցով:

ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏ - Սովորողներն ուսումնասիրում են տարբեր մշակույթների, ոճերի և ուղղությունների առանձնահատկությունները, արվեստագետներին, նրանց ստեղծագործական մոտեցումներն ու սկզբունքները: Զբաղվում են կերպարվեստային գործունեությամբ, արվեստի, արհեստների և դիզայնի ուսումնասիրմամբ՝ ձևավորելով գործնական հմտություններ և քննական արձագանք արվեստի ստեղծագործությունների վերաբերյալ:

ԴԵԿՈՐԱՏԻՎ-ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏ - Սովորողներն ուսումնասիրում են դեկորատիվ արվեստի և ժողովրդական ստեղծագործության նյութական ու հոգևոր ժառանգությունը: Նրանք ստեղծում, ձևավորում և ներկայացնում են, քննում և վերլուծում են դեկորատիվ-կիրառական արվեստը՝ ըստ գործնական նշանակության, ըստ նյութի (գործվածք, մետաղ, փայտ, խեցի), ըստ կատարման տեխնիկայի (փորագրում, ասեղնագործում, ձուլում, դաջում, դրվագում): Զբաղվում են կենցաղային իրերի (կահույք, սպասք, գործվածք, զգեստ, զարդ) գեղարվեստական ձևավորմամբ և պատրաստմամբ:

«Արվեստ-արհեստ» բնագավառի ինտեգրված դասընթացները հնարավորություն են տալիս հաղորդակցվելու արվեստին ազգային, ավանդական, ժամանակակից և ձևավորվող նոր ուղղությունների տեսանկյունից՝ արդեն ծանոթ միջոցները, նյութերն ու մոտեցումները կիրառելով ուսումնասիրությունների մեջ: Ժամանակակից մարտահրավերները նոր խնդիրներ են առաջադրում ուսումնական բոլոր բնագավառների համար: Արվեստի առարկայախմբի ուսումնական ծրագրերը կառուցված են «ստեղծագործության» շուրջ գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների, վերաբերմունքի, արժեքների ձևավորման, զարգացման և կատարելագործման սկզբունքով, երբ սովորողը հանդես

է գալիս որպես ստեղծագործող, հանդիսատես և արվեստաբան:

«Արվեստ-արհեստ» բնագավառի պար, թատրոն, երաժշտություն, կերպարվեստ և ԴԿԱ առարկաների և «Արվեստ» ինտեգրված դասընթացների չափորոշիչով սահմանվել են հիմնական գաղափարներ և ենթագաղափարներ, որոնց համապատասխան՝ յուրաքանչյուր տարիքային խմբի համար նախատեսվել են չափորոշիչային պահանջներ կամ վերջնարդյունք-ներ:

Սահմանված են հետևյալ հիմնական գաղափարներն ու ենթագաղափարները (հասկացությունները).

ՍՏԵՂԾՈՒՄ - Նոր գեղարվեստական գաղափարների ձևա-կերպում,ստեղծագործությունների ձևավորում,զարգա-ցում և ավարտ:Իրականացվում է՝

•նյութերի, միջոցների և մոտեցումների, գաղափարների ուսումնասիրման, փորձարկման և հետազոտման,

•մասնագիտական բառապաշարի ձևավորման,

•անվտանգ և ապահով գործունեության,

•արվեստի տվյալ տեսակին բնորոշ տարրերի և սկզբունքների ուսումնասիրման,

•նորարարության և երևակայության վրա հիմնված ստեղծագործական գործունեության միջոցով:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ - Գեղարվեստական ստեղ-ծագործությունների կատարում, մեկնաբանություն և ներկայացում: Ընտրվում, կատարվում, խմբավորվում, վերանայվում և ցուցադրվում կամ ներկայացվում են աշխատանքները: Դիտվում, վերլուծվում և մեկնաբանվում են արվեստի ստեղծագործությունները:

ԸՆԿԱԼՈՒՄ և ԱՐՁԱԳԱՆՔՈՒՄ -Արվեստի միջոցով իմաստի արտահայտման/հաղորդման գիտակցում, ընկալում և արժևորում: Լինել ակտիվ հանդիսատես, ընկալել և հուզականորեն արձագանքել, գնահատել (գրավոր և բանավոր) իր և մյուսների գեղարվեստական ստեղ-ծագործությունները:

ԿԱՊԱԿՑՈՒՄ - Գեղարվեստական գաղափարների և աշխա-տանքների համադրումը իր իմաստի և արտաքին համատեքս-տի հետ: Արվեստի ստեղծագործությունների և ստեղծագործական գործունեության համադրումը պատմության տարբեր շրջանների, տեխնոլոգիական տարբեր միջոցների և մոտեցումների, սեփական կենսափորձի և շրջապատող իրականության տեսանկյունից:

Յուրաքանչյուր գաղափարի**ն** համապատասխան վերջնարդյունքները ձևավորում են սովորողի գնահատման չափանիշը:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ՎԵՐՋՆԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԳՆԱՅԱՏՈՒՄԸ

Ուսումնառության արդյունքների գնահատումն իրականացվում է ուսումնառության և դասավանդման գործընթացների արդյունավետությունը պարզելու և դրանց վրա ներազդելու նպատակով և նպատակաուղղված է չափորոշիչով սահմանված կարողունակությունների ձևավորմանը և զարգացմանը:

Առաջադիմության գնահատականն արձանագրում է սովորողի կարողունակության զարգացման աստիճանը՝ ըստ «Արվեստ-արհեստ» բնագավառի պար, թատրոն, երաժշտու-թյուն, կերպարվեստ և ԴԿԱ առարկաների և «Արվեստ» ինտեգրված դասընթացների չափորոշիչով սահմանված վերջնարդյունքներին համապատասխան ձեռք բերված գիտելիքների, հմտությունների, վերաբերմունքի և արժեքների մակարդակի:

Գնահատումն իրականացվում է ուսումնական տարվա ընթացքում (ընթացիկ), կիսամյակի և ուսումնական տարվա ավարտին (ամփոփիչ) և հանրակրթական ծրագրի յուրաքանչյուր աստիճանի ավարտին (ամփոփիչ ատեստավորում):

«Արվեստ-արհեստ» բնագավառի առարկաների և «Արվեստ» ինտեգրված դասընթացների ընթացիկ գնահատումն իրականացվում է քանակական (միավորային) և ձևավորող (ուսուցանող) ձևերով՝ դպրոցի մանկավարժական խորհրդի կողմից հաստատված կարգով:

Ձևավորող գնահատման դեպքում օգտագործվում են սովորողի առաջընթացը բնութագրող որակումներ, վերլուծություններ և մեկնաբանություններ, որոնք համեմատվում են ՅՊՉ տարրական ,հիմնական և միջնակարգ հանրակրթական ծրագրի վերջնարդյունքների հետ:

Գնահատման այս ձևում կարևորվում է հետադարձ կապի առկայությունը,որն իր հերթին ապահովում է կրթական գործընթացի բարելավումը և շարունակականությունը:

Առաջադրանքները բնույթով կարող են տարբեր լինել : Յաշվի են առնվում աշակերտների՝ արվեստի հայտնի գործիչների ստեղծագործություններին առնչվող փաստերի իմացությունը, գիտելիքների կիրառումը, տրամաբանական եզրահանգումները, վերլուծությունները, համեմատությունները, ինքնուրույն ստեղծագործական և գեղարվեստական գործունեությունը:

«Արվեստ-արհեստ» բնագավառի դասերի ընթացքում ձևավորող գնահատման նպատակով երաշխավորվում են աշխատանքների հետևյալ տեսակները՝

- թեմայի բովանդակության ընկալման և ստեղծագործական գործունեության վերաբերյալ բանավոր և գրավոր հարցումներ,
- ինքնուրույն գործնական աշխատանքում նյութերի, միջոցների և մոտեցումների կիրառում, բովանդակության վերլուծություններ, քննարկումներ, զրույցներ,
- ինքնագնահատում և փոխադարձ գնահատում,
- ուսուցման խմբային աշխատանքի կազմակերպում,
- ցուցահանդեսներ, միջոցառումներ, համերգներ, ելույթներ, ստուգատեսներ և այլն:

1-4-րդ դասարաններում և 5-րդ դասարանի առաջին կիսամյակում միավորային գնահատում չի կատարվում: Ընթացիկ գնահատումը կատարվում է բնութագրման միջոցով, իսկ որպես տարեկան ամփոփիչ գնահատական՝ կազմվում է յուրաքանչյուր սովորողի ուսումնական առաջադիմության բնութագիրը՝ համաձայն կրթության պետական կառավարման լիազորված մարմնի սահմանած կարգի: Առաջարկվում է որպես կիսամյակի ամփոփիչ միջոց կիրառել ցուցահանդեսների, համերգների, միջոցառումների, ստուգատեսների կամ բաց դասերի ձևաչափերը:

Միավորային գնահատումը կիրառվում է 5-րդ դասարանի երկրորդ կիսամյակից՝ գնահատման համար սահմանելով 10 միավորային սանդղակ:

10 միավորային սանդղակում որևէ թիվ չի համարվում անբավարար գնահատական, և յուրաքանչյուր նիշ նկարագրում է աշակերտի հաջողության որևէ մակարդակ: Քանակական գնահատումը ցույց է տալիս աշակերտի ուսումնական հաջողությունները և սկսվում 1 միավորից:

Սովորողների նախագծային աշխատանքները գնահատվում են կիսամյակի ավարտին կամ տարեվերջին: 7-12-րդ դասարաններում սովորողների միավորային գնահատականները ձևավորվում են անհատական կամ խմբային ուսումնական նախագծերի հիման վրա: Արվեստի դպրոցներում կամ ստեղծագործական խմբակներում սովորողների ուսումնառությունը հավելյալ նիշ է բերում միավորային սանդղակին՝ ապահովելով հաջողության ավելի բարձր մակարդակ:

«ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ»
ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ
ՉԱՓՈՐՈՇԻՉ ԵՎ ԾՐԱԳԻՐ

1-12-ՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

Երաժշտությունը, ինչպես և արվեստի մյուս տեսակները, արտացոլում և պատկերում է մեր իրականությունը՝ շրջակա աշխարհը, մարդկանց, բնության երևույթները: Երաժշտությունն առաջին հերթին հաղորդակցության միջոց է մարդկանց միջև, սերունդների միջև, ինքնարտահայտվելու և մյուսներին հասկանալու հատուկ միջոց:Իսկ առօրյա կյանքում երաժշտությունն ուղեկցում է մարդուն ամենուր, բացահայտում է նրա վերաբերմունքը շրջակա աշխարհի նկատմամբ, հարստացնում է նրա հոգեկան աշխարհը, օգնում նրան ապրել, աշխատել և արարել:

Ըստ ռուս երաժշտագետ Բ. Ասաֆևի՝ «երաժշտությունն իրականության կերպարահնչյունային արտացոլումն է», նրանում հնչում է կենդանի խոսք՝ հուզիչ կամ խաղաղ զրույց, դիմում, կոչ, հարցուպատասխան:

Մարդկության զարգացմանը զուգահեռ՝ երաժշտությունը ձեռք է բերում հատուկ նշանակություն, երբ խոսք է լինում անհատի հոգեկան աշխարհի կամ մի ամբողջ մշակույթի մասին, երաժշտությունը հանդես է գալիս որպես այդ մշակույթը բնութագրող, բացահայտող և ներկայացնող խորհրդանիշ:

Երաժշտության կարևորագույն առանձնահատկությունն այն է, որ մարդու զգայարանների վրա թողնում է անմիջական և ուժեղ ազդեցություն:Ահա թե ինչպես է արտահայտվել երաժշտության ազդեցության մասին Մեծ Կոմիտասը. «Մեկ հասկացված, անկեղծ ձայն հազար ճառ կարժե, որովհետև ճառը պետք է մարսե հասարակությունը, որ կարենա անկե սնունդ առնել, ինչ-որ ժամանակներու գործ է:Իսկ ձայնը վայրկյանին մեջ կթափանցե մարդու կուրծքեն ներս և այնտեղ կհիմնե զգացման և մտքի վառարան»:

Երաժշտությունը, որպես ուսումնական առարկա, կարևոր դեր ունի երեխայի՝ իբրև մարդ անհատի ձևավորման և զարգացման խնդրում տարբեր՝ գաղափարական, կամային, մտավոր, ստեղծագործական, բարոյական, գեղագիտական, հուզական ոլորտներով: Երաժշտական կրթությունն ուսումնական գործընթաց

է, որի հիմքում ընկած է հայ ազգային երաժշտությունը՝ ուղղված այն կարողունակությունների ձևավորմանը, որոնց միջոցով զարգանում է ակտիվ, անհատական մոտիվացիայով սովորող՝ ընդունակ ինքնակրթվելու և ամբողջ կյանքում պահպանելու հետաքրքրությունն ազգային և համաշխարհային բարձրակարգ երաժշտության և ընդհանրապես արվեստի նկատմամբ: Այն նպաստում է նաև սովորողի մտահորիզոնի ընդլայնմանը, երևակայության, ստեղծագործական և վերլուծական մտածողության զարգացմանը, գեղագիտական և բարոյական չափանիշների, հայրենասիրական և մարդասիրական զգացումների ձևավորմանը, ինչպես նաև կյանքի, շրջապատող աշխարհի նկատմամբ ստեղծագործական վերաբերմունքի դրսևորմանը:

Երաժշտությունը կատարյալ միջոց է բոլոր երեխաներին և մասնավորապես հատուկ կարիքներ ունեցողներին ուսուցման գործընթացում ներառելու համար: Երաժշտական փորձառությունը կարող է արդյունավետ լինել լեզվական, ճանաչողական և շարժողական կարողությունների զարգացման համար՝ միաժամանակ նպաստավոր պայմաններ ստեղծելով սոցիալականացման համար:

Երաժշտություն առարկայի չափորոշիչը և ծրագիրը ստեղծվել է համաձայն ՀՊՉ-ի կարողունակությունների և վերջնարդյունքների:

«ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Տարրական դպրոց

- Ձևավորել հետաքրքրություն, սեր և հուզազգացմունքային վերաբերմունք երաժշտության:
- Ձևավորել և զարգացնել երաժշտական ճաշակ և երաժշտությանը հաղորդակից լինելու պահանջմունք:
- Բացահայտել և զարգացնել սովորողների երաժշտական ընդունակությունները, երգեցիկ ձայնը, կատարողական, ունկնդրման, մեկնաբանման և սեփական կարծիք հայտնելու հմտությունները, երևակայությունը և ստեղծագործական պատկերացումները:

- Սովորողի երաժշտական դաստիարակության հիմքում դնել ազգային, նաև համաշխարհային երաժշտությունը:
- Արժևորել երաժշտությունը և երաժշտական գործունեությունը՝ որպես մարդու հոգեկան հարստացման, մշակույթի և կյանքի աղբյուր:

Հիմնական (միջին) դպրոց

- Ձևավորել և ուղղորդել սովորողներին դեպի արդյունավետ երաժշտաստեղծագործական գործունեություն՝ ունկնդրում, երգեցողություն, երաժշտառիթմական շարժում, իմպրովիզացիա և այլն:
- Երաժշտական գործունեություն իրականացնել՝ գործնականորեն կիրառելով ձեռք բերված երաժշտատեսական գիտելիքները և հմտությունները:
- Ձևավորել և զարգացնել տրամաբանական, ստեղծագործական, կերպարային և ասոցիատիվ մտածողություն, վերլուծական հմտություններ:
- Ձևավորել և զարգացնել ազգային երաժշտության գիտակ, ազգային ավանդույթները կրող, պահպանող ու սերունդներին փոխանցող սովորող:
- Ընդլայնել սովորողների երաժշտական ընդհանուր մտահորիզոնը, շարունակել դաստիարակել երաժշտական ճաշակ, զարգացնել կայուն հետաքրքրություն այլ ժողովուրդների, դասական և ժամանակակից երաժշտության ժառանգության նկատմամբ, արժևորել մշակութային բազմազանությունը:
- Շարունակել զարգացնել ճանաչողական գործունեության կայուն հետաքրքրություն, զարգացնել երեխաների երաժշտական ընդունակությունները և կատարողական հմտությունները՝ ելնելով նրանց հետաքրքրություններից և հակումներից:
- Շարունակել զարգացնել քննական մտածողությունը, սեփական հիմնավորված դիրքորոշումն արտահայտելու, մյուսների կարծիքը լսելու, հարգելու, պատճառահետևանքային կապերը վերլուծելու և որոշումներ կայացնելու հմտությունը:
- Դաստիարակել աշխարհի նկատմամբ գեղագիտական վերաբերմունք, երաժշտական տեղեկատվության նկատմամբ՝ քննադատական վերաբերմունք:
- Դաստիարակել հոգևոր և բարոյական գեղագիտական բարձր արժեքներով օժտված մարդ, երաժշտության գիտակից և ակտիվ ունկնդիր:

- Դաստիարակել հատուկ վերաբերմունք և հետաքրքրություն մշակութային օջախների գործունեության նկատմամբ, պատշաճ վարքագիծ, համապատասխան պահվածք, երաժշտություն ունկնդրելու մշակույթ:
- Ապահովել շարունակական կրթության և երաժշտությանը հաղորդակցվելու հնարավորություններ բոլոր սովորողների համար:

Միջնակարգ (ավագ) դպրոց

- Շարունակել զարգացնել սովորողների ստեղծագործական երևակայությունը, նպաստել ինքնաճանաչմանը և ինքնարտահայտմանը:
- Սովորեցնել հուզականորեն և գիտակցված ընկալել երաժշտությունը, երաժշտական կերպարների զարգացումը և դրսևորել գնահատող վերաբերմունք երաժշտության նկատմամբ:
- Ազգային երաժշտական արվեստի նմուշներին հաղորդակցվելու միջոցով գիտակցել և արժևորել սեփական ազգային պատկանելությունը, պատմությունը, մշակույթը, դրսևորել հպարտություն, հարգալից վերաբերմունք սեփական ազգային արժեքների նկատմամբ, հասկանալ նրա տեղը համաշխարհային երաժշտության պատմության մեջ:
- Շարունակել զարգացնել երաժշտագեղագիտական ճանաչողությունը, երաժշտությանը հաղորդակցվելու պահանջմունքը՝ հետագա բարոյագեղագիտական զարգացման, սոցիալականացման, ինքնակրթության և ինքնարտահայտման համար:
- Գիտակցել և գնահատել երաժշտական ստեղծագործությունների հեղինակային իրավունքները, քննադատաբար վերաբերվել այն միջավայրին, որը ստեղծվել է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և լրատվամիջոցների շնորհիվ, ճշտել տեղեկության հավաստիությունը:
- Դաստիարակել աշխարհի նկատմամբ գեղագիտական վերաբերմունք, երաժշտական տեղեկատվության նկատմամբ՝ քննադատական վերաբերմունք:
- Գիտակցել երաժշտական արվեստի դերը ժողովուրդների հասարակական, մշակութային և պատմական համատեքստում, հասկանալ նրա՝ որպես միջմշակութային հաղորդակցության լեզվի նշանակությունը:
- Դաստիարակել հատուկ վերաբերմունք հայրենի երկրի, մարզի, քաղաքի մշակութային օջախների

գործունեության, համերգասրահներ, թատրոններ, թանգարաններ, պատկերասրահներ այցելելու ցանկություն և պահանջմունք:

- Մշակութային օջախներում դրսևորել պատշաճ վարքագիծ, համապատասխան պահվածք, երաժշտություն ունկնդրելու մշակույթ:
- Արժևորել երաժշտության դերը մարդու և հասարակության կյանքում գեղեցիկը զգալու, գիտակցելու, արարելու, արվեստի աշխարհում անհատական դիրքորոշում, վերաբերմունք դրսևորելու միջոցով:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԵՎ ՆՅՈՒԹԱՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վերոնշյալ նպատակներն իրականացվում են երաժշտության դասավանդման ընթացքում ուսումնական գործունեության տարբեր ձևերի միջոցով: Երաժշտական ուսումնական գործունեության ձևերը դասաժամին կամ դրանից դուրս սովորողի կողմից կատարվող գեղարվեստական գործունեություններն է՝ երաժշտությամբ ինքնարտահայտվելու միջոց: Երաժշտության մեկ դասաժամի ընթացքում իրականացվում են ուսումնական գործունեության մի քանի ձևեր: Սովորողների երաժշտական գործունեության բոլոր **ձևերի** աշխատանքների հիմքում երաժշտության ակտիվ ընկալումն է, երաժշտություն լսելու և նրա մասին մտորելու կարողության զարգացումը: Եթե տարրական դպրոցի սովորողի մեջ ուժեղ է երաժշտության ընկալման զգայական, հուզական կողմը (նա նկարագրում է միայն իր զգացողությունները և տպավորությունները), ապա միջին դպրոցում զգայականին ավելանում է նաև գիտակցականը: Զգայական, պատկերային մտածողությունից սովորողն անցնում է իմացական հասկացություններին, որոնք կազմավորում են երաժշտական մտքի խորությունը, գիտակցությունը, ձևավորում ու զարգացնում են երեխայի ստեղծագործական երևակայությունը: Ուսուցումն ակնկալվում է իրականացնել է երաժշտական գործիքներով, տեխնիկապես հագեցած արվեստի սենյակներում:

Երաժշտություն առարկայի առաջարկվող գործունեության ձևերն են.

- երաժշտական ստեղծագործության ունկնդրում և երաժշտության պատմություն,
- երգերի անհատական և խմբային կատարում,

- երաժշտառիթմական և պարային շարժում,
- անհատական ստեղծագործում կամ իմպրովիզացիա (շարժումային և երգային, հանպատրաստից հորինում),
- ուսումնական էքսկուրսիաներ թանգարաններ, համերգասրահներ և այլ մշակութային օջախներ:

Երաժշտության ունկնդրում և երաժշտության պատմություն: Երաժշտության ունկնդրումը և ընկալումը բարդ գործընթաց է, որովհետև այն կախված է յուրաքանչյուր անհատի ներքին զգացողությունից, որը բացահայտելը, ձևավորելը և զարգացնելը բավականին դժվար է: Այն զարգացնում է ուշադիր ունկնդրելու կարողությունը, համադրելու, համեմատելու կարողությունը և վերլուծական հմտությունները: Երաժշտության ունկնդրման միջոցով սովորողը ծանոթանում է նաև երաժշտության պատմությանը, ուսումնասիրում է ունկնդրվող ստեղծագործության ստեղծման պատմական ժամանակաշրջանը, կոմպոզիտորի ստեղծագործական գործունեության առանձնահատկությունները և այլն: Սովորողը հասկանում է, որ ունկնդրել չի նշանակում միայն լսել, պետք է ներկայացնել, մեկնաբանել, վերլուծել երաժշտությունից ստացած տպավորությունները, դրսևորել հուզական արձագանք, ինքնուրույն կարծիք հայտնել, մենակ կամ խմբով ներկայացնել ուսումնասիրություններ, հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներ և այլն:

Անհատական և խմբային երգեցողությունը երեխաների ամենասիրած գործունեության տեսակն է, որի ընթացքում զարգանում է նրանց լսողությունը, ռիթմի ու լադի զգացողությունը: Երգեցողությունից է երեխան ստանում իր առաջին երաժշտական տպավորություններն ու զգայական ընկալումը: Սկսած առաջին դասերից՝ պետք է սովորեցնել երեխաներին ճիշտ երգեցողության կանոնները՝ ձայնի դրվածքը, շնչառությունը, բառերի հստակ արտասանությունը, մաքուր ինտոնացիան և այլն: Խմբային երգեցողության միջոցով ձևավորվում և զարգանում է սովորողների երգչային ձայնածավալը, ճիշտ շնչառությունը, ձայնակազմությունը, առոգանությունը, մաքուր ինտոնացիայով միաձայն (ունիսոն) և երկձայն երգելու կարողությունը, անսամբլային զգացողությունը, որը հիմքեր է նախապատրաստում հետագայում խմբերգային երգեցողության համար: Խմբային երգեցողությունը զարգացնում է նաև մի շարք բարոյական արժեքներ՝ բարություն, ընկերասիրություն, հանդուրժողականություն, միասնականություն, մեկը մյուսին լսելու, սեփական

պարտականությունների նկատմամբ պատասխանատու վերաբերմունք դրսևորելու կարողություն: Տարրական դպրոցում սովորողները ծանոթանում են նաև ձեռքի նշաններով երգեցողությանը. այն զարգացնում է սովորողների երաժշտալսողական պատկերացումները, նախապատրաստում է նաև անցումը միաձայն երգեցողությունից բազմաձայն երգեցողության:

Երաժշտական գործունեության մյուս ձևը երաժշտառիթմական և պարային շարժումն է, որը նպաստում է սովորողների հոգևոր և ֆիզիկական ուժերի ներդաշնակ զարգացմանը, ժամանակի և տարածության մեջ ճիշտ կողմնորոշվելու ունակությանը: Գործունեության այս ձևի ընթացքում սովորողը կատարում է ունկնդրվող կամ կատարվող ստեղծագործությունների ռիթմական նվագակցություններ, սովորում և կատարում է պարային տարրեր, շարժումներ կամ ամբողջական պարեր:

Երեխաների սիրած գործունեության տեսակներից է խաղը, մասնավորապես՝ երաժշտական շարժախաղերը, որոնք կարևոր դեր են կատարում կրտսեր դպրոցականների շարժումային գործունեության զարգացման գործում: Շարժախաղերը լայն հնարավորություն են տալիս երեխաներին ցուցադրելու ինքնուրույնություն և ստեղծագործական երևակայություն:

Գործունեության հաջորդ ձևը անհատական ստեղծագործումը կամ իմպրովիզացիան է, որի գլխավոր նպատակը սովորողների ստեղծագործական ունակությունների զարգացումն է: Կիրառվում են շարժումային, պարային, երգեցիկ և նվագարանային իմպրովիզացիաներ, փոքրիկ մեղեդիների հորինումներ, տրված անավարտ մեղեդու շարունակություն և այլն: Իմպրովիզացիայի բոլոր միջոցները երեխաների մեջ զարգացնում են գեղարվեստական երևակայություն, ինքնուրույնություն, սեփական հույզերը և զգացմունքները երաժշտության միջոցով արտահայտելու ձգտում, բարձրացնում են երաժշտական գործունեության ակտիվությունը:

Սովորողները բոլոր երաժշտատեսական գիտելիքները ձեռք են բերում երաժշտությամբ գործնականորեն զբաղվելու ընթացքում, ծանոթանում են երաժշտության մեջ դրանց կիրառմանը:

Շատ կարևոր է նաև սովորողների երաժշտագեղագիտական ճաշակի և մտահորիզոնի ձևավորումը, որը պետք է իրականացվի ուսումնական էքսկուրսիաների (այդ թվում նաև վիրտուալ),

համերգասրահներ, թանգարաններ, թատրոններ այցելության ընթացքում:Դրանք կարելի է իրականացնել՝ ակտիվացնելով թանգարանների կրթական ծրագրերի հետ համագործակցությունը: Սովորողի կյանքում կարևոր տեղ է գրավում նաև դպրոցական համերգների կազմակերպումը, որը ձևավորում է երաժշտություն ունկնդրելու սովորություն և միջոցառումներ կազմակերպելու փորձ:

Ուսումնական գործունեությունը մի ամբողջական գործընթաց է, որի մեջ հավասարապես ներկայացվում են տարբեր տեսակներ:Թե ինչ ծավալով և ինչ ձևերով կկիրառվեն դրանք, կախված է դասի նպատակից, խնդիրներից և տիպից:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

«Երաժշտություն» առարկայի ուսումնական նոր ծրագիրը կառուցված է «ստեղծագործության» շուրջ գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների, վերաբերմունքի, արժեքների ձևավորման, զարգացման և կատարելագործման սկզբունքով, որով սովորողը հանդես է գալիս որպես ունկնդիր, կատարող, հանպատրաստից հորինող, արվեստագետ, քննադատ, հանդիսատես և այլն:

«Երաժշտություն» առարկայի չափորոշչով սահմանվել են հիմնական գաղափարներ և ենթագաղափարներ, որոնց համապատասխան՝ յուրաքանչյուր տարիքային խմբի համար նախատեսվել են չափորոշչային պահանջներ կամ վերջնարդյունքներ: Յուրաքանչյուր գաղափարի համապատասխան վերջնարդյունքները ձևավորում են սովորողի գնահատման չափանիշը:

Սահմանված են հետևյալ հիմնական գաղափարները և ենթագաղափարները:

ՍՏԵՂԾՈՒՄ

- Ստեղծել և ձևավորել երաժշտական գաղափարներ, հաղորդակցվել և ինքնարտահայտվել դրանց միջոցով:
- Կազմակերպել և զարգացնել գեղարվեստական գաղափարներ և աշխատանքներ:
- Լրացնել և ավարտել երաժշտական ստեղծագործությունը:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

- Կատարել և ներկայացնել երաժշտական ստեղծագործությունների հիմնական գաղափարը:
- Զարգացնել և կատարելագործել կատարողական հնարները:

- Ներկայացման միջոցով փոխանցել երաժշտական ստեղծագործության իմաստը:

ԸՆԿԱԼՈՒՄ և ԱՐՁԱԳԱՆՔՈՒՄ

- Հասկանալ, ընկալել և վերլուծել երաժշտական ստեղծագործությունը:
- Ցուցաբերել հուզական արձագանք:
- Մեկնաբանել և գնահատել իր և մյուսների ստեղծագործական աշխատանքները:

ԿԱՊԱԿՑՈՒՄ

- Համադրել և կապել գիտելիքներն ու անձնական փորձը երաժշտական ստեղծագործությունը հասկանալու և ընկալելու համար:
- Առավել խոր ընկալման համար գեղարվեստական գաղափարները և ստեղծագործությունները համադրել հասարակական, մշակութային և պատմական համատեքստում տեխնոլոգիական տարբեր միջոցների և մոտեցումների, սեփական կենսափորձի և շրջապատող իրականության տեսանկյունից:

Բոլոր գաղափարները հնարավոր է իրականացնել հետևյալ միջոցներով.

- մանկական օպերաներից, ժողովրդական ծեսերից ընտրված կերպարների մարմնավորում արտահայտիչ երգեցողության և դերասանական հնարներով,
- երաժշտական ստեղծագործության հաղորդակցում և ինքնարտահայտում,
- երաժշտական գիտելիքների և հմտությունների ձևավորում,
- երաժշտական ստեղծագործության նկատմամբ հուզական վերաբերմունքի դրսևորում,
- երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցության և պարային շարժումների ստեղծում և կատարում,
- փոքրիկ իմպրովիզացիաների, մեղեդիների հորինում,
- երաժշտական ստեղծագործության վերլուծում և մեկնաբանում, տարբեր միջոցներով սեփական տպավորությունների ներկայացում և ազգային ու համաշխարհային երաժշտության արժևորում,
- գեղարվեստական կամ ստեղծագործական գործունեության ընթացքում հետաքրքիր կերպարների ստեղծում և բեմադրում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

Ըստ ՀՊՉ-ում սահմանված կարողունակությունների և առարկայական չափորոշչի վերջնարդյունքների՝ ստեղծվել են երաժշտության առարկայի ծրագրերը (1-12-րդ դասարաններ), որտեղ ուսումնասիրվող յուրաքանչյուր թեմայի համար նշված են՝

- նպատակները, ուղղորդող հարցադրումները,
- առարկայական վերջնարդյունքներին համապատասխան՝ թեմայի վերջնարդյունքները,
- թեմայի բովանդակության բաղադրիչը, դրան առնչվող գործունեության ձևերը,
- խաչվող կամ ընդհանրական հասկացությունները, որոնք օգնում են սովորողներին միավորել ու տարբեր առարկա-ներից ձեռք բերած գիտելիքները աշխարհի մասին մեկ ամբողջական պատկերացման շրջա-նակներում,
- միջառարկայական կապերը, որոնք նպաստում են միևնույն թեմայի մասին սովորողի բազմակողմանի և ամբողջական պատկերացումների ձևավորմանը,
- համապատասխանությունը Հանրակրթության պետական չափորոշչով սահմանված կարողունա-կությունների և վերջնարդյունքներին:

Կարևոր է նկատի ունենալ, որ սովորողների գեղարվեստական հմտությունների զարգացումն ու արժեքային համակարգի ձևավորումը դիտվում են որպես բոլոր թեմաների ուսուցման գլխավոր նպատակ:

Արվեստը հասկանալու բանալին առօրեականի և գեղարվեստականի փոխհարաբերության ընկալումն է, սովորողն արվեստի առարկաների դասավանդման ընթացքում իր ստացած գիտելիքների, ձևավորված հմտությունների, վերաբերմունքի և արժեքների շնորհիվ պետք է հասկանա, ընկալի, թե ինչպես է առօրեականն արվեստի միջոցով դառնում կատարյալ, այսինքն՝ գեղարվեստական:

<table>
<tr><td rowspan="6">Ստեղծում</td><td rowspan="6">-Ստեղծել և ձևավորել երաժշտական գաղափարներ, հաղորդակցվել և ինքնարտահայտվել դրանց միջոցով:

-Կազմակերպել և զարգացնել գեղարվեստական գաղափարներ և աշխատանքներ:

-Լրացնել և ավարտել գեղարվեստական ստեղծագործությունը:</td><td colspan="2">Վերջնարդյունքներ</td></tr>
<tr><td>Երաժշտական գործունեության ձևերը</td><td>Տարրական դպրոց</td></tr>
<tr><td>Երաժշտության ունկնդրում</td><td>Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի ունկնդրվող նյութի խաղային, հեքիաթային կերպարների, խոսակցական և երաժշտական ինտոնացիաների միջոցով, կատարի համապատասխան նմանողական շարժումներ: Բեմականացնի մանկական օպերաներից հատվածներ, հետաքրքիր երաժշտական կերպարներով, ներկայացնի կիրառված արտահայտչամիջոցները: Ճանաչի երաժշտության պարզ տեսակները: Ճանաչի և գրի նոտաները: Տարբերի ազգային և սիմֆոնիկ նվագախմբի նվագարանները՝ ըստ հնչողության:</td></tr>
<tr><td>Երգեցողություն</td><td>Ստեղծի հետաքրքիր կերպարներ երաժշտական խաղերի, հեքիաթների, մանկական օպերաների, ժողովրդական ծեսերի ուսուցման ընթացքում արտահայտիչ երգեցողության, համապատասխան դիմախաղի և դերասանական հնարների միջոցով:</td></tr>
<tr><td>Երաժշտառիթմական շարժում</td><td>Ստեղծի երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն «բնական» նվագարաններով՝ ձեռքերով, ոտքերով և ռիթմական նվագարաններով:</td></tr>
<tr><td>Իմպրովիզացիա</td><td>Ստեղծի փոքրիկ իմպրովիզացիաներ՝ շարունակի և ավարտի փոքրիկ մեղեդին: Տրված քառատողով հորինի ռիթմական պատկեր և մեղեդի:</td></tr>
<tr><td>Ներկայ</td><td>-Կատարել և ներկայացնել փոքրիկ երաժշտ-</td><td>Կատարում</td><td>Երգի (մենակ կամ խմբով), ներկայացնի հայ ազգային և այլ ազգերի ժողովրդական, կոմպոզիտորական երգեր՝ ճիշտ կեցվածքով, շնչառությամբ, հստակ առոգանությամբ, մա-</td></tr>
</table>

	տական ստեղծագործություններ, մեկնաբանել, հաղորդել, փոխանցել իմաստը, հիմնական գաղափարը: -Զարգացնել և կատարելագործել գեղարվեստական հնարները: -Իմաստը փոխանցել գեղարվեստական ստեղծագործության ներկայացման միջոցով		քուր ինտոնացիայով, անսամբլային զգացողությամբ, հետևելով խմբավարի շարժումներին: Կատարումն ուղեկցի պարային կամ ռիթմական շարժումով: Ձեռքի նշաններով **երգի** հնչյունաշարի աստիճանները և **կատարի** երկձայն մեղեդիներ:
		Ներկայացում	**Ներկայացնի** ստեղծագործության բնույթը, բովանդակությունը, տեսակը, տեմպը, տեմբրը, ռեգիստրը, դինամիկան: Երաժշտությունից ստացած իր տպավորություններն ու զգացողությունները **ներկայացնի** գրագետ կապակցված խոսքով, օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ և նոր տեխնոլոգիաների հնարավորությունները:
Ընկալում (արձագանքում)	-Հասկանալ, ընկալել ու վերլուծել երաժշտական ստեղծագործությունը: -Մեկնաբանել երաժշտական ստեղծագործության բովանդակությունն ու գաղափարը: -Կիրառել գնահատման ձևեր:	**Ընկալում և հուզական արձագանք**	**Ընկալի** մեղեդու տրամադրությունը, բնույթը, **արտահայտի** հույզերով, երգելով, պարելով կամ ռիթմական շարժումներով, մեկնաբանի և **հիմնավորի** կատարած ռիթմական կամ պարային շարժումները: **Վերլուծի** ստեղծագործությունը՝ նկարագրի բովանդակությունը, **համեմատի և ցույց տա** արտահայտչական և նկարագրական ինտոնացիաները:
		Մեկնաբանություն և գնահատում	Ստեղծագործությունից ստացած զգացողությունն արտահայտի գույների միջոցով կամ նկարելով: **Մեկնաբանի** իր և դասընկերների աշխատանքների լավ և վատ կողմերը, կատարի ինքնագնահատում և փոխադարձ գնահատում:

Կատարում	-Սինթեզել և կապել գիտելիքներն ու անձնական փորձը՝ երաժշտական ստեղծագործությունը հասկանալու և ընկալելու համար: -Առավել խորը ընկալման համար գեղարվեստական գաղափարները և ստեղծագործությունները համադրել հասարակական, մշակութային և պատմական համատեքստում:	**Երաժշտությունը և նոր տեխնոլոգիաները**	**Բացատրի**, թե համացանցն ինչպես է օգնում իրեն ավելի հաճախ և արդյունավետ հաղորդակցվելու երաժշտության հետ: **Ստեղծի** իր նախասիրած երգերի և ունկնդրվող ստեղծագործությունների շարք, ձայնագրի և օգտագործի առօրյայում, զվարճանքների ժամանակ: **Կատարի** առցանց դիտումներ համաշխարհային հայտնի օպերային թատրոններից և համերգասրահներից:
		Երաժշտության պատմություն	**Դրսևորի** հետաքրքրություն և սեր հայ ժողովրդական և կոմպոզիտորական երաժշտության նկատմամբ: **Ընկալի** և **բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը ժողովուրդների հասարակական, մշակութային և պատմական համատեքստում: **Դառնա** հայ ազգային երաժշտության կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը: **Դրսևորի** հետաքրքրություն, սեր և հարգանք իր ազգային արժեքների նկատմամբ:
		Երաժշտության դերը և նշանակությունը կյանքում	**Բացատրի** երաժշտության դերն ու նշանակությունն իր առօրյայում՝ դպրոցական կյանքում, հանգստի և զվարճանքների ժամանակ: **Մեկնաբանի** երաժշտության կարևոր դերը ժողովուրդների մերձեցման գործընթացում, **արժևորի** մշակութային բազմազանությունը: **Դրսևորի** հետաքրքրություն կենդանի կատարումների նկատմամբ, հաճախակի այցելի (նաև առցանց) ակտիվ հանգստի անցկացման վայրեր՝ թանգարաններ, համերգասրահներ, թատրոններ, ցուցաբերի համապատասխան վարքագիծ:

		Վերջնարդյունքներ	
		Երաժշտական գործունեության տեսակներ	**Հիմնական (միջին) դպրոց**
Ստեղծում	-Ստեղծել և ձևավորել երաժշտական գաղափարներ, հաղորդակցվել և ինքնարտահայտվել դրանց միջոցով: -Կազմակերպել և զարգացնել գեղարվեստական գաղափարներ և աշխատանքներ: -Լրացնել և ավարտել գեղարվեստական ստեղծագործությունը:	**Երաժշտության ունկնդրում**	Ինքնուրույն կամ խմբով **ստեղծի** փոքրիկ տեսանյութ արվեստի տարբեր տեսակների փոխառնչությունների մասին, երաժշտական ստեղծագործությունների ունկնդրումից ստացած տպավորությունների, կոմպոզիտորների և կատարողների արվեստի մասին եզրահանգումներ անի: **Ունկնդրի և արժևորի** տարբեր ժանրերի, երաժշտական ուղղությունների ստեղծագործությունները, թվարկի դրանց առանձնահատկությունները: **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** ազգային և համաշխարհային երաժշտության միջոցով՝ համադրելով արվեստի տարբեր տեսակների գեղարվեստական կերպարների յուրօրինակությունը:
		Երգեցողություն	**Դրսևորի** երաժշտական գիտելիքներ և հմտություններ ճիշտ և արտահայտիչ երգեցողության գործընթացում, արժևորի բոլոր ժանրերի և երգեցիկ ձայների բարձրարվեստ կատարումները: **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) հայ և եվրոպական երգարվեստին կամ երգիչ կատարողներին նվիրված ուսումնասիրություն կամ հետազոտություն:
		Երաժշտառիթմական շարժում	**Ստեղծի** երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն կամ պարային շարժումներ: Ընտրի ռիթմական նվագարաններ (նաև օգտագործելով նոր տեխնոլոգիաներ) և **ստեղծի**

			երաժշտառիթմական բազմաձայն նվագակցու-թյուն:
		Իմպրովիզացիա	Տրված արտահայտչամիջոցներով փորձի **ստեղծել** երաժշտական կերպարներ և կազմա-կերպի թատերականացված երաժշտական ներկայացումներ:

Ներկայացում	-Կատարել և ներկայացնել փոքրիկ երաժշտական ստեղծագործություններ, մեկնաբանել, հաղորդել, փոխանցել իմաստը, հիմնական գաղափարը: -Զարգացնել և կատարելագործել գեղարվեստական հնարները: -Իմաստը փոխանցել գեղարվեստական ստեղծագործության ներկայացման միջոցով:	**Կատարում**	**Երգի** (մենակ կամ խմբով) տարբեր ժամանակների և ոճերի ազգային կամ այլ ազգերի երգեր, ռոմանսներ և խմբերգեր օպերաներից մաքուր ինտոնացիայով (նաև երկձայն), հստակ ռիթմով, նրբերանգներով, ներշնչանքով, զարգացնելով մեղեդային գիծը, հետևելով նվագակցությանը և խմբավարի շարժումներին: **Կատարի** ազգային ամբողջական պարեր (մենապար, զույգապար, խմբապար): **Կիրառի** իր ստեղծագործական ունակություններն ու հմտությունները երաժշտության դասերից դուրս:
		Ներկայացում	**Ներկայացնի** երաժշտական ստեղծագործության կերպարը՝ որպես մարդկային զգացմունքների, մտքերի, երևակայության, բնության երևույթների, իրադարձությունների նկարագրություն և համեմատի արվեստի այլ տեսակների գեղարվեստական կերպարների հետ: **Ներկայացնի** հանրամատչելի երաժշտության առանձնահատկությունները՝ օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ: **Ուսումնասիրի** ազգային երգու պարի ծագումնաբանությունը, զարգացումը և ներկայացնի հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներով: Ներկայացնի ժամանակակից տարբեր հեղինակների, երաժիշտ կատարողների, նվագախմբերի, երգչախմբերի արվեստին նվիրված սահիկահանդես կամ շնորհանդես: **Դրսևորի** երաժշտական և դերասանական գիտելիքներ և հմտություններ՝ գեղարվեստական կերպարները ճիշտ և արտահայտիչ ներկայացնելու համար:
Ընկալու	-Հասկանալ, ընկալել ու վերլուծել		**Հասկանա, ընկալի և մեկնաբանի** տարբեր ժանրերի երաժշտությունը, ցուցաբերի հուզական արձագանք, իր անհատական երաժշտական տպավորությունները **ներկայացնի** բանավոր ելույթների,

	երաժշտական ստեղծագործությունը: -Մեկնաբանել երաժշտական ստեղծագործության բովանդակությունն ու գաղափարը: -Կիրառել գնահատման ձևեր:	**Ընկալում և հուզական արձագանք**	գրավոր էսսեների կամ շնորհանդեսների միջոցով: Ներկայացման ընթացքում օգտագործի արվեստի մյուս ճյուղերի հնարավորությունները: **Արժևորի** ազգային ինև համաշխարհային կատարողների և նվագախմբերի, երգչախմբերի արվեստը:
		Մեկնաբանություն և գնահատում	**Վերլուծի** երաժշտական ստեղծագործությունը և **մեկնաբանի**, թե որ արտահայտչամիջոցների կիրառման շնորհիվ է հեղինակը ներկայացրել իր մտահղացումը: **Արտահայտի** սեփական տեսակետը հեղինակի գաղափարի վերաբերյալ՝ ակտիվորեն ներգրավվելով քննարկումների, բանավեճերի մեջ, հարգի ուրիշների կարծիքը, հիմնավորի սեփական կարծիքը: Գնահատի ըստ նշված չափանիշների:
Կատարում	-Սինթեզել և կապել գիտելիքներն ու անձնական փորձը՝ երաժշտական ստեղծագործությունը հասկանալու և ընկալելու համար: -Առավել խոր ընկալման համար գեղարվեստական գաղափարները	**Երաժշտություն և նոր տեխնոլոգիաները**	**Ներկայացնի** նոր տեխնոլոգիաների դերը երաժշտական արվեստի նոր ուղղությունների առաջացման և զարգացման գործընթացում և **արժևորի** դրանց միջոցով ստեղծված արվեստի կերպարի ներգործության ուժը մարդու զգացմունքների և գիտակցության վրա: Կատարի հետազոտություններ հայտնի երաժիշտ կատարողների կամ տարբեր ոճերի անսամբլների, երաժշտական մրցանակաբաշխությունների, փառատոների մասին, նյութը **ներկայացնի**՝ կիրառելով նոր տեխնոլոգիաներ: Փորձի **ստեղծել** որևէ ժողովրդական երգի ժամանակակից մշակում՝ օգտվելով համակարգչային ծրագրերից և կատարի այն:
		Երաժշտության պատմություն	**Մեկնաբանի** մարդկության զարգացման փուլերի ազդեցությունը երաժշտական ուղղությունների ձևավորման և զարգացման, տարբեր նվագարանների ու նվագախմբերի ստեղծման, նոր ժանրերի, ոճերի առաջացման վրա:

	և ստեղծագործությունները համադրել հասարակական, մշակութային և պատմական համատեքստում:		Ուսումնասիրի XX-XXI դարերի երաժշտական ուղղությունները և հետազոտական աշխատանքով ներկայացնի որևէ կոմպոզիտորի, կատարողի ստեղծագործական գործունեությունը: Ազգային երաժշտության իմացությունն **օգտագործի** իր երկրի պատմությունը, մշակույթը, ազգային արժեքները ներկայացնելու և մեկնաբանելու համար:
		Երաժշտության դերը և նշանակությունը կյանքում	**Բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը գեղարվեստական մշակույթի մեջ և **ներկայացնի** իր երաժշտական նախասիրությունները, նախընտրած կատարողներին, փոքրիկ շնորհանդեսով ներկայացնի տարվա ընթացքում իր այցելած համերգներից և թանգարաններից ստացած տպավորությունները: **Արժևորի** երաժշտությունը՝ որպես կյանքի և շրջակա միջավայրի գեղարվեստական արտացոլան միջոց, արժևորի ազգային արժեքները:

Ստեղծում	-Ստեղծել և ձևավորել երաժշտական գաղափարներ, հաղորդակցվել և ինքնարտահայտվել դրանց միջոցով: -Կազմակերպել և զարգացնել	**Վերջնարդյունքներ**	
		Երաժշտական գործունեության տեսակներ	**Միջնակարգ (ավագ) դպրոց**
		Երաժշտության ունկնդրում	**Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** հայ և համաշխարհային երաժշտական արվեստի գոհարներով: Երաժշտական անհատական կամ խմբային ստեղծագործական գործունեության ընթացքում ցուցաբերի գիտելիքներ, հմտություններ և վերաբերմունք՝ օգտագործելով ինքնարտահայտման զանազան երաժշտական

	գեղարվեստական գաղափարներ և աշխատանքներ: -Լրացնել և ավարտել գեղարվեստական ստեղծագործությունը:		միջոցներ և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների բազմաթիվ հնարավորությունները:
		Երգեցողություն	**Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) իր նախընտրած ժամանակաշրջանի հայ կամ արտա-սահմանցի կոմպոզիտորների, երգիչ կատարողների ստեղծագործական գործունեության նվիրված նախագիծ կամ դպրոցական միջոցառման համար երաժշտական նյութ:
		Երաժշտառիթմական շարժում	**Ստեղծի** երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն՝ կիրառելով նոր տեխնոլոգիաները:
		Իմպրովիզացիա	**Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) նախընտրած դասական փոքրիկ մեղեդու ժամանակակից մշակումներ:
Ներկայացում	-Կատարել և ներկայացնել փոքրիկ երաժշտական ստեղծագործություններ, մեկնաբանել, հաղորդել, փոխանցել իմաստը, հիմնական գաղափարը: -Զարգացնել և կատարել ա-գործել գեղարվեստական հնարները: -Իմաստը փոխանցել գեղարվեստական ստեղծագործության ներկայաց	**Կատարում**	**Երգի** (մենակ կամ խմբով) ժողովրդական կամ դասական տարբեր ոճի երգեր, խմբերգեր արտահայտիչ, ներշնչանքով, անսամբլային զգացողությամբ, հետևելով խմբավարի շարժումներին: Իրականացնի ստեղծագործական գաղափարներ անհատապես և խմբով: **Կիրառի** իր ստեղծագործական ունակությունները ու հմտությունները երաժշտության դասերից դուրս, մասնակցի դպրոցական երգչախմբի կամ այլ երաժշտական խմբերի աշխատանքներին:
		Ներկայացում	**Ներկայացնի (մենակ կամ խմբով)** ստեղծագործություններից ստացած տպավորությունները պաստառներով, հետազոտություններով, նախագծային աշխատանքներով, գրագետ կապակցված խոսքով, օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ, հիմնավորի և մեկնաբանի իր կարծիքը: Խմբային աշխատանքի ընթացքում նպաստի խմբի ստեղծագործական և հետազոտական առաջադրանքների ընդհանուր արդյունքի ձեռքբերմանը:

	ման միջոցով:		
Ընկալում (արձագանքում)	-Հասկանալ, ընկալել ու վերլուծել երաժշտական ստեղծագործությունը: -Մեկնաբանել երաժշտական ստեղծագործության բովանդակությունն ու գաղափարը: -Կիրառել գնահատման ձևեր:	**Ընկալում և հուզական արձագանք**	**Ընկալի՝ հասկանա և բացատրի** ստեղծագործության գաղափարը, օգտագործված արտահայտչամիջոցները, ցուցաբերի հուզական արձագանք, իր հույզերն ու ապրումները արտահայտի տարբեր ձևերով՝ օգտվելով նոր տեխնոլոգիաներից: Ցուցաբերի վերլուծելու, համադրելու և համեմատելու հմտություններ:
		Մեկնաբանություն և գնահատում	**Համեմատի և մեկնաբանի** հակադիր կամ նույնանման բնույթի ստեղծագործությունները, **դրսևորի** վերլուծական կարողություններ, ստեղծագործական և անկախ մտածողություն: Գնահատումը կատարի ըստ սահմանված չափանիշների:
Կատարում	-Սինթեզել և կապել գիտելիքներն ու անձնական փորձը՝ երաժշտական ստեղծագործությունը հասկանալու և ընկալելու համար: -Առավել խոր ընկալման համար գեղարվեստական գաղափարները և	**Երաժշտություն և նոր տեխնոլոգիաները**	**Օգտվի** համացանցի բազմաթիվ հնարավորություններից սեփական ստեղծագործական մտահղացումներն իրականացնելու համար, իր ելույթներն ուղեկցի տեսաձայնային միջոցներով: **Զարգացնի** գեղագիտական, երաժշտական ճաշակը, **ընդլայնի** ազգային և եվրոպական մշակութային ժառանգության նվաճումների մասին գիտելիքները, նոր տեխնոլոգիաների, մասնավորապես՝ ուսումնական վիրտուալ այցերի (համերգասրահներ, թատրոններ, թանգարաններ) միջոցով: **Դրսևորի** հետաքրքրություն նոր տեխնոլոգիաների միջոցով աշխարհի հանրահայտ կատարողների ու նվագախմբերի

	ստեղծագոր-ծություն-ները համա-դրել հասարա-կական,մշակու-թային և պատմա-կան համա-տեքստում:		համերգներին առցանցներկալ ինել ու հնարա-վորության նկատմամբ:
		Երաժշտության պատ-մություն	**Բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը ժողովուրդների հասարակական, մշակութա-յին և պատմական համատեքստում: Յասկանա նրա՝ որպես միջմշակութային հաղորդակ-ցության լեզվի դերը, ճանաչի մշակութային բազմազանությունը: **Արժևորի** հայ ազգային երաժշտությունը, դառնանրակրողը,պահպանողը և սերունդ-ներին փոխանցողը:
		Երաժշտության դերը և նշանա-կությունը կյանքում	**Դրսևորի** հատուկ վերաբերմունք իր երկրի, մարզի, քաղաքի մշակութային օջախների գործունեության՝ որպես իր կյանքի անքակտել իմասի նկատմամբ: **Արժևորի** երաժշտության դերն ու նշանակությունն իր կյանքում,կազմակերպի ընտանեկան և դպրոցական համերգներ, ակտիվ մասնակցի համայնքային մշակութային միջոցառումներին,համերգներին,ձեռքբերի ունկնդրել ու փորձ, համերգներ հաճախել ու մշակույթ:

Տարրական դպրոց
Առաջին դասարան
Առաջարկվում է (60 ժամ)

Թեմա 1	**Ես և երաժշտությունը (60 ժամ)**
Նպատակներ • Երաժշտության ընդհանուր բովանդակության մասին նախնական պատկերացումների ձևավորում և կյանքի հետ նրա կապի կարևորում: • Շրջակա աշխարհի հնչյունային բազմազանության՝ բնական և արհեստական ձայների մասին պատկերացումների ձևավորում: • Երաժշտության մեջ բնության երևույթների, պատկերների, իրադարձությունների, մարդկային հույզերի, զգացմունքների արտացոլման ընկալում: • Երաժշտության նկատմամբ սեր, հետաքրքրություն և հուզական արձագանքի ձևավորում ու խթանում: • Կոմպոզիտոր, կատարող և ունկնդիր կապի յուրացման ապահովում: • Ճիշտ երգեցողության կանոններով երգելու հմտությունների ձևավորում: • Երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցության ստեղծում: • Առօրյայում երաժշտության դերի կարևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Որտեղի՞ց է հայտնվում երաժշտությունը • Ովքե՞ր են այն ստեղծում: • Ի՞նչ երաժշտություն ես սիրում • Ի՞նչ տեղ ունի երաժշտությունը քո կյանքում և առօրյայում:
Վերջնարդյունքներ • **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** ունկնդրվող երաժշտական նյութերի միջոցով:	

- Արտահայտիչ երգեցողության և համապատասխան դիմախաղի միջոցով **ստեղծի** երաժշտական կերպար:
- Երաժշտական նյութին համապատասխան՝ **ստեղծի** ռիթմական նվագակցություն «բնական» նվագարաններով՝ ձեռքերով, ոտքերով:
- **Երգի** (մենակ կամ խմբով)՝ ներկայացնի հայ ազգային և այլ ազգերի ժողովրդական և կոմպոզիտորական պարզ մանկական երգեր ճիշտ կեցվածքով, շնչառությամբ, հստակ առոգանությամբ:
- Մեղեդու տրամադրությունը, բնույթը **արտահայտի** հույզերով, երգելով, պարելով կամ ռիթմական շարժումներով:
- **Բացատրի**, թե երաժշտությունն ինչպիսի դեր ունի իր առօրյայում:

Թեմայի բովանդակությունը	Առաջարկվող գործունեության ձևերը	Ընդհանրական գաղափարներ
• Բնական և արհեստական ձայներ: • Տարբեր բնույթի և բովանդակության երաժշտական ստեղծագործություններ: • Երաժշտությունը՝ որպես կյանքի արտացոլում և անբաժանելի մաս:	•Ունկնդրել և կատարել տարբեր երաժշտական ստեղծագործություններ •Կատարել երաժշտառիթմական և պարային շարժումներ: •Բնութագրել և պատմել երաժշտությունից ստացած տպավորությունների մասին կամ գույներով ներկայացնել դրանք:	**Անհատներ և հարաբերություններ** Ո՞վ եմ ես:Ո՞վ ենք մենք: Սովորողը հաղորդակցվելով երաժշտական ստեղծագործություններին, հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ է իր համար երաժշտությունը, ինչ պիսի երաժշտական նախասիրություններ ունի, ինչպես կարող է ինքնարտահայտվել նրա միջոցով:Յամընկնու՞մ են իր և ընտանիքի, ընկերների պատկերացումները երաժշտության մասին, ինչպես կարող է իր զգացմունքները և հույզերը արտահայտել երաժշտության միջոցով: **Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում** Ո՞րն է ստեղծարարության բնույթը և նպատակը:

<table>
<tr><td></td><td></td><td>Սովորողները ծանոթանում են այն հնարներին, միջոցներին, որոնցով բացահայտում և արտահայտում են երաժշտական ստեղծագործությունից ստացած իրենց տպավորությունները, զգացումները: Ճանաչելով և ուսումնասիրելով ստեղծագործական տարբեր ժանրեր և ոճեր՝ հասկանում են, որ ուսումնական գործունեության ընթացքում պետք է կարողանան ստեղծագործաբար արտահայտել իրենց մտքերն ու տպավորությունները և կյանքում տեսնել գեղեցիկը, դրանցով զարդարել և հարստացնել իրենց կյանքը:</td></tr>
<tr><td colspan="3">Միջառարկայական կապեր
• Մայրենի -Պատմի իր ընտանիքի, զբաղմունքների, զվարճանքների և դրանցում առկա երաժշտության, շրջակա աշխարհի ձայների մասին:
• Կերպարվեստ -Երաժշտությունից ստացած տպավորությունները նկարի գույներով կամ պատկերներով:</td></tr>
</table>

Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **S 1, S 10, S 27, S 28, S 30, S 32**

Ենթաթեմա 1	**Իմ խաղերը, հեքիաթները և երաժշտությունը (15 ժամ)**
Նպատակներ • Ծանոթություն երաժշտական խաղերին և հեքիաթներին: • Խաղի և հեքիաթի միջոցով երաժշտության բնույթի, տեմպի, դինամիկայի մասին պատկերացումների ձևավորում: • Երաժշտական խաղերին և հեքիաթներին հուզական արձագանքի ձևավորում: • Երգեցողության հմտությունների ձևավորում և զարգացում: • Ստեղծագործական կարողությունների ձևավորում և զարգացում: • Երաժշտախաղային, հեքիաթային կերպարները նմանողական շարժումներով, արտահայտիչ դիմախաղով ներկայացնելու հմտությունների ձևավորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Ի՞նչ է խաղը քո կյանքում: • Հաճելի՞ է սովորել խաղալով: • Ինչո՞վ են տարբերվում խաղերը և հեքիաթները երաժշտական խաղերից և հեքիաթներից:

Վերջնարդյունքներ

Յաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի ունկնդրվող նյութի խաղային և հեքիաթային կերպարների միջոցով, կատարի համապատասխան նմանողական շարժումներ:

- Արտահայտիչ երգեցողության և համապատասխան դիմախաղի միջոցով **ստեղծի** երաժշտախաղային և հեքիաթային կերպարներ:
- **Ստեղծի** երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն, «բնական» նվագարաններով՝ ձեռքերով, ոտքերով:
- **Ստեղծի** խաղային իմպրովիզացիաներ:
- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) հայ ազգային և այլ ազգերի պարզ մանկական երգեր ճիշտ կեցվածքով, շնչառությամբ, հստակ առոգանությամբ:
- **Բնութագրի** ստեղծագործության տրամադրությունը, պատմի սեփական տպավորությունների և զգացողությունների մասին, դրանք արտահայտի հույզերով, գույների միջոցով կամ նկարելով:

Թեմայի բովանդակություն	Առաջարկվող գործունեության ձևեր	Ընդհանրական գաղափարներ
• Երաժշտական խաղեր: • Երաժշտական հեքիաթներ: • Խաղային իմպրովիզացիաներ: • Թեմատիկ նկարներ:	• Խաղալ երաժշտական խաղեր, կատարել նմանողական շարժումներ: • Սովորել և բեմադրել հատվածներ երաժշտական հեքիաթներից կամ ամբողջական հեքիաթներ: • Յորինել երաժշտական խաղ կամ մեղեդի սիրած հեքիաթի որևէ հերոսի համար:	**Անհատներ և հարաբերություններ** Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Այս առումով կարևոր է, որ սովորողը հասկանա, թե ո՛վ է ինքը, ինչ է իր համար երաժշտությունը, ինչ պիսի երաժշտական նախասիրություններ ունի, ինչ պես կարող է ինքնարտահայտվել երաժշտական խաղերի, հեքիաթների, խաղային իմպրովիզացիաների միջոցով: Յամընկնո՞ւմ

	• Երաժշտական խաղային և հեքիաթային կերպարներից ստացած տպավորությունները ներկայացնել գույներով կամ նկարելով:	են իր և իր ընտանիքի, ընկերների պատկերացումները երաժշտության մասին, ինչպե՞ս կարող է իր զգացմունքները և հույզերը արտահայտել երաժշտության միջոցով, ի՞նչ դեր ունի այն իր կյանքում: **Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում** Ո՞րն է ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Սովորողները երաժշտական խաղերի, խաղային իմպրովիզացիաների, երաժշտական հեքիաթային կերպարների միջոցով դրսևորում են իրենց ստեղծագործական հմտությունները և դերասանական հնարները, բացահայտում և արտահայտում են մտքեր, զգացմունքներ, նկարագրում են բնության երևույթները:
Միջառարկայական կապեր		

• **Մայրենի** - Պատմել երաժշտական հեքիաթների և մանկական խաղերի բովանդակությունը: • **Կերպարվեստ** - Նկարի պատկերներ երաժշտական խաղերից կամ հեքիաթային կերպարներից: • **Ֆիզկուլտուրա** - երաժշտական խաղերի ընթացքում կիրառի սպորտային խաղերի տարրեր: • **Տեխնոլոգիա** - պատրաստի երաժշտական խաղերի և հեքիաթների պարագաներ:
Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **S 1, S 10, S 27, S 28, S 30, S 32**

Ենթաթեմա 2	**Երաժշտությունը իմ սիրած մուլտֆիլմերում (15 ժամ)**
Նպատակներ • Ծանոթություն մուլտֆիլմերի երաժշտությանը: • Մուլտֆիլմերի երաժշտության դերի և նշանակության մասին պատկերացումների ձևավորում: • Մուլտֆիլմերի դիտում, երգերի ուսուցում, երաժշտության ունկնդրում: • Երգեցողության հմտությունների ձևավորում և զարգացում: • Ստեղծագործական կարողությունների ձևավորում և զարգացում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Պե՞տք է արդյոք երաժշտություն մուլտֆիլմերում • Ո՞ր մուլտֆիլմերի երաժշտությունն ես սիրում • Հետաքրքիր կլինի՞ մուլտֆիլմը դիտել առանց երաժշտության:

• Երաժշտությունը բնութագրելու, մեկնաբանելու և տպավորությունները խոսքով կամ նկարելով արտահայտելու հմտությունների ձևավորում:	
Վերջնարդյունքներ • **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** ունկնդրվող նյութի միջոցով, կատարի կերպարին համապատասխան նմանողական շարժումներ: • Արտահայտիչ երգեցողության և համապատասխան դիմախաղի միջոցով **ստեղծի** երաժշտական կերպար: • **Ստեղծի** երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն «բնական» և ռիթմական նվագարաններով՝ ձեռքերով, ոտքերով: **Երգի** (մենակ կամ խմբով) մուլտֆիլմերից երգեր ճիշտ կեցվածքով, շնչառությամբ, հստակ առոգանությամբ, արտահայտիչ: • Մեղեդու տրամադրությունը, բնույթը **արտահայտի** հույզերով, երգելով, պարելով, ռիթմական կամ նմանողական շարժումներով: • **Ներկայացնի** ստեղծագործության բնույթը, սեփական զգացողություններն արտահայտի գույների միջոցով կամ նկարելով: Բացատրի իր և դասընկերների աշխատանքների լավ և վատ կողմերը: • **Բացատրի**, թե համացանցն ինչպես է օգնում իրեն հաճախակի հաղորդակցվելու մուլտֆիլմերին և դրանց երաժշտությանը:	

Թեմայի բովանդակություն	Առաջարկվող գործունեության ձևեր	Ընդհանրական գաղափարներ

• Հայկական և արտասահմանյան մուլտֆիլմեր, դրանց երգերը և երաժշտությունը: • Դրանց առանձնահատկությունները և համապատասխանությունը ֆիլմի կերպարին:	• Դիտել կամ ունկնդրել հայկական և այլ մուլտֆիլմերի երաժշտությունը: • Երգել երգեր մուլտֆիլմերից՝ կատարելով երաժշտառիթմական, պարային կամ նմանողական շարժումներ: • Բացատրել դրանց բնույթը, տրամադրությունը: • Նկարել երաժշտությունից ստացած տպավորությունները:	**Անհատական և մշակութային ինքնաարտահայտում** Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթն ու նպատակը: Ուսումնասիրելով մուլտֆիլմերի երաժշտությունը, սովորողը հասկանում է, որ դրանք առանց երաժշտության հետաքրքիր չեն լինի: Բնութագրում է երաժշտությունը, ցուցաբերում հուզական արձագանք, սեփական զգացողությունները արտահայտում է գույների միջոցով կամ նկարելով:

Միջառարկայական կապեր

- **Մայրենի** - ներկայացնել հեքիաթների և մուլտֆիլմերի գրական կերպարների համապատասխանությունը երաժշտությանը:
- **Թատրոն** - կատարի կերպարների նմանողական շարժումներ:
- **Կերպարվեստ** - նկարի մուլտֆիլմերի հերոսներին կամ թեմատիկ նկարազարդումներ կատարի:

• **Տեխնոլոգիա** - պատրաստի մուլտֆիլմերի հերոսների կերպարներով խաղալիքներ:
Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **S 1, S 10, S 16, S 27, S 28, S 30, S 32**

Ենթաթեմա 3	**Իմ սիրելի տոները և երաժշտությունը (15/ժամ)**
Նպատակներ • Պետական և ընտանեկան տոների, հանդիսությունների, զվարճանքների և երաժշտության կապի մասին պատկերացումների ձևավորում: • Այդ կապը տեսնելու, բացատրելու և կարևորելու հմտությունների ձևավորում: • Երգեցողության հմտությունների ձևավորում և զարգացում: • Ստեղծագործական կարողությունների ձևավորում և զարգացում: • Երաժշտության նկատմամբ գնահատող վերաբերմունքի դրսևորում: • Իր կյանքում երաժշտության դերի ու նշանակության արժևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Ո՞ր տոներն են ամենակարևորը քո կյանքում: • Ի՞նչ դեր ունի երաժշտությունն այդ տոնակատարությունների ընթացքում: • Կարո՞ղ ես դրանք անցկացնել առանց երաժշտության:
Վերջնարդյունքներ • **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** ունկնդրվող տոնական նյութի միջոցով: • **Ստեղծի** տրված քառատողով ռիթմական պատկեր և տոնական տրամադրություն ունեցող փոքրիկ մեղեդի:	

• **Երգի** (մենակ կամ խմբով)՝ ներկայացնի հայ ազգային և այլ ազգերի պարզ մանկական տոնական երգեր ճիշտ կեցվածքով, շնչառությամբ, հստակ առոգանությամբ:
• Երաժշտական նյութը **ներկայացնի** համապատասխան ռիթմական նվագակցությամբ՝ ծափերով, ճտտոցներով, դոփյուններով:
• **Բացատրի**, թե համացանցն ինչպես է օգնում իրեն հաղորդակցվել ու տոնական երաժշտությանը:
• **Ստեղծի** տոնական (պետական և ընտանեկան) երգերի և ունկնդրվող ստեղծագործությունների շարք, ձայնագրի և օգտագործի տոների ժամանակ
• **Բացատրի**, թե, իր առօրյայում երաժշտությունն ինչ դեր է խաղում:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Տոնական (ընտանեկան, պետական) երգեր: • Ունկնդրվող ուրախ, պարային և տոնական ստեղծագործություններ:	• Ուսուցանել ընտանեկան և պետական տոներին նվիրված երգեր: • Ունկնդրել ուրախ երգային և պարային ստեղծագործություններ: • Բացատրել դրանց տրամադրությունները և մեկնաբանել, թե ինչու են տոնակատարությունները ուղեկցվում հենց այդպիսի ստեղծագործություններով:	**Անհատներ և հարաբերություններ** Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Սովորողը, երաժշտությանը հաղորդակցվելով, հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ է իր համար երաժշտությունը, ինչպիսի երաժշտական նախասիրություններ ունի, ինչպես կարող է տոնական օրերին ինքնարտահայտվել մանկական ուրախ երգերի ու պարեղանակների

		միջոցով: Համընկնո՞ւմ են իր և իր ընտանիքի, ընկերների պատկե-րացումները երա-ժշտության մասին, ինչպե՞ս է կարողա-նում իր զգացմունքները և հույզերը արտա-հայտել երաժշ-տության միջոցով: Հասկանում է, որ երաժշտությունը իր կյանքի անբաժա-նելի մասն է:

Միջառարկայական կապեր

- **Մայրենի** - ներկայացնի իր ընտանիքը, ընկերներին, հարազատներին պատմի, թե իրենց ընտանիքում ինչպես են ընթանում ընտանեկան, պետական տոները:
- **Կերպարվեստ**- նկարի տոնական երաժշտությունից ստացած տպավորությունները, կամ ներկայացնի գույներով:
- **Տեխնոլոգիա** - պատրաստի տոնական նվերներ:

Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
S 1, S 10, S 16, S 18, S 27, S 28, S 30, S 32

Երկրորդ դասարան

Առաջարկվում է (32 ժամ)

Թեմա 1	**Երաժշտության պարզ ու մատչելի ժանրերը (8 ժամ)**
Նպատակներ • Երաժշտության ամենապարզ ժանրերի (տեսակների) մասին գիտելիքների ձևավորում: • Դրանք ունկնդրելու, ընկալելու, կատարելու և ներկայացնելու հմտությունների ձևավորում: • Երգեցողության հմտությունների ձևավորում և զարգացում: • Ստեղծագործական կարողությունների ձևավորում և զարգացում:	**Ուղղորդող հարցեր** □ Երաժշտության ի՞նչ տեսակներ գիտես: Ո՞րն է դրանցից քեզ համար ավելի սիրելի:

Վերջնարդյունքներ

- **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** ունկնդրվող նյութի միջոցով: **Ճանաչի** երաժշտության պարզ ժանրերը (տեսակները):
- Արտահայտիչ երգեցողության և համապատասխան դիմախաղի միջոցով **ստեղծի** երաժշտական կերպար:
- **Ստեղծի** երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն «բնական» նվագարաններով՝ ձեռքերով, ոտքերով:
- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) հայ ազգային և այլ ազգերի պարզ մանկական երգեր, քայլերգեր ճիշտ կեցվածքով, շնչառությամբ, հստակ առոգանությամբ, արտահայտիչ:
- **Մեկնաբանի** ստեղծագործության բովանդակությունը, բնույթը, տեմպը, դինամիկան, իր տպավորությունները ու զգացողությունները ներկայացնի գույներով կամ նկարելով:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Երգեր, պարեր, քայլերգեր: • Դրանց տեսակները:	• Ունկնդրել բազմաբնույթ մանկական	**Օրինաչափություն** Օրինաչափությունը տեսնելու և ճանաչելու առաջին քայլերից մեկը

	երգեր, պարեր, քայլերգեր: •Ունկնդրել տարբեր տեսակի երգեր, պարեր, քայլերգեր, բնութագրել և մեկնաբանել: •Կատարել երաժշտառիթմական կամ պարային շարժումներ: •Ստեղծել փոքրիկ իմպրովիզացիաներ:	դասակարգումն է, որն իրականացվում է նմանությունների ու տարբերությունների բացահայտման շնորհիվ: Սովորողը, ուսումնասիրելով երաժշտության պարզ տեսակները, սկսում է դրանք դասակարգել, զգալ և ցույց տալ դրանց նմանությունները, տարբերությունները:

Միջառարկայական կապեր •**Մայրենի** - Ներկայացնի երաժշտության պարզ տեսակները և համեմատել գրականության հետ: •**Պար** - կատարի պարզ պարային շարժումներ: •**Ֆիզկուլտուրա** - Քայլերգերի ուղեկցությամբ քայլի հավասար և համաչափ քայլքով:
Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ •**S 1, S 10, S 27, S 28, S 30, S 32**

Ենթաթեմա 1	**Ուր են տանում մեզ այդ ժանրերը (8 ժամ)**
Նպատակներ •Երգի, պարի, քայլերգի զարգացման վերաբերյալ պատկերացումների ձևավորում: •Օպերայի, բալետի և սիմֆոնիայի մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում: •Օպերայից, բալետից փոքրիկ հատվածներ ունկնդրելու, ընկալելու և կատարելու հմտությունների ձևավորում:	**Ուղղորդող հարցեր** •Երևանում որտե՞ղ է գտնվում օպերայի և բալետի թատրոնի շենքը: •Տեղյա՞կ ես, թե ինչ է ներկայացվում այնտեղ: •Ի՞նչ գիտես օպերայի, բալետի, սիմֆոնիայի մասին:

•Երգեցողության հմտությունների ձևավորում և զարգացում: •Ստեղծագործական կարողությունների ձևավորում և զարգացում: •Օպերայի, բալետի և սիմֆոնիայի երաժշտության մեջ երգային, պարային, քայլերգային երաժշտությունը ճանաչելու հմտությունների ձևավորում և զարգացում: •Օպերայի,բալետի և սիմֆոնիայի նկատմամբ հատուկ վերաբերմունքի՝ հետաքրքրասիրության ձևավորում:	

Վերջնարդյունքներ

•**Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** ունկնդրվող նյութի միջոցով,կատարի կերպարին համապատասխան նմանողական շարժումներ:

•Արտահայտիչ երգեցողության և համապատասխան դիմախաղի միջոցով **ստեղծի** երաժշտական կերպար:

□**Ստեղծի** երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն «բնական»և ռիթմական նվագարաններով՝ ծեռքերով,ոտքերով:

Երգի (մենակ կամ խմբով)ճիշտ կեցվածքով,շնչառությամբ,հստակ առոգանությամբ,արտահայտիչ և ներկայացնի հատվածներ հայկական և այլ մանկական օպերաներից:

•Մեղեդու տրամադրությունը,բնույթը **արտահայտի** հույզերով,երգելով,պարելով կամ ռիթմական շարժումներով:

•**Բնութագրի** ստեղծագործության իմաստը,սեփական զգացողություններն արտահայտիչ գույների միջոցով կամ նկարելով:Բացատրի իր և դասընկերների աշխատանքերի լավ և վատ կողմերը:

•**Բացատրի,** թե համացանցն ինչպես է օգնում իրեն հաղորդակցվելու մանկական երաժշտական ստեղծագործություններին:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
•Հատվածներ մանկական օպերաներից, բալետներից,	•Ունկնդրել մանկական օպերաներից,	**Օրինաչափություն**

սիմֆոնիաներից (որտեղ առկա են երգի, պարի, քայլերգի տեսակները):	բալետներից, սիմֆոնիաներից փոքրիկ հատվածներ և ներկայացնել երգի, պարի և քայլերգի զարգացումը, ձևափոխությունները: •Կատարել օպերաներից փոքրիկ հատվածներ: •Կատարել մանկական օպերայի հերոսների երգերը նմանողական շարժումներով: •Նկարել երաժշտությունից ստացած տպավորությունները:	Օրինաչափությունը տեսնելու և ճանաչելու առաջին քայլերից մեկը դասակարգումն է, որն իրականացվում է նմանությունների ու տարբերությունների բացահայտման շնորհիվ: Սովորողը, ուսումնասիրելով երաժշտության պարզ ժանրերը, սկսում է դրանք դասակարգել, զգալ և ցույց տալ դրանց նմանությունները, տարբերությունները և զարգացումը: **Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում** Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Ուսումնասիրելով երաժշտական ստեղծագործությունը՝ սովորողը հասկանում է, որ երաժշտության պարզ ժանրերը տեղ են գտել նաև մեծ կտավի ստեղծագործություններում, որտեղ դրանք զարգանում են և դառնում ավելի ամբողջական: Սովորողը ճանաչում և բնութագրում է դրանք, ցուցաբերում հուզական արձագանք, սեփական զգացողություններն

		արտահայտում գույների միջոցով կամ նկարելով:
Միջառարկայական կապեր •**Մայրենի** - ներկայացնի տվյալ ստեղծագործությունների բովանդակությունը: •**Կերպարվեստ** - ստեղծի օպերային հերոսների նկարները կամ նկարչական ձևավորում: •**Տեխնոլոգիա** - պատրաստի թեմատիկ հերոսների տիկնիկներ: •**Թատրոն** - բեմադրի հատվածներ օպերաներից:		
Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **S 1, S 10, S 16, S 27, S 28, S 30, S 32**		

Թեմա 2	**Ինչպես է ստեղծվում երաժշտությունը (երաժշտական այբուբեն) (8ժամ)**
•Երաժշտական հնչյունների և հնչյունաշարի մասին պատկերացումների ձևավորում: •Պատկերացումների ձևավորում «մեղեդու»՝ որպես երաժշտական ստեղծագործության իմաստն արտահայտող հասկացության մասին: •Ստեղծագործական կարողությունների ձևավորում և զարգացում: •Մեղեդու տրամադրությունը, բնույթը ռիթմական կամ պարային շարժումներով ներկայացնելու հմտության ձևավորում և զարգացում: •Ձեռքի նշաններով հնչյունաշարի ձայնաստիճաններ երգելու հմտությունների ձևավորում և զարգացում:	**Ուղղորդող հարցեր** •Ինչպե՞ս է ստեղծվում երաժշտությունը: •Ո՞րն է երաժշտության այբուբենը: •Ինչպե՞ս են երաժշտական հնչյունները վերածվում երաժշտության: •Ի՞նչ է նշանակում մեղեդի: •Ո՞րտեղից է այն հայտնվում: •Իսկ դու կարո՞ղ ես հորինել մեղեդի:
Վերջնարդյունքներ • **Իմանա** երաժշտական հնչյունների անունները և ձեռքի նշաններով երգի դրանք: •Երաժշտական նյութը **ներկայացնի** համապատասխան ռիթմական նվագակցությամբ՝ ծափերով, ճտտոցներով, դոփյուններով:	

•**Ընկալի** «Մեղեդին» որպես երաժշտական ստեղծագործության իմաստն արտահայտող հասկացություն:
•**Մեկնաբանի** ստեղծագործության բովանդակությունը, բնույթը, ներկայացնի իր տպավորությունները ու զգացողությունները երգելով, պարելով կամ ռիթմական շարժումներով, նաև գույներով կամ նկարելով:
•**Ճանաչի և ավարտի** փոքրիկ մեղեդին:

Թեմայի բովանդակությունը	Առաջարկվող գործունեության ձևեր	Ընդհանրական գաղափարներ
•Տարբեր բնույթի և բովանդակության երաժշտական ստեղծա-գործություններ ունկնդրման և կատարման համար: •Երկար և կարճ, բարձր և ցածր, ուժեղ և մեղմ հնչյուններ: •Ձեռքի նշաններ: •Երաժշտական այբուբեն:	•Գործնական աշխատանքի միջոցով ներկայացնել երաժշտական հնչյունները, դրանց տևողությունը, բարձրությունը, ուժգնությունը: •Ունկնդրվող և կատարվող ստեղ-ծագործությունների միջոցով բացատրել մեղեդի և նվագակ-ցություն հասկացու-թյունները, դրանց բնույթը, բովանդա-կությունը, տեմբրը, ռե-գիստրը: •Ծանոթացնել ձեռքի նշաններին: •Ձեռքի նշաններով երգել հնչյունաշարի ձայնաստիճանները:	**Համակարգեր և մոդելներ** Երաժշտական հնչյունները, ըստ իրենց բարձրության, միմյանց հետ որոշակի հարաբերակցության մեջ են, այսինքն՝ միասին վերցրած՝ կազմում են համակարգ: Երաժշտական համակարգի հնչյունները, ըստ բարձրության հաջորդականորեն դասավորված, կոչվում են հնչյունաշար, որի աստիճանները յոթն են և ունեն անուններ՝ դո, ռե, մի, ֆա…

Միջառարկայական կապեր
•**Մայրենի** -ներկայացնի հայոց այբուբենը, հնչյունները, տառերը և համեմատի երաժշտական հնչյունների հետ:

•**Կերպարվեստ**-ներկայացնի կերպարվեստի տարրերը՝ գույնը, գիծը, նյութը և այլն:
Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **S 1, S 10, S 27, S 28, S 30, S 32**

Ենթաթեմա 1	**Երաժշտական արտահայտչամիջոցներ (9ժամ)**
Նպատակներ •Երաժշտական արտահայտչամիջոցների մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում: •Դրանք ճանաչելու, տարբերելու և մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում: •Երաժշտական ստեղծագործության մեջ արտահայտչամիջոցները զգալու, ընկալելու և ներկայացնելու հմտությունների ձևավորում և զարգացում: •Ստեղծագործական կարողությունների զարգացում: •Ստեղծագործության մեջ արտահայտչամիջոցների դերի արժևորում:	**Հիմնական հարցեր** •Ինչպե՞ս է կոմպոզիտորը ստեղծում որևէ երաժշտական ստեղծագործություն: •Կարո՞ղ ես մի քանի արտահայտչամիջոցներով ստեղծել փոքրիկ երգ կամ մեղեդի:
Վերջնարդյունքներ •**Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** ունկնդրվող նյութի միջոցով, կատարի համապատասխան նմանողական շարժումներ, ներկայացնի արտահայտչամիջոցները: •**Ստեղծի** փոքրիկ մեղեդի տրված արտահայտչամիջոցներով: •**Մեկնաբանի** ստեղծագործության բովանդակությունը, իր տպավորություններն ու զգացողությունները, նշի արտահայտչամիջոցները՝ բնույթը, տեմպը, դինամիկան, ռեգիստրը: •**Բնութագրի** ստեղծագործության իմաստը, սեփական զգացողություններն արտահայտի գույների միջոցով կամ նկարելով:	
Թեմայի բովանդակություն •Տարբեր բնույթի, տեսակի ստեղծագործություններ և	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**

դրանցում կիրառված արտահայտչամիջոցները:	•Ունկնդրել տարբեր բնույթի երաժշտական ստեղծագործություններ և որոշել արտահայտչամիջոցները: •Կատարել տարբեր երգեր՝ գիտակցաբար փոփոխելով արտահայտչամիջոցները: •Յուզականորեն արձագանքել երաժշտական ստեղծագործությանը և կատարել ռիթմական կամ պարային շարժումներ: •Տրված արտահայտչամիջոցներով ստեղծել փոքրիկ մեղեդի:
Ընդհանրական գաղափարներ **1. Պատճառ և հետևանք** **2.** Սովորողը հասկանում է ստեղծագործության բովանդակության և երաժշտական արտահայտչամիջոցների պատճառահետևանքային կապը, այն, որ ստեղծագործության բովանդակությունից է բխում օգտագործված արտահայտչամիջոցների ընտրությունը, և դրանց փոփոխման արդյունքում կարելի է ստանալ միանգամայն ուրիշ բնույթի և տրամադրության ստեղծագործություն:	**Միջառարկայական կապեր՝** •**Մայրենի** -ներկայացնիլ երաժշտական արտահայտչամիջոցները: •**Կերպարվեստ**-ներկայացնի կերպարվեստի արտահայտչամիջոցները՝ գունապնակ,գծի տեսակներ, նյութերի տեսակներ և այլն: •**Թատրոն** -ներկայացնի թատերական արվեստի արտահայտչամիջոցները՝ դիմախաղ,մարմնի շարժումներ,ձայնի երանգներ և այլն:

Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
S 1, S 10, S 16, S 27, S 28, S 30, S 32

Երրորդ դասարան

Առաջարկվում է (34 ժամ)

<table>
<tr><th>Թեմա 1</th><th>Ինչի մասին է պատմում երաժշտությունը. արտահայտչական և նկարագրական ինտոնացիաներ (8 ժամ)</th></tr>
<tr><td>Նպատակներ
• Ինտոնացիայի (հնչերանգի) մասին պատկերացումների ձևավորում:
• Արտահայտչական և նկարագրական ինտոնացիաների մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում և զարգացում:
• Արտահայտչական և նկարագրական ինտոնացիաները ճանաչելու, տարբերելու, մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում:
• Ստեղծագործական կարողությունների զարգացում:
• Երաժշտությունից ստացած տպավորությունները տարբեր ձևերով ներկայացնելու հմտության ձևավորում:
• Երաժշտության և կյանքի կապի արժևորում:</td><td>Ուղղորդող հարցեր
• Ինչի՞ մասին է պատմում երաժշտությունը:
• Ի՞նչ միջոցներով է արտահայտում և նկարագրում երաժշտությունը:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Վերջնարդյունքներ
• Ստեղծի խաղային և հեքիաթային կերպարներ արտահայտիչ երգեցողության և դերասանական հնարների միջոցով:
• Տարբերի և ցույց տա արտահայտչական և նկարագրական ինտոնացիաները:
• Յաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի արտահայտչական և նկարագրական ինտոնացիաների միջոցով և ճանաչի դրանք:
• Ստեղծի երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն «բնական» և ռիթմական նվագարաններով:
• Տրված քառատողով հորինի ռիթմական պատկեր և մեղեդի:</td></tr>
</table>

- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) ժողովրդական և կոմպոզիտորական երգեր ճիշտ կեցվածքով և շնչառությամբ, մաքուր ինտոնացիայով, հստակ ռիթմով, արտահայտիչ:
- **Նկարագրի** ստեղծագործությունից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված խոսքով, օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ:
- **Համեմատի և բացատրի** հակադիր բնույթի ստեղծագործությունները:
- **Արժևորի** կյանքի ու երաժշտության կապը:

Թեմայի բովանդակություն	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Բազմաբնույթ երգեր և ունկնդրվող ստեղծագործություններ՝ արտահայտչական և նկարագրական ինտոնացիաներով, ստեղծագործություններ, որոնք նկարագրում են բնության պատկերներ, երևույթներ, և ստեղծագործություններ, որոնք արտահայտում են մարդկային զգացողություններ, տրամադրություն և այլն:	• Ունկնդրել բազմաբնույթ երաժշտական ստեղծագործություններ, մեկնաբանել դրանց բնույթն ու իմաստը: • Երգել բազմաբնույթ ստեղծագործություններ և մեկնաբանել դրանց բնույթը: • Կատարումներն ուղեկցել երաժշտառիթմական և պարային շարժումներով, հիմնավորել դրանք: • Ստեղծել փոքրիկ ինպրովիզացիաներ արտահայտչական և նկարագրական ինտոնացիաներով:	**ԱԱնհատներ և հարաբերություններ** Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Հաղորդակցվելով երաժշտական ստեղծագործություններին՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ է իր համար երաժշտությունը, ինչպիսի երաժշտական նախասիրություններ ունի, ինչպես կարող է ինքնարտահայտվել երաժշտության միջոցով: Արժևորում է երաժշտության և կյանքի կապը, հասկանում է, որ երաժշտությունը կարող է նկարագրել բնության պատկերներ և երևույթներ, արտահայտել մարդկային

		հույզեր ու զգացմունք-ներ:
Միջառարկայական կապեր • **Մայրենի** - ներկայացնի հեքիաթի կամ պատմվածքի նկարագրական կամ արտահայտչական մասերը: • **Կերպարվեստ** - ներկայացնի կերպարվեստի նկարագրող և կամ արտահայտող ժանրերը (բնանկարներ, նատյուրմորտներ, դիմանկարներ):		
Կապը հարակրթական տարրական ծրագրի շրջանավարտի ուսումնառության ակնկալվող արդյունքների հետ **S 1, S 10, S 16, S 17, S 18, S 19, S 24, S 27, S 28, S 30, S 32**		

Թեմա 2	**Ինչն է միավորում խոսքն ու երաժշտությունը. խոսակցական և երաժշտական ինտոնացիաներ (8 ժամ)**
Նպատակներ • Երաժշտական խոսքի վերաբերյալ պատկերացումների ձևավորում: • Երաժշտական խոսքի տարրերի մասին գիտելիքների ձևավորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Ի՞նչ է նշանակում «երաժշտական լեզու»: • Կարո՞ղ է խոսքը երաժշտական լինել:

• Երաժշտական և գրական խոսքն ու դրանց տարրերը համեմատելու հմտությունների ձևավորում: • Երգեցողության կարողությունների զարգացում: • Ստեղծագործական և վերլուծական կարողությունների զարգացում:	

Վերջնարդյունքներ

• **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** խոսակցական և երաժշտական ինտոնացիաների միջոցով և ճանաչի դրանք:

• **Համեմատի** գրական և երաժշտական խոսքը:

• **Ստեղծի** խաղային և հեքիաթային կերպարներ արտահայտիչ երգեցողության միջոցով, կատարի շնչառություն՝ ըստ ֆրազների:

• **Ստեղծի** երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն «բնական» ռիթմական նվագարաններով:

• Ձեռքի նշաններով **կատարի** երկձայն մեղեդիներ:

• **Նկարագրի** ստեղծագործությունից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված խոսքով, օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ:

• **Դրսևորի** հետաքրքրություն կենդանի կատարումների նկատմամբ և հաճախակի այցելի համերգասրահներ:

Թեմայի բովանդակություն	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Տարբեր բնույթի երգեր, երաժշտական ստեղծագործություններ: • Երաժշտական և գրական խոսք:	• Ունկնդրել և կատարել տարբեր բնույթի երգեր և երաժշտական ստեղծագործություններ: • Որոշել երաժշտական խոսքի տարրերը. մոտիվ, ֆրազ, նախադասություն, պարբերություն: • Որոշել երաժշտական ֆրազները լսողությամբ	**Օրինաչափություններ** Օրինաչափությունը տեսնելու և ճանաչելու առաջին քայլերից մեկը դասակարգումն է, որն իրականացվում է նմանությունների ու տարբերությունների բացահայտման շնորհիվ: Օրինակ՝ սովորողները հասկանում են, որ

	և նոտաներով, երգերի կատարման ընթացքում շնչել ըստ ֆրազների: • Համեմատել երաժշտական և գրական խոսքը, դրանց տարրերը, նշել ընդհանրությունները և առանձնահատկությունները:	Խոսակցական և երաժշտական լեզուների զարգացման օրինաչափությունները նման են իրար: Նրանք համեմատում են գրական և երաժշտական խոսքերը, ցույց են տալիս ընդհանրությունները՝ ռիթմը, շեշտը, մոտիվը, ֆրազը, նախադասությունը, պարբերությունը, առոգանությունը և արտահայտչամիջոցների առանձնահատկությունները:
Միջառարկայական կապեր **Մայրենի** -բացատրի գրական խոսքի և երաժշտական խոսքի ընդհանրությունները և առանձնահատկությունները:		
Կապը ՀՊՉ-ի վերջնարդյունքների հետ **S 1, S 10, S 16, S 17, S 18, S 19, S 24, S 27, S 28, S 30, S 32**		

Թեմա 3	**Մանկական օպերաներ (8 ժամ)** **Ենթաթեմա 1. Սիմֆոնիկ նվագախումբ և նվագարաններ**
Նպատակներ • Ծանոթացում մանկական օպերաներին: • Օպերային թատրոնի մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում: • Սիմֆոնիկ նվագարանների և նվագախմբի մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում: • Մանկական օպերաների հատվածները կատարել ու և ներկայացնելու հմտությունների ձևավորում:	**Ուղղորդող հարցեր** Ի՞նչ է նշանակում մանկական օպերան: Ի՞նչ տրամադրություն է հաղորդում մանկական օպերան: Ի՞նչ է թատրոնը: Թատրոնի ի՞նչ տեսակներ գիտես:

<table>
<tr>
<td colspan="2">•Ծանոթացում Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի թատրոնին և աշխարհի հանրահայտ օպերային թատրոններին (առցանց):
•Թատրոններում պատշաճ վարքագիծ և պահվածք դրսևորելու հմտությունների ձևավորում:
•Կենդանի կատարումների նկատմամբ հետաքրքրությունների դրսևորում:
•Օպերային արվեստի արժևորում:</td>
<td>Ինչպե՞ս պիտի քեզ պահես թատրոնում:</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="3">Վերջնարդյունքներ
•Բեմականացնի և ստեղծի հեքիաթային կերպարներ մանկական օպերաներից արտահայտիչ երգեցողության և դերասանական հնարների միջոցով:
•Ստեղծի երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն «բնական» և ռիթմական նվագարաններով:
•Երգի (մենակ կամ խմբով) հատվածներ մանկական օպերաներից ճիշտ կեցվածքով և շնչառությամբ, մաքուր ինտոնացիայով, հստակ ռիթմով, արտահայտիչ, հետևելով խմբավարի շարժումներին:
•Նկարագրի ստեղծագործությունից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված խոսքով, օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ:
•Բացատրի ստեղծագործության բովանդակությունը, ցուցաբերի հուզական արձագանք, մեկնաբանի սեփական զգացողությունները:
•Տարբերի հնչողությամբ սիմֆոնիկ նվագախմբի նվագարանների խումբը:
•Համեմատի և բացատրի հակադիր բնույթի ստեղծագործությունները:
•Դրսևորի հետաքրքրություն կենդանի կատարումների նկատմամբ և հաճախակի այցելի համերգասրահներ:
•Արժևորի օպերային արվեստը և դրսևորի պատշաճ վերաբերմունք:</td>
</tr>
<tr>
<td>Թեմային բովանդակությունը</td>
<td>Առաջարկվող գործունեության ձևեր</td>
<td>Ընդհանրական գաղափարներ</td>
</tr>
<tr>
<td>•Հայկական և այլ ազգերի մանկական օպերաներ:
•Աշխարհի հանրահայտ օպերային թատրոններ:</td>
<td>•Ունկնդրել (նաև դիտել տեսագրություններ) և արտահայտիչ կատարել մանկական օպերաների հատվածներ:</td>
<td>Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում
Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը:</td>
</tr>
</table>

• Սիմֆոնիկ նվագարաններ և նվագախմբեր:	•Բնութագրել, մեկնաբանել երաժշտությունը և կատարել համապատասխան երաժշտառիթմական կամ պարային շարժումներ: •Ծանոթացնել սիմֆոնիկ նվագարաններին և նվագախմբերին: •Բեմադրել հատվածներ մանկական օպերաներից: •Զարգացնել երաժշտական ստեղծագործության նկատմամբ հետաքրքրություն և հուզական արձագանք: •Նկարել կամ ներկայացնել տպավորությունները փոքրիկ պատմվածով: •Այցելել օպերային թատրոն:	Հաղորդակցվելով մանկական օպերաներին՝ սովորողը դրսևորում է ստեղծագործական մոտեցումներ, ինչպես նաև երևակայություն, որով ներկայացնում է տվյալ երաժշտական կերպարը իր պատկերացումներով:

Միջառարկայական կապեր

•**Մայրենի** -ներկայացնի մանկական օպերաների լիբրետտոները:

•**Թատրոն** -Բեմադրի մանկական օպերաների հատվածներ:

•**Կերպարվեստ**-Նկարի մանկական օպերաների հերոսների կամ կատարի բեմական ձևավորումներ:

•**Տեխնոլոգիա**-Պատրաստի համապատասխան հագուստներ և պարագաներ:

Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
S 1, S 10, S 12, S 15, S 16, S 17, S 18, S 19, S 22, S 24, S 27, S 28, S 30, S 32

Թեմա 4	Հայ ժողովրդական ծեսեր և ազգային նվագարաններ (10 ժամ)

	Ենթաթեմա 1.Երաժշտական և գրական խոսքը ժողովրդական ծեսերում
Նպատակներ •Հայ ժողովրդական ծեսերի մասին պատկերացումների ձևավորում: •Դրանց նպատակների, բովանդակության, կառուցվածքի և իրականացման վերաբերյալ գիտելիքների ձևավորում և զարգացում: •Հայ ազգային նվագարանների և նվագախմբերի մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում: •Ծեսերի ընթացքում կատարվող երգերը, խմբերգերը, շուրջպարերը և խաղերը կատարելու հմտությունների ձևավորում: •Ժողովրդական ծեսերում խոսակցական և երաժշտական ինտոնացիաների ուսումնասիրում և հետաքրքրության դրսևորում: •Ծեսերի բեմականացում և ժողովրդական ավանդույթների արժևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** Ի՞նչ է նշանակում ժողովրդական ծես: •Ձեր ընտանիքում կատարո՞ւմ եք որևէ ծես կամ ծիսական արարողություն:
Վերջնարդյունքներ •**Ճանաչի և ներկայացնի** ժողովրդական ծիսական երաժշտությունը: •**Ստեղծի** կերպարներ ժողովրդական ծեսերից արտահայտիչ երգեցողության և դերասանական հնարների միջոցով: •**Բեմականացնի** ժողովրդական ծեսերի հատվածներ և **ստեղծի** հետաքրքրաշարժ երաժշտական կերպարներ: •**Երգի** (մենակ կամ խմբով) ժողովրդական տարբեր ծեսերի երգեր ճիշտ կեցվածք-ով և շնչառությամբ, մաքուր ինտոնացիայով, հստակ ռիթմով, արտահայտիչ: •**Բացատրի** ծեսերի բովանդակությունը, կառուցվածքը, **ներկայացման** ձևը, ցուցաբերի հուզական արձագանք: •**Վերլուծի** դրանք, մեկնաբանի խոսակցական և երաժշտական ինտոնացիաները, կատարի ծեսին համապատասխան պարեր և շուրջպարեր, մեկնաբանի դրանց իմաստը: •**Տարբերի** հնչողությամբ ազգային նվագարանները: •**Նկարագրի** ծիսական ավանդույթների փոփոխությունները մեր օրերում:	

<table>
<tr><td colspan="3">•Արժևորի ժողովրդական ծեսերի դերը ժողովուրդների հասարակական, մշակութային և պատմական համատեքստում, բացատրի, որ ինքը, ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտությունը, դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:</td></tr>
<tr><td>Թեմայի բովանդակությունը
•Հայ ժողովրդական ծեսեր:
•Խոսակցական և երաժշտական ինտոնացիաները ժողովրդական ծեսերում:
•Ժողովրդական ավանդույթներ, տոնախմբություններ:
•Հայ ազգային նվագարաններ և նվագախմբեր:</td><td>Առաջարկվող գործունեության ձևեր
•Ուսումնասիրել ժողովրդական ծեսերը:
•Նկարագրել ժողովրդական ավանդույթները և բացատրել դրանց նպատակը:
•Սովորել և կատարել տարբեր ծիսական երգեր, պարերգեր, շուրջպարեր և խաղեր:
•Նկարագրել դրանցից ստացած տպավորությունները և ներկայացնել գույներով կամ նկարելով:
•Բեմադրել ծեսերի հատվածներ:
•Ներկայացնել ծեսի ընթացքում օգտագործվող ազգային նվագարանները:
•Արժևորել ժողովրդական արվեստը:</td><td>Ընդհարական գաղափարներ

Անհատներ և հարաբերություններ
Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք:
Հաղորդակցվելով ազգային արվեստի ավանդույթներին, ժողովրդական ծեսերին՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ արմատներ ունի, ինչպիսի երաժշտական նախասիրություններ ունի, ինչպես կարող է ինքնարտահայտվել ազգային ծիսական երգերի միջոցով: Համընկնո՞ւմ են իր և իր ընտանիքի, ընկերների պատկերացումները երաժշտության մասին, ինչպե՞ս կարող է իր զգացմունքները և հույզերը արտահայտել երաժշտության միջոցով, ի՞նչ դեր ունի այն իր կյանքում: Կարևորը՝ հասկանա, որ ազգային երաժշտությունն իր կյանքի անբաժանելի մասն է:</td></tr>
</table>

		Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Մասնակցելով ծիսական արարողությունների բեմադրմանը՝ սովորողը դրսևորում է ստեղծագործական հմտություններ, ներկայացնում է ազգային ավանդույթները ուրույն մեկնաբանությամբ, դերասանական հնարներով, ազգային պարերով, խաղերով և այլն:
Միջառարկայական կապեր • **Մայրենի** - ներկայացնի հայ ժողովրդական ավանդույթները, ծեսերը: • **Կերպարվեստ** - ստեղծի և ձևավորի ծիսական պարագաներ: • **Ես և շրջակա միջավայրը** - ներկայացնի բնության զարթոնքի և ժողովրդական ծեսի կապը: • **Տեխնոլոգիա** - պատրաստի ծիսական հագուստներ և պարագաներ:		
Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **S 1, S 10, S 16, S 17, S 18, S 19, S 24, S 27, S 28, S 30, S 32**		

Չորրորդ դասարան

Առաջարկվում է (34 ժամ)

Թեմա 1	Հայ ազգային երաժշտություն (20 ժամ)
Նպատակներ	**Ուղղորդող հարցեր**
• Հայ ազգային երաժշտության, նրա տեսակների և առանձնահատկությունների մասին գիտելիքների ձևավորում: • Հայ ժողովրդական և կոմպոզիտորական երաժշտությունը տարբերելու հմտության ձևավորում: • Ծանոթացում Կոմիտասի՝ ազգային կոմպոզիտորական դպրոցի հիմնադիրներից մեկի հետ: • Ազգային երաժշտությունն ունկնդրելու, ճանաչելու, նմուշները կատարելու և ներկայացնելու հմտությունների ձևավորում և զարգացում: • Ազգային պարեր կատարելու կարողության զարգացում: • Հայ ազգային երաժշտության նկատմամբ հատուկ վերաբերմունքի՝ սիրո, հարգանքի, հպարտության դրսևորում: • Ազգային երաժշտության արժևորում:	• Ի՞նչ է նշանակում ազգային երաժշտություն: • Ի՞նչ նշանակություն ունի ազգային երաժշտությունը քո կյանքում: • Ազգային երաժշտության ո՞ր տեսակն է քեզ ավելի հոգեհարազատ:
Վերջնարդյունքներ	
• Արտահայտիչ երգեցողության և դերասանական հնարների միջոցով **ստեղծի** ազգային երաժշտության հետաքրքիր երաժշտական կերպարներ: • **Երգի** (մենակ կամ խմբով) հայ ժողովրդական և կոմպոզիտորական երգեր ճիշտ կեցվածքով և շնչառությամբ, մաքուր ինտոնացիայով, հստակ ռիթմով, արտահայտիչ, անսամբլային զգացողությամբ, հետևելով խմբավարի շարժումներին: Կատարումն ուղեկցի պարային կամ ռիթմական շարժումներով:	

• **Նկարագրի** ազգային երաժշտությունից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված խոսքով՝ օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ և նոր տեխնոլոգիաներ: • **Ընկալի և վերլուծի** ստեղծագործությունը, մեկնաբանի իր հույզերն ու ապրումները, **հիմնավորի** կատարած ռիթմական կամ պարային շարժումները: • **Ցուցաբերի** հուզական արձագանք հայ ազգային երաժշտության նկատմամբ: • **Տարբերի** հնչողությամբ ազգային նվագարանները և նվագախմբերը: • **Համեմատի** հայ ժամանակակից, նաև նոր տեխնոլոգիաներով ստեղծված և դասական մի քանի ստեղծագործություններ, ընդգծի ընդհանրություններն ու առանձնահատկությունները և հիմնավորի իր նախասիրությունները: • **Դրսևորի** հետաքրքրություն կենդանի կատարումների նկատմամբ և հաճախակի այցելի համերգասրահներ: • **Ընկալի և բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը ժողովուրդների հասարակական, մշակութային և պատմական համատեքստում: • **Արժևորի** ազգային երաժշտությունը, դառնա նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:		
Թեմայի բովանդակություն	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Հայ ազգային երաժշտություն: • Հայ ժողովրդական ծիսական երգեր, պարեր ու խաղեր: • Հայ հոգևոր երգեր: • Հայ կոմպոզիտորական երգեր:	• Ունկնդրել, վերլուծել, մեկնաբանել հայ ազգային երաժշտությունը: • Սովորել և կատարել հայ ժողովրդական, ծիսական, հոգևոր և կոմպոզիտորական երգերը • Կատարումներն ուղեկցել երաժշտառիթմական և ազգային պարային շարժումներով կամ ամբողջական պարերով:	**Անհատներ և հարաբերություններ** Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտության տեսակները՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ արմատներ ունի, ինչ է իր համար ազգային երաժշտությունը, ինչպիսի երաժշտական նախասիրություններ ունի, ինչպես կարող է

	• Բեմականացնել ազգային ծեսերը և կատարել համապատասխան երգերը,պարերը և խաղերը: • Կատարել ուսումնասիրություններ,հետազոտական և նախագծային աշխատանքներ ազգային երաժշտության թեմաներով:	ինքնարտահայտվել ազգային մանկական երգերի և երաժշտության միջոցով: Համընկնո՞ւմ են իր և իր ընտանիքի, ընկերների նախասիրությունները ազգային երաժշտության մասին, ինչպե՞ս կարող է իր զգացմունքները և հույզերն արտահայտել երաժշտության միջոցով, ի՞նչ դեր ունի այն իր կյանքում: Կարևորը՝ **բացատրի**, որ ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտությունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

Միջառարկայական կապեր

- **Մայրենի** -Գրագետ կապակցված խոսքով ներկայացնի հայ ժողովրդական հեքիաթներ,ավանդապատումներ,պատմվածքներ,որոնք հետագայում հիմք են դարձել ազգային երաժշտության համար:
- **Կերպարվեստ**-ներկայացնի հայ ազգային կերպարվեստի նմուշները:
- **Պարարվեստ**-կատարի հայկական ժողովրդական պարեր:
- **Թատրոն** -բեմականացնի ազգային ծեսերը:
- **Տեխնոլոգիա**-պատրաստի ազգային ծիսական պարագաներ:
- **Ֆիզկուլտուրա**-ներկայացնի և խաղա ազգային,ծիսական խաղեր:

Կապը Հանրակրթության Պետական Չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ

S 1, S 10, S 12, S 15, S 16, S 17, S 18, S 19, S 22, S 24, S 27, S 28, S 30, S 32

Թեմա 2	**Մշակութային բազմազանություն (14 ժամ)** **Ենթաթեմա 1.** Ինչպես են հաղորդակցվում երաժշտության միջոցով (Երաժշտու-թյունը որպես միջմշակութային հաղորդակցության միջոց):
Նպատակներ	**Ուղղորդող հարցեր**
• Մշակութային բազմազանության մասին պատկերացումների ձևավորում: • Այլ ժողովուրդների երաժշտական արվեստի նկատմամբ հետաքրքրության դրսևորում: • Այլ ժողովուրդների երաժշտությունն ունկնդրելու, բնութագրելու, հասկանելու և մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում: • Երաժշտությունը որպես միջմշակութային հաղորդակցության միջոց ներկայացնելու հմտության ձևավորում: • Երաժշտության միջոցով տարբեր ժողովուրդների մշակույթը, կենցաղը, սովորությունները, ավան-դույթները բնութագրելու հմտությունների ձևավորում: • Այլ մշակույթների նկատմամբ հարգանք, սեր և հան-դուրժողականություն դրսևորում: • Մշակութային բազմազանության արժևորում:	• Ի՞նչ է նշանակում մշակութային բազմազանություն: • Այլ ժողովուրդների երաժշտությունը սիրելու և հասկանալու համար պե՞տք է արդյոք իմանալ նրանց լեզուն: • Ինչքա՞ն և ինչպե՞ս ես շփվում այլ ժողովուրդների երաժշտության և ընդհանրապես արվեստի հետ:
Վերջնարդյունքներ	

- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) տարբեր ժողովուրդների ժողովրդական և կոմպոզիտորական երգեր ճիշտ տկեցվածքով և շնչառությամբ, մաքուր ինտոնացիայով, հստակ ռիթմով, արտահայտիչ, անսամբլային զգացողությամբ, հետևելով խմբավարի շարժումներին:
- **Կատարումն** ուղեկցի պարային կամ ռիթմական շարժումներով:
- **Նկարագրի** ստեղծագործությունից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված խոսքով, օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ և նոր տեխնոլոգիաներ:
- **Ընկալի և վերլուծի** ստեղծագործությունը, մեկնաբանի իր հույզերն ու ապրումները, **հիմնավորի** կատարած ռիթմական կամ պարային շարժումները:
- **Ընկալի** երաժշտությունը որպես միջմշակութային հաղորդակցության միջոց:
- **Ներկայացնի** նախագծային աշխատանքի միջոցով երաժշտական արվեստի դերը ժողովուրդների հասարակական, մշակութային և պատմական համատեքստում:
- **Ընկալի և մեկնաբանի** երաժշտությունը որպես «համամարդկային լեզու», որը նպաստում է ժողովուրդների մերձեցմանը, և **արժևորի** մշակութային բազմազանությունը:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Տարբեր ժողովուրդների երաժշտություն: • Ժողովրդական և կոմպոզիտորական ստեղծագործություններ: • Դասական և ժամանակակից ստեղծագործություններ:	• Ունկնդրել, բնութագրել և մեկնաբանել այլ ժողովուրդների ժողովրդական և կոմպոզիտորական ստեղծագործությունները: • Սովորել և կատարել այլ ժողովուրդների երգերը: • Կատարումներն ուղեկցել ռիթմական և պարային շարժումներով: • Համեմատել տարբեր ժողովուրդների երաժշտությունը, ցույց տալ դրանց	**Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ** Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողներն ուսումնասիրում են տարբեր ժողովուրդների երաժշտական արվեստը, որի միջոցով հաղորդակցվում են տվյալ ժողովուրդների

	ընդհանրություններն ու առանձնահատկությունները: • Ուսումնասիրություններ, հետազոտական և նախագծային աշխատանքներ:	կենցաղին, սովորույթներին, ազգային առանձնահատկություններին: Հասկանում են, որ երաժշտությունը համամարդկային «լեզու» է, այն վերացնում է մարդկանց միջև բոլոր սահմանները, նպաստում է ժողովուրդների մերձեցմանը: **Արժևորում են** մշակութային բազմազանությունը:

Միջառարկայական կապեր

- **Մայրենի** -ներկայացնի մշակութային բազմազանության իմաստը և տարբեր ժողովուրդների՝ իր կարդացած հեքիաթները ,պատմվածքները և համեմատի երաժշտության հետ:
- **Կերպարվեստ** - ներկայացնի այլ ժողովուրդների կերպարվեստի նմուշներ:

Կապը Հանրակրթության Պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ

Տ 1, Տ 10, Տ 12, Տ 15, Տ 16, Տ 17, Տ 18, Տ 19, Տ 22, Տ 24, Տ 27, Տ 28, Տ 30, Տ 32

Հիմնական (միջին) դպրոց

5-րդ դասարան

Առաջարկվում է (34 ժամ)

Թեմա 1. Երաժշտության և արվեստի մյուս տեսակների փոխառնչությունները, գեղարվեստական կերպար (34 ժամ)	**Ենթաթեմա 1. Երաժշտություն և գրականություն, երաժշտական ժանրեր՝ խմբերգ, ռոմանս, կանտատ և այլն, երաժշտական և գրական կերպարներ**
Նպատակներ • Արվեստի տեսակների մասին գիտելիքների ձևավորում և զարգացում: • Երաժշտության և արվեստի մյուս տեսակների կապի մասին պատկերացումների ձևավորում: • Արվեստի տարբեր տեսակների գեղարվեստական կերպարների մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում: • Գեղարվեստական կերպարներին հուզական արձագանք և ապրումակցում դրսևորելու հմտություն: • Երաժշտության և գրականության փոխառնչությունն ուսումնասիրելու և մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում: • Երաժշտության և գրականության կապից առաջացած ժանրերը կատարելու, ներկայացնելու և վերլուծելու հմտությունների ձևավորում: • Ազգային և համաշխարհային երաժշտական արվեստի ստեղծագործությունների բարձրարվեստ կատարումների արժևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Ի՞նչ է արվեստը: • Արվեստի ո՞ր տեսակներին ես ծանոթ և ո՞րն է քեզ ավելի հետաքրքրում: • Ի՞նչ է նշանակում գեղարվեստական կերպար: • Ո՞ր առարկայի համատեքստում ես հանդիպել կերպարների: • Հաճախո՞ւմ ես արվեստի որևէ խմբակ:

Վերջնարդյունքներ

- Ինքնուրույն կամ խմբով **ստեղծի** փոքրիկ տեսանյութ արվեստի տարբեր տեսակների և դրանց փոխառնչության մասին:
- **Դրսևորի** երաժշտական գիտելիքներ և հմտություններ՝ գեղարվեստական կերպարները զգալու, հասկանալու, ճանաչելու և երաժշտական կերպարների հետ համեմատելու համար:
- **Ուսումնասիրի** երաժշտության և արվեստի մյուս տեսակների կապից առաջացած տարբեր ժանրերի ստեղծագործություններ և ստեղծի գրավոր նյութ, օրինակ՝ էսսե դրանց ունկնդրումից ստացած տպավորությունների, հեղինակների, կատարողների մասին, կատարի եզրահանգումներ:
- **Ստեղծի** երաժշտական նյութին համապատասխան ռիթմական նվագակցություն և պարային շարժումներ:
- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) երգեր, ռոմանսներ և խմբերգեր մաքուր ինտոնացիայով (նաև երկձայն), հստակ ռիթմով, նրբերանգներով, զարգացնելով մեղեդային գիծը, հետևելով նվագակցությանը և խմբավարի շարժումներին:
- **Վերլուծի և մեկնաբանի** երգի, ռոմանսի, խմբերգի հիմնական գաղափարը: Ցուցաբերի հուզական արձագանք, արժևորի ազգային և համաշխարհային հայտնի կատարողների և նվագախմբերի արվեստը:
- **Վերլուծի** երաժշտական նյութը, որոշի, թե որ արտահայտչամիջոցների կիրառման շնորհիվ է հեղինակը ներկայացրել իր մտահղացումը: Գնահատի ըստ նշված չափանիշների:
- **Ընկալի և մեկնաբանի** մարդկության զարգացման փուլերի ազդեցությունը ժողովրդական, դասական, ժամանակակից նվագարանների ու նվագախմբերի ստեղծման, նոր, ժանրերի, ոճերի առաջացման վրա:
- **Արժևորի** արվեստի կերպարի ներգործության ուժը մարդու զգացմունքների և գիտակցության վրա:
- Ազգային երաժշտության իմացությունն **օգտագործի** իր երկրի պատմությունը, մշակույթը, ազգային արժեքները ներկայացնելու և մեկնաբանելու համար:

Թեմայի բովանդակություն	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ Օրինաչափություններ**
• Արվեստը և նրա տեսակները: • Երաժշտության և գրականության կապը:	• Ուսումնասիրել արվեստի տեսակների փոխառնչությունը: • Ունկնդրել և կատարել տարբեր բնույթի և տեսակի	Սովորողը, կարևորելով արվեստի տարբեր տեսակների կապը, դասակարգում և ներկայացնում է երաժշտության և գրականության կերպարների

•Այդ կապից առաջացած երաժշտական ժանրերը:	երաժշտական ստեղծագոր-ծություններ ներկայացնել երաժշտական կերպարները: •Վերլուծել և մեկնաբանել գեղարվեստական կերպարները: •Համեմատել երաժշտական կերպարները գրականության կերպարների հետ և ընդգծել ընդհանրություններն ու առանձնահատկությունները: •Ներկայացնել շրջակա միջավայրում որևէ պատմական հուշարձանին համապատասխան երաժշտական ստեղծագործություն և վերլուծել կերպարը: •Ներկայացնել երաժշտության և գրականության կապից առաջացած երաժշտական ժանրերը, վերլուծել բովանդակության ընդհանրությունները և արտահայտչամիջոցների առանձնահատկությունները:	ընդհանրություններն ու առանձնահատկությունները, նշում է ժամանակաշրջանի և երաժշտական ժանրերի զարգացման օրինաչափությունները: **Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ** Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողները, հաղորդակցվելով տարբեր ժանրերի և ժամանակաշրջանների երաժշտական կերպարների հետ, հասկանում են, որ դրանցից յուրաքանչյուրի հիմքում ընկած են բնության երևույթներ, պատկերներ, մարդկային հույզեր կամ զգացմունքներ, կյանքի դրվագներ, և կոմպոզիտորը, կիրառելով համապատասխան արտահայտչամիջոցներ, նկարագրում է յուրաքանչյուրի ապրած ժամանակաշրջանի կենցաղը, սովորությունները և այլն:

Միջառարկայական կապեր

- **Հայոց լեզու և գրականություն** - կառուցի հայերեն, գրագետ բանավոր և գրավոր խոսք, համեմատի գրական կերպարները և երաժշտական կերպարները, ընդգծի առանձնահատկությունները և ընդհանրությունները:

- **Հայրենագիտություն** -Ներկայացնի երաժշտության անդրադարձը պատմական հայտնի կերպարներին:
- **Կերպարվեստ**-Շրջակա միջավայրում որևէ մշակութային հուշարձանին կամ արձանին համապատասխան երաժշտական ստեղծագործության ներկայացում և կերպարի վերլուծություն:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46

Ենթաթեմա 2	**Երաժշտություն և կերպարվեստ, երաժշտական և կերպարվեստի կերպարներ (8ժամ)**
Նպատակներ •Երաժշտության և կերպարվեստի փոխառնչության մասին («պատկերավոր» երաժշտություն և «հնչող» նկարներ) պատկերացումների ձևավորում: •Երաժշտության և կերպարվեստի փոխառնչությունն ուսումնասիրելու և մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում: •Երաժշտության և կերպարվեստի համանուն կամ նույն բնույթի, բովանդակության ստեղծագործություններն ու դրանց արտահայտչամիջոցները համեմատելու, ընդհանրությունները և առանձնահատկություններն ընդգծելու հմտությունների ձևավորում: •Երաժշտության և կերպարվեստի փոխառնչության արժևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** •Ի՞նչ կապ կարող է լինել երաժշտության և կերպարվեստի միջև: •Կարո՞ղ ես համեմատել երաժշտության նրբերանգները կերպարվեստի գույների երանգների հետ:

Վերջնարդյունքներ

•Ինքնուրույն կամ խմբով **ստեղծի** փոքրիկ տեսանյութ երաժշտության և կերպարվեստի փոխառնչության, միևնույն բովանդակության ստեղծագործությունների ընդհանրությունների և առանձնահատկությունների մասին:
•**Դրսևորի** երաժշտական գիտելիքներ և հմտություններ՝ գեղարվեստական կերպարները զգալու, հասկանալու, ճանաչելու և երաժշտական կերպարների հետ համեմատելու համար:

•**Վերլուծի և մեկնաբանի** «պատկերավոր» երաժշտություն և «հնչող» նկարներ հասկացությունները, ցուցաբերի հուզական արձագանք, իր տպավորությունները ներկայացնի փոքրիկ էսսեով:
•**Վերլուծի** և համեմատի, թե երաժշտության և կերպարվեստի ո՛ր արտահայտչամիջոցների կիրառման շնորհիվ են հեղինակները ներկայացրել իրենց մտահղացումները: Գնահատի ըստ նշված չափանիշների:
•**Մեկնաբանի** մարդկության զարգացման փուլերի ազդեցությունը նոր ժանրերի, ոճերի առաջացման վրա:
•Ազգային երաժշտության և կերպարվեստի իմացությունն **օգտագործի** իր երկրի պատմությունը, մշակույթը, ազգային արժեքները ներկայացնելու և մեկնաբանելու համար:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ Օրինաչափություններ**
•Երաժշտություն և կերպարվեստ: •Դրանց ընդհանրությունները և առանձնահատկությունները: •Դրանցում առկա գեղարվեստական կերպարները և նրանց զարգացումը:	•Համեմատել երաժշտության և կերպարվեստի արտահայտչամիջոցները: •Ունկնդրել տարբեր ստեղծագործություններ և դիտել դրանց համապատասխան կերպարվեստի ստեղծագործություններ: •Վերլուծել և մեկնաբանել արվեստի այս երկու տեսակների փոխկապվածությունը: •Տրված երաժշտական կերպարին համապատասխան ստեղծել նկարչական կերպար: •Շրջակա միջավայրում որևէ պատմական հուշարձանին համապատասխան	Սովորողը, կարևորելով արվեստի տարբեր տեսակների կապը, դասակարգում և ներկայացնում է երաժշտական և կերպարվեստի կերպարների ընդհանրություններն ու առանձնահատկությունները, նշում է դրանց զարգացման օրինաչափությունները՝ ըստ ժամանակաշրջանի: **Կառուցվածք և գործառույթ** Կառուցվածքն էական դեր ունի որևէ ստեղծագործության գաղափարի ուսումնասիրման և բացահայտման հարցում, երբ պարզվում է, թե ինչու է հեղինակը կառուցել իր երկը հենց այդ կառուցվածքով, ինչ նպատակ է հետապնդել, մասերից յուրաքանչյուրն ինչ դեր ունի իր մտքերը, հույզերը, զգացումները արտահայտելու գործում:

	երաժշտական ստեղծագործության ներկայացում և կերպարի վերլուծություն:	**Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ** Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողները, հաղորդակցվելով տարբեր ժանրերի և ժամանակաշրջանների երաժշտական կերպարների հետ, հասկանում են, որ դրանցից յուրաքանչյուրի հիմքում ընկած են բնության երևույթներ, պատկերներ, մարդկային հույզեր կամ զգացմունքներ, կյանքի դրվագներ, և կոմպոզիտորը, կիրառելով համապատասխան արտահայտչամիջոցներ, նկարագրում է յուրաքանչյուրի ապրած ժամանակաշրջանի կենցաղը, սովորությունները և այլն:
Միջառարկայական կապեր **Գրականություն** - Ներկայացնի հայերեն գրագետ կապակցված խոսքով երաժշտության և կերպարվեստի կապը: **Կերպարվեստ**-Նկարի երաժշտական ստեղծագործությունից ստացված տպավորությունները և զգացողությունները:		
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46**		

Ենթաթեմա 3	**Երաժշտություն և պարարվեստ. Ժողովրդական, դասական, ժամանակակից պարեր, երաժշտական և պարային կերպարներ**
Նպատակները	**Ուղղորդող հարցեր**

• Երաժշտության և պարարվեստի փոխառնչության մասին պատկերացումների ձևավորում • Երաժշտության և պարարվեստի փոխկապվածությունը ուսումնասիրելու և մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում • Պարային երաժշտությունը և տարբեր ժանրերի պարային շարժումները կատարելու, ներկայացնելու, համեմատելու և դրանց համապատասխանությունը մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում: • Պարարվեստի ազգային և համաշխարհային հայտնի կատարողների արվեստի արժևորում:	- Ի՞նչ տեղ ունի պարը քո կյանքում: - Երաժշտությունն ունկնդրելիս հաճա՞խ ես պարում: Կարո՞ղ ես պարել առանց երաժշտության:

Վերջնարդյունքներ

- Ինքնուրույն կամ խմբով **ստեղծի** փոքրիկ տեսանյութ կամ սահիկահանդես երաժշտության և պարարվեստի կապի մասին:
- **Դրսևորի** երաժշտական գիտելիքներ և հմտություններ՝ գեղարվեստական կերպարները զգալու, հասկանալու, ճանաչելու և երաժշտական կերպարների հետ համեմատելու համար:
- **Ներկայացնի և հիմնավորի** տարբեր ժանրերի պարային և երաժշտական կերպարների առանձնահատկությունները, ցուցաբերի հուզական արձագանք, իր տպավորությունները ներկայացնի փոքրիկ էսսեով:
- **Վերլուծի** և մեկնաբանի, թե երաժշտության և պարարվեստի որ արտահայտչամիջոցների կիրառման շնորհիվ են հեղինակները ներկայացրել իրենց մտահղացումները: Գնահատի ըստ նշված չափանիշների:
- **Վերլուծի և մեկնաբանի** երաժշտության բնույթի և պարային շարժումների համապատասխանությունը՝ օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ, **արժևորի** բարձրարվեստ պարային կատարումները:
- Ազգային երաժշտության և պարարվեստի իմացությունն **օգտագործի** իր երկրի պատմությունը, մշակույթը, ազգային արժեքները ներկայացնելու և մեկնաբանելու համար:
- **Արժևորի** երաժշտության և արվեստի մյուս տեսակների կապը:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ Օրինաչափություններ**
• Երաժշտության և պարարվեստի կապը:		Օրինաչափությունը տեսնելու և ճանաչելու

• Դրանց ընդհանրությունները և առանձնահատկու-թյունները: • Ժողովրդական ,դասական և ժամանակակից պարեր: • Երաժշտական և պարային կերպարներ:	• Ունկնդրել և դիտել պարային երաժշտու-թյուն և պարեր: • Կատարել պարային շարժումներ կամ ամբողջական պարեր: • Դիտել տեսաերիզներ պարային խմբերի ելույթներից: • Վերլուծել և մեկնա-բանել երաժշտության և պարարվեստի կապը:	առաջին քայլերից մեկը դասա-կարգումն է, որն իրականացվում է նմա-նությունների ու տարբերու-թյունների բացահայտման շնորհիվ: Ժողովրդական, դասական և ժամանակակից պարերը դասա-կարգվում են ընդհանուր հատ-կանիշների կամ նմանատիպ կառուցվածքների հիման վրա: Դասակարգումը թույլ է տալիս բազմատեսակ ստեղծա-գործությունները համակար-գել սահմանափակ թվով խմբե-րում: **Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ** Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողները, հաղորդակցվելով տարբեր ժանրերի և ժամանակաշրջանների երաժշտական կերպարների հետ, հասկանում են, որ դրանցից յուրաքանչյուրի հիմքում ընկած են բնության երևույթներ, պատկերներ, մարդկային հույզեր կամ զգացմունքներ, կյանքի դրվագներ, և կոմպոզիտորը, կիրառելով համապատասխան արտահայտչամիջոցներ, նկարագրում է յուրաքան-չյուրի ապրած

		ժամանակաշրջանի կենցաղը, սովորությունները և այլն:

Միջառարկայական կապեր

- **Հայոց լեզու և գրականություն** - Կազմի գրագետ բանավոր և գրավոր խոսք ներկայացնելու համար պարարվեստի և երաժշտության փոխառնչությունները:
- **Պարարվեստ** - Համեմատի ժողովրդական, դասական և ժամանակակից պարային շարժումները և երաժշտությունը:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46

Թեմա 2	**Նվագարանային ժանրեր՝ սոնատ, կոնցերտ, սիմֆոնիկ պատկերներ, սիմֆոնիա (8ժամ):**
Նպատակներ • Նվագարանային ժանրերի՝ սոնատի, կոնցերտի, սիմֆոնիկ պատկերների, սիմֆոնիայի ուսումնասիրում: • Նշված ժանրերի բնույթի, բովանդակության, կառուցվածքի և ձևի մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում: • Դրանց ունկնդրումից ստացած տպավորությունները վերլուծելու և մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում: • Կենդանի կատարումների և համերգասրահներ, թատրոններ այցելելու նկատմամբ հետաքրքրության դրսևորում: • Ազգային և համաշխարհային երաժիշտ կատարողների արվեստի արժևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Ի՞նչ ժանրեր կան, որոնք կատարում են միայն նվագարանները և նվագախմբերը: • Ո՞ր ժանրն է քեզ առավել հետաքրքրում: • Ո՞ր հայ կոմպոզիտորն է ստեղծել առաջին սոնատը, կոնցերտը, սիմֆոնիան, Ներկա եղե՞լ ես որևէ ժանրի համերգային կատարմանը:
Վերջնարդյունքներ	

• **Ինքնուրույն կամ խմբով ստեղծի** փոքրիկ տեսանյութ տվյալ ժանրերի ստեղծագործություններից ստացած տպավորությունների մասին կամ հանդես գա բանավոր ելույթով, եզրահանգումներ անի:
• **Մեկնաբանի** ունկնդրվող ստեղծագործության երաժշտական կերպարը՝ որպես մարդկային ինքնազգացմունքների, մտքերի, երևակայության, բնության երևույթների, իրադարձությունների նկարագրություն:
• **Վերլուծի և մեկնաբանի** նվագարանային ժանրերի կառուցվածքը: Ներկայացնի նվագարանները և նվագախմբերը, ցուցաբերի հուզական արձագանք:
• **Վերլուծի** երաժշտական նյութը, որոշի, թե որ արտահայտչամիջոցների կիրառման շնորհիվ է հեղինակը մարմնավորել իր մտահղացումը: Գնահատի ըստ նշված չափանիշների:
• **Արժևորի** այդ ժանրերի միջոցով ստեղծված երաժշտական կերպարի ներգործության ուժը մարդու զգացմունքների և գիտակցության վրա:
• **Արժևորի** այդ ժանրերի ազգային և համաշխարհային լավագույն նմուշները:

Թեմայի բովանդակություն	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Նվագարանային ժանրեր՝ սոնատ, կոնցերտ, սիմֆոնիկ պատկերներ, սիմֆոնիա և այլն: • Դրանց կառուցվածքը, մասերը: • Դրանցում առկա երաժշտական կերպարների զարգացումը: • Դրանք կատարող նվագարանները և նվագախմբերը:	• Սոնատի, կոնցերտի, սիմֆոնիկ պատկերների, սիմֆոնիայի ունկնդրում ձայնագրության կամ տեսաերիզի միջոցով: • Քննարկում, մեկնաբանում: • Նշված ժանրերում առկա մեկ կամ մի քանի կերպարների վերլուծություն և մեկնաբանում: • Ներկայացնել դրանք կատարող նվագարանները և նվագախմբերը:	**Օրինաչափություններ** Օրինաչափությունը տեսնելու և ճանաչելու առաջին քայլերից մեկը դասակարգումն է, որն իրականացվում է նմանությունների ու տարբերությունների բացահայտման շնորհիվ: Երաժշտական ժանրերը դասակարգվում են ընդհանուր հատկանիշների կամ նմանատիպ կառուցվածքների հիման վրա: Դասակարգումը թույլ է տալիս բազմատեսակ ստեղծագործությունները համակարգել սահմանափակ թվով խմբերում: **Կառուցվածք և գործառույթ**

	• Քննարկումներ երաժշտության և արվեստի մյուս ճյուղերի բազմաստեղծագործությունների մասին:	Կառուցվածքը էական դեր ունի որևէ ստեղծագործության գաղափարի ուսումնասիրման և բացահայտման հարցում, երբ պարզվում է, թե ինչու է հեղինակը կառուցել իր երկը հենց այդ կառուցվածքով, ինչ նպատակ է հետապնդել, մասերից յուրաքանչյուրն ինչ դեր ունի մտքերը, հույզերը, զգացումները արտահայտելու գործում:

Միջառարկայական կապեր

• **Գրականություն** - Բազմամաս գրական ստեղծագործությունները համեմատի երաժշտական մեծ կտավի ստեղծագործությունների հետ, գրագետ կապակցված խոսքով ներկայացնի ընդհանրությունները և առանձնահատկությունները:

• **Կերպարվեստ** - ներկայացնի երաժշտական մեծ կտավի ստեղծագործությունների բնույթին համապատասխան բազմամաս կերպարվեստային ստեղծագործություն:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ:
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46

6-րդ դասարան

Առաջարկվում է (34 ժամ)

Թեմա 1	Համալիր (սինթետիկ) արվեստներ Մյուզիքլ, օպերետ (6 ժամ)
Նպատակներ • Համալիր (սինթետիկ) արվեստների մասին պատկերացումների ձևավորում: • Դրանք ճանաչելու, վերլուծելու, մեկնաբանելու և բեմադրելու հմտությունների ձևավորում: • Մյուզիքլ և օպերետ ժանրերի ուսումնասիրում: • Համալիր (սինթետիկ) արվեստների նկատմամբ հատուկ վերաբերմունքի՝ հետաքրքրասիրության դրսևորում: • Համերգասրահներ ու թատրոններ այցելելու պահանջմունքի ձևավորում և զարգացում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Լսե՞լ ես մյուզիքլի կամ օպերերտայի մասին: • Ե՞րբ են ստեղծվել և զարգացել: • Ի՞նչ տարածում ունեն մեր ժամանակներում: Ծանո՞թ ես Երևանի թատրոնների ազդագրերին, կա՞ն այս ժանրերը դրանց մեջ:
Վերջնարդյունքներ • **Դրսևորի** երաժշտական և դերասանական գիտելիքներ և հմտություններ՝ երաժշտական կերպարը ճիշտ և արտահայտիչ ներկայացնելու համար: • **Երգի** (մենակ կամ խմբով) արիաներ և խմբերգեր մյուզիքլից և օպերետներից, մաքուր ինտոնացիայով (նաև երկձայն), հստակ ռիթմով, նրբերանգներով, • **Մեկնաբանի** ունկնդրվող ստեղծագործության երաժշտական կերպարը՝ որպես մարդկային զգացմունքների, մտքերի, երևակայության, բնության երևույթների, իրադարձությունների նկարագրություն: • **Վերլուծի և մեկնաբանի** արիայի, խմբերգի հիմնական գաղափարը: Ցուցաբերի հուզական արձագանք և ապրումակցում: • Ինքնուրույն կամ խմբով **ստեղծի** փոքրիկ տեսանյութ մյուզիքլի կամ օպերետի կոմպոզիտորի կամ ստեղծման պատմության մասին: • **Արժևորի** ազգային և համաշխարհային արվեստը և ներկայացնի տարբեր միջավայրերում: • Հաճախակի **այցելի** համերգասրահներ, թատրոններ:	

Թեմայի բովանդակությունը	Առաջարկվող գործունեության ձևեր	Ընհանրական գաղափարներ
• Մյուզիքլ և օպերետ ժանրերը՝ որպես սինթետիկ արվեստի ամենամատչելի ձևեր: • Դրանց բնույթն ու կառուցվածքը: • Դրանց կերպարները և զարգացումը: • Դրանց ընդհանրություններն ու առանձնահատկությունները: • Դրանց դերն ու նշանակությունը տարբեր դարաշրջաններում:	• Ունկնդրել կամ դիտել նշված ժանրերի ստեղծագործությունների տեսագրությունը: • Ուսումնասիրել լիբրետտոները: • Վերլուծել և մեկնաբանել երաժշտության համապատասխանությունը գրական տեսքստին: • Կատարել հատվածներ տվյալ ստեղծագործություններից արտահայտիչ, երաժշտական և դերասանական հմտություններով: • Բեմադրել տվյալ ստեղծագործությունների հատվածներ: • Փորձել ստեղծել փոքրիկ մյուզիքլ սեփական սցենարով: • Այցելել համերգասրահներ և թատրոններ:	**Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ** Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողները երաժշտական մեծ կտավի ստեղծագործություններն ուսումնասիրելիս բացահայտում են հերոսների ապրած ժամանակաշրջանը, նրանց կենցաղը, մարդկության պատմության շրջադարձային կետերը, ինչպես նաև անհատների և քաղաքակրթությունների հարաբերությունները, դրանց փոխկապակցվածությունը տվյալ անձի, ազգի և մարդկության տեսանկյունից: **Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում** Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Պետք է երաժշտությունը ուսումնասիրել մեկ ամբողջության մեջ այն ամենի հետ, ինչը նրան ծնում և շրջապատում է. կյանքի, բնության, սովորությունների, բանաստեղծությունների, հեքիաթի, հավատքի, հուշարձանների,

		ամրոցների, գեղանկարների և շատ-շատ ուրիշ բաների հետ: Երաժշտության հաղորդակցվելով՝ սովորողն իր տպավորությունները, զգացողությունները պատկերում է բանավորելույթով, կերպարվեստի գործով կամ էլեկրոնային ուսումնական նյութ ստեղծելով, արժևորելով ստեղծարարությունը և ներդաշնակությունը:

Միջառարկայական կապեր

- **Գրականություն** -Վերլուծիուսումնասիրվող երաժշտական ստեղծագործության գրական հիմքը՝ լիբրետտոն, ստեղծման ժամանակաշրջանը, ոճը, արտահայտչականությունը և այլն:
- **Կերպարվեստ**-Վերլուծիմյուզիքլի, օպերետի բեմի ձևավորման, դեկորների ընտրության, հագուստների ձևավորման համապատասխանությունը ստեղծագործության բովանդակությանը:
- **Պարարվեստ**-Ուսումնասիրվող երաժշտական ստեղծագործությանը համապատասխան ստեղծի և կատարի պարայի շարժումներ:
- **Հայրենագիտություն**-բեմադրի տվյալ սեղծագործության բովանդակությանը համապատասխան ծիսական տոնակատարություններ:
- **Տեխնոլոգիա**–պատրաստի բեմական հագուստներ և պարագաներ:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ:
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46

Թեմա 2	**Օպերա, բալետ (դասական, ազգային, ժամանակակից. 10 ժամ)**
Նպատակներ • Ազգային և համաշխարհային օպերային և բալետային արվեստների վերաբերյալ գիտելիքների ձևավորում:	**Ուղղորդող հարցեր**

• Դրանցից հատվածներ կատարելու, վերլուծելու, մեկնաբանելու, բեմադրելու հմտությունների ձևավորում: • Դրանց ունկնդրումից կամ դիտումից ստացած տպավորությունների և երաժշտական կերպարների ընկալման ու վերլուծության հմտությունների ձևավորում և զարգացում: • Ազգային և համաշխարհային օպերային և բալետային արվեստի նկատմամբ հատուկ վերաբերմունքի՝ հետաքրքրասիրության դրսևորում և համերգասրահներ, թատրոններ այցելելու պահանջմունք: • Սինթետիկ արվեստների արժևորում:	• Ի՞նչ արվեստների միասնությունից են ստեղծվում այդ ժանրերը, • Ինչու՞ են դժվարամատչելի հասարակության լայն խավերի համար • Այցելե՞լ ես որևէ երաժշտական թատրոն:

Վերջնարդյունքներ

- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) հատվածներ օպերաներից՝ խմբերգեր, արիաներ մաքուր ինտոնացիայով (նաև երկձայն), հստակ ռիթմով, նրբերանգներով, զարգացնելով մեղեդային գիծը, հետևելով նվագակցության և խմբավարի շարժումներին:
- **Ստեղծի** հետազոտական նյութ որևէ օպերայի, բալետի, դրանց հեղինակների կամ ազգային, համաշխարհային հանրահայտ կատարողների մասին՝ կիրառելով նոր տեխնոլոգիաներ:
- **Վերլուծի և մեկնաբանի** օպերայի կամ բալետի հիմնական գաղափարը: Ցուցաբերի հուզական արձագանք, որոշի, թե որ արտահայտչամիջոցների կիրառման շնորհիվ է հեղինակը ներկայացրել իր մտահղացումը:
- **Մեկնաբանի** ունկնդրվող ստեղծագործության երաժշտական կերպարը՝ որպես մարդկային զգացմունքների, մտքերի, երևակայության, բնության երևույթների, իրադարձությունների նկարագրություն:
- **Ներկայացնի** նոր տեխնոլոգիաների դերը օպերային ներկայացումներն ավելի տպավորիչ դարձնելու համար, **արժևորի դրանց միջոցով ստեղծված** երաժշտական կերպարի ներգործության ուժը մարդու զգացմունքների և գիտակցության վրա:
- **Մեկնաբանի** մարդկության զարգացման փուլերի ազդեցությունը նոր ժանրերի, ոճերի (օրինակ՝ ռոք-օպերա, օպերա-բալետ) առաջացման վրա:
- Ազգային երաժշտության իմացությունն **օգտագործի** իր երկրի պատմությունը, մշակույթը, ազգային արժեքները ներկայացնելու և մեկնաբանելու համար:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ**

• Մանկական, դասական, ազգային և ժամանակակից օպերային և բալետային երաժշտություն: • Դրանց բնույթն ու կառուցվածքը: • Երաժշտական կերպարների զարգացումը: • Նախերգանք-ֆինալ: • Այդ ժանրերի զարգացումը XX-XXI դարերում:	• Ուսումնասիրել ազգային և համաշխարհային օպերային և բալետային երաժշտության նմուշները: • Ունկնդրել կամ դիտել ստեղծագործության տեսագրությունը: • Ուսումնասիրել լիբրետտոն: • Վերլուծել և մեկնաբանել երաժշտության համապատասխանությունը գրական տեքստին: • Կատարել հատվածներ տվյալ ստեղծագործություններից: • Բեմադրել մանկական կամ ազգային որևէ օպերայի հատվածներ: • Ներկայացնել հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներ «Օպերային և բալետային արվեստը աշխարհում և Հայաստանում» կամ «Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի ակադեմիական թատրոն» թեմայով: • Այցելել օպերային թատրոն:	Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողները երաժշտական մեծ կտավի ստեղծագործություններն ուսումնասիրելիս բացահայտում են հերոսների ապրած ժամանակաշրջանը, նրանց կենցաղը, մարդկության պատմության շրջադարձային փուլերը, ինչպես նաև անհատների և քաղաքակրթության հարաբերությունները, դրանց փոխկապակցվածությունը տվյալ անձի, ազգի և մարդկության տեսանկյունից: **Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում** Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Սովորողը, ուսումնասիրելով օպերային և բալետային արվեստը, ներկայացնում է հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներ իր տպավորությունների, զգացողությունների մասին, կատարում է ինքնուրույն եզրահանգումներ: Կազմակերպում է քննարկումներ, բանավեճեր: Այս գաղափարի ուսումնասիրության

		ընթացքում սովորողները փորձում են պատասխանել այն հարցին, թե ի´նչ է ստեղծարարությունը, որն է դրա դերը, նպատակը կամ ինչ հիմնախնդիրների լուծումներ է առաջարկում ամեն մարդու կյանքում: Սովորողն արժևորում է մշակույթի բարձրակարգ ստեղծագործությունները, հասկանում է դրանց գեղագիտական և բարոյական արժեքը, սովորում է դրանցով զարդարել և հարստացնել իր կյանքը:

Միջառարկայական կապեր

- **Գրականություն** - Վերլուծիուսումնասիրվող երաժշտական ստեղծագործության գրական հիմքը՝ լիբրետտոն, ստեղծման ժամանակաշրջանը, ոճը, արտահայտչականությունը: Ներկայացնի արվեստների սկզբնաղբյուրների, նպատակների ընդհանրությունը և արտահայտչամիջոցների առանձնահատկությունները:
- **Կերպարվեստ** - Վերլուծի օպերայի, բալետի բեմի ձևավորման, դեկորների ընտրության, հագուստների ձևավորման համապատասխանությունը ստեղծագործության բովանդակությանը:
- **Պարարվեստ** - Ուսումնասիրվող երաժշտական ստեղծագործությանը համապատասխան պարերի շարժումներ ստեղծի և կատարի:
- **Յայրենագիտություն** - Տվյալ սեղծագործության բովանդակությանը համապատասխան բեմադրիծիսական տոնակատարություններ:
- **Տեխնոլոգիա** - Բեմական հագուստներ և պարագաներ պատրաստի:

Կապը Յանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ:
Յ 2, Յ 26, Յ 29, Յ 30, Յ 31, Յ 32, Յ 35, Յ 42, Յ 43, Յ 44, Յ 45, Յ 46

<table>
<tr><th colspan="2">Թեմա 3</th><th>Համաշխարհային և ազգային հանրահայտ կատարողներ՝ դիրիժորներ, երգիչներ, երաժիշտներ (4 ժամ)</th></tr>
<tr><td colspan="2">Նպատակներ
•Ծանոթացում ազգային և համաշխարհային հանրահայտ երաժիշտ կատարողների հետ:
•Նրանց կյանքի և ստեղծագործական գործունեության ուսումնասիրում:
•Նրանց տաղանդի, անցած ուղու և համաշխարհային արվեստի զարգացման գործընթացում ունեցած ավանդի արժևորում:
•Նրանց՝ որպես մարդ-անհատի բարոյական կերպարի, որպես մարդկային ամենաբարձր արժանիքներ կրողների արժևորում:</td><td>Ուղղորդող հարցեր
•Ի՞նչ գիտեք համաշխարհային և ազգային հանրահայտ կատարողների՝ դիրիժորների, երգիչների, պարողների, երաժիշտների մասին:
•Ունե՞ք արդյոք նախընտրած որևէ կատարող:
•Ինչո՞ւ եք նրան նախընտրում:</td></tr>
<tr><td colspan="3">Վերջնարդյունքներ
•Դրսևորի հատուկ վերաբերմունք համաշխարհային և ազգային հանրահայտ կատարողների նկատմամբ և արժևորի բոլոր ժանրերի և երգչային ձայների, դիրիժորների, երաժիշտների, պարողների բարձրորակ կատարումները:
•Ինքնուրույն կամ խմբով ստեղծի փոքրիկ տեսանյութ տարբեր ժանրերի հանրահայտ կատարողների և նրանց կատարումներից ստացած տպավորությունների մասին, եզրահանգումներ անի:
•Ազգային երաժշտության կատարողական արվեստի հանրահայտ տանունների իմացությունն օգտագործի իր երկրի պատմությունը, մշակույթը, ազգային արժեքները ներկայացնելու և մեկնաբանելու համար:</td></tr>
<tr><th>Թեմայի բովանդակություն</th><th>Առաջարկվող գործունեության ձևեր</th><th>Ընդհանրական գաղափարներ</th></tr>
<tr><td>•Համաշխարհային և ազգային հանրահայտ կատարողներ՝ դիրիժորներ,</td><td>•Ուսումնասիրել հանրահայտ կատարողների</td><td>Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ
Որտե՞ղ և ե՞րբ:</td></tr>
</table>

երգիչներ, երաժիշտներ, պարողներ: •Նրանց կյանքը և ստեղծագործական գործունեությունը: •Նրանց տեղը համաշխարհային արվեստում:	ստեղծագործական գործունեությունը: •Ունկնդրել և դիտել նրանց կատարումները: •Վերլուծել և գնահատել նրանց ավանդը համաշխարհային արվեստի զարգացման գործում: •Ստեղծել հետազոտական աշխատանք կամ նախագիծ նրանց ստեղծագործական գործունեության մասին:	Սովորողները, ծանոթանալով համաշխարհային և ազգային հանրահայտ կատարողների ստեղծագործական գործունեությանը, բացահայտում են նրանց ապրած ժամանակաշրջանը, կենցաղը, արժևորում են նրանց՝ որպես մարդ-անհատի, մարդկային ամենաբարձր արժանիքներ կրողների բարոյական կերպարը:

Միջառարկայական կապեր
• **Գրականություն** -Ներկայացնի գրականության ասպարեզում հայտնի ասմունքողների, գրականագետների արվեստը:
• **Թատրոն** -Ներկայացնի թատերական գործիչների, դերասանների արվեստը:
• **Պարարվեստ**-Ներկայացիլ հանրահայտ պարողների, պարուսույցների, բեմադրիչների արվեստը:
Մշակույթ-Ներկայացնի հանրահայտ մշակութային գործիչներին, արվեստագետներին և արժևորի նրանց ավանդը:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ:
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46

Թեմա 4	**Կինոյի և թատրոնի երաժշտություն, երաժշտությունը լրատվամիջոցներում՝ գովազդներում, հեռուստահաղորդումներում, երաժշտությունը և համակարգիչը (14 ժամ)**

Նպատակներ

- Թատրոնի և կինոյի երաժշտության ուսումնասիրում:
- Հեռուստահաղորդումների և գովազդների երաժշտության ուսումնասիրում:
- Դրանց նպատակի, միջոցների, բնույթի, կառուցվածքի մասին պատկերացումների ձևավորում:
- Դրանք կատարելու, վերլուծելու և մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում:
- Դրանց նկատմամբ քննադատական մտածողության և գնահատող վերաբերմունքի դրսևորում:
- Երաժշտության ունկնդրման և տարածման գործում նոր տեխնոլոգիաների դերի կարևորում:
- Բարձրորակ երաժշտական ձևավորումների արժևորում:

Ուղղորդող հարցեր

- Ի՞նչ նշանակություն ունի երաժշտությունը թատրոնի, կինոյի, հեռուստահաղորդումների և գովազդների համար:
- Հրապուրվու՞մ ես հեռուստահաղորդումների և գովազդների երաժշտությամբ:
- Կա՞ թատրոնի կամ կինոյի երաժշտություն, որը հաճախ կատարվում է համերգասրահներում:
- Ունե՞ս նախընտրած սաունդթրեքներ:

Վերջնարդյունքներ

- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) երգեր և խմբերգեր կինոերաժշտությունից կամ թատրոնի երաժտությունից մաքուր ինտոնացիայով (նաև երկձայն), հստակ ռիթմով, նրբերանգներով, զարգացնելով մեղեդային գիծը, հետևելով նվագակցությանը և խմբավարի շարժումներին:
- **Կատարի և ներկայացնի** բազմաձայն նվագակցություն ռիթմական նվագարաններով՝ օգտվելով նոր տեխնոլոգիաներից:
- **Մեկնաբանի** ունկնդրվող ստեղծագործության երաժշտական կերպարը՝ որպես մարդկային զգացմունքների, մտքերի, երևակայության, բնության երևույթների, իրադարձությունների նկարագրություն:
- **Վերլուծի** թատրոնի և կինոյի երաժշտությունը, որոշի, թե ինչպես է երաժշտությունը նպաստում դրանց հիմնական գաղափարի բացահայտմանը և ո՛ր արտահայտչամիջոցների կիրառման շնորհիվ է հեղինակը ներկայացրել իր մտահղացումը: Գնահատի ըստ նշված չափանիշների:
- **Ներկայացնի** նոր տեխնոլոգիաների դերը երաժշտական արվեստի նորությունների առաջացման և զարգացման գործընթացում, և **արժևորի** դրանց միջոցով ստեղծված երաժշտական կերպարի ներգործության ուժը մարդու զգացմունքների և գիտակցության վրա:

•**Մեկնաբանի** մարդկության զարգացման փուլերի ազդեցությունը երաժշտական նոր ժանրերի, ոճերի, ուղղությունների առաջացման վրա:		
Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Թատրոնի, կինոյի, հեռուստահաղորդումների, գովազդների երաժշտություն: • Դրանց տեսաերիզների դիտում: • Դրանց համերգային կատարումներ:	• Ունկնդրել կամ դիտել տեսանյութեր թատրոնի, կինոյի, հեռուստահաղորդումների և գովազդների երաժշտություն: • Կատարել, վերլուծել և մեկնաբանել դրանք: • Կազմակերպել քննարկումներ, ցուցաբերել քննադատական վերաբերմունք: • Արժևորել դրանց կարևորությունն արվեստի այդ տեսակների իմաստը, հիմնական գաղափարն ավելի տպավորիչ դարձնելու համար:	**Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում** Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Սովորողը, ուսումնասիրելով կինոյի և թատրոնի, լրատվամիջոցների, գովազդների, հեռուստահաղորդումների երաժշտությունը, ներկայացնում է հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներ իր տպավորությունների, զգացողությունների մասին, անում է ինքնուրույն եզրահանգումներ: Կազմակերպում է քննարկումներ, բանավեճեր, որոնց ընթացքում փորձում է պատասխանել այն հարցին, թե ի՛նչ է ստեղծարարությունը, որն է դրա դերը, նպատակը կամ ինչ հիմնախնդիրների լուծումներ է առաջարկում ամեն մարդու կյանքում: Սովորողն արժևորում է մշակույթի բարձրարժեք ստեղծագործությունները, հասկանում է դրանց

<table>
<tr><td></td><td></td><td>գեղագիտական և բարոյական արժեքը, սովորում է դրանցով զարդարել և հարստացնել իր կյանքը:</td></tr>
<tr><td colspan="3">Միջառարկայական կապեր
• Գրականություն -Վերլուծի ուսուցանվող ստեղծագործությունների սցենարները և սյուժեները:
• Թատրոն -Վերլուծի թատերական երաժշտության դերն ու նշանակությունը, ընդգծի և ներկայացնի արվեստի տարբեր ճյուղերի նպատակների, սկզբնաղբյուրների ընդհանրությունը և արտահայտչամիջոցների առանձնահատկությունները:
• Կինո -Վերլուծել երաժշտության՝ սաունդթրեքի համապատասխանությունը կինոյի սցենարին:
• Մեդիաարտ –Վերլուծի և մեկնաբանի հեռուստածրագրերի, հաղորդումների, գովազդների երաժշտության գաղափարը, համապատասխանությունը հաղորդման թեմային, դրսևորել գնահատող վերաբերմունք:
Կերպարվեստ -Մեկնաբանի բեմական ձևավորումների դերն ու նշանակությունն արվեստի տվյալ ստեղծագործության մեջ::</td></tr>
<tr><td colspan="3">Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ:
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46</td></tr>
</table>

7-րդ դասարան

Առաջարկվում է (34 ժամ)

<table>
<tr><th colspan="2">Թեմա 1.
Հանրամատչելի երաժշտություն
Հայ ազգային երգեր և պարեր (16 ժամ)</th></tr>
<tr><td>Նպատակներ
• Հանրամատչելի երաժշտության վերաբերյալ պատկերացումների ձևավորում:
• Ազգային պարերի և պարերգերի ծագումնաբանության և զարգացման մասին գիտելիքների ձևավորում:
• Ծանոթացում ազգային երգու պարի նմուշների տարածաշրջանային պատկանելությանն ու խորհրդին, կատարման տեղին ու ժամանակին:
• Ազգային երգու պարի ուսուցման միջոցով սովորողների հայեցի դաստիարակության, ազգային ինքնության գիտակցության, ինքնաճանաչողության և հայ քաղաքացի դաստիարակելու գործի կարևորումը:
• Հայ ժողովրդական ավանդույթների, ավանդական մշակույթի նկատմամբ սիրո և հարգանքի դրսևորում:
• Թատերականացված գործողություններում ազգային ավանդական մշակույթի տեսակների շաղկապվածությունն ու ներդաշնակությունը հասկանալու հմտությունների ձևավորում:
• Հայ ազգային արվեստի ու ավանդույթների արժևորում:</td><td>Ուղղորդող հարցեր
• Ի՞նչ նշանակություն ունի քեզ համար ազգային երգու պարը:
• Ծանո՞թ ես դրանց ծագումնաբանությանը, զարգացմանը:
• Ձեր ընտանեկան տոնախմբություններին ժամանակ կատարվու՞մ եք ազգային երգու պար:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Վերջնարդյունքներ
• Մեկնաբանի հանրամատչելի երաժշտության առանձնահատկությունները:
• Ուսումնասիրի ազգային երգու պարի ծագումնաբանությունը և զարգացումը հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներով:</td></tr>
</table>

• Ընտրի ազգային ռիթմական նվագարաններ և **ստեղծի** երաժշտառիթմական բազմաձայն նվագակցություն:
• Իր անհատական երաժշտական տպավորությունները, հուզական արձագանքը **ներկայացնի** բանավոր, ելույթների, էսսեների կամ շնորհանդեսների միջոցով: Ներկայացման ընթացքում օգտագործի արվեստի մյուս ճյուղերի հնարավորությունները:
• **Բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը գեղարվեստական մշակույթի մեջ և ներկայացնի իր երաժշտական նախասիրությունները:
• **Արժևորի** երաժշտությունը՝ որպես կյանքի և շրջակա միջավայրի գեղարվեստական արտացոլման միջոց, կարևորի ազգային ավանդույթները:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևերը**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Դիդակտիկ նյութեր: • Պարերի, երգերի, երաժշտության գրառումներ: • Տեսահոլովակներ ազգային երգու պարի կատարումներով:	• Ուսումնասիրել ազգային երգու պարի ծագումնաբանությունը և զարգացումը: • Դիտել համապատասխան տեսահոլովակներ: • Սովորեցնել ազգային պարային տարրեր, ամբողջական պարեր և պարերգեր: • Բեմադրել ժողովրդական ավանդույթներ և ծեսեր:	**Անհատներ և հարաբերություններ** Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Ուսումնասիրելով հայ ազգային երգն ու պարը՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչպիսի արմատներ ունի, ինչ է իր համար ազգային երաժշտությունը, ինչպիսի երաժշտական նախասիրություններ ունի, ինչպես կարող է ինքնարտահայտվել ազգային երգու պարի և երաժշտության միջոցով: Յամընկնո՞ւմ են իր և իր ընտանիքի, ընկերների նախասիրությունները ազգային երաժըշտության մասին, ինչպե՞ս կարող է իր զգացմունքները և հույզերը արտահայտել երաժշտության միջոցով, ի՞նչ դեր ունի այն իր

		կյանքում: Կարևորը՝ **բացատրի**, որ ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտությունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

Միջառարկայական կապեր • **Հայ գրականություն** - Ներկայացնի այն գրական ստեղծագործությունները, որոնցում առկա են ժողովրդական ծեսեր, ազգային ավանդույթներ: • **Հայ բանագիտություն** - Մեկնաբանի ժողովրդական ավանդույթները ազգային երգ ու պարի համատեքստում: • **Պարարվեստ** - Ուսումնասիրի ազգային երգերի ու պարերի փոխկապակցվածությունը: • **Թատրոն** - Բեմադրի ազգային ավանդույթներից, ծեսերից հատվածներ, կազմակերպի տվյալ թեմայով դասարանական, դպրոցական կամ համայնքային միջոցառում: • **Կերպարվեստ** - Ներկայացնի ազգային զարդանախշերը: • **Տեխնոլոգիա** - Ներկայացնի տվյալ ժամանակաշրջանի ազգային տարազները խոհանոցը:
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ: **Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46**

Թեմա 2. **Հայ աշուղական արվեստ (6 ժամ)**	
Նպատակներ	**Ուղղորդող հարցեր**
• Ծանոթացնում հայ ազգային երաժշտության ճյուղերից մեկին՝ գուսանա-աշուղական երգարվեստին: • Գիտելիքների ձևավորում միջնադարյան գուսանների և 17-18-րդ դարերում ստեղծված և մինչ այսօր զարգացում ապրող աշուղական արվեստի մասին:	• Ի՞նչ է հայ գուսանա-աշուղական երգարվեստը: • Սիրո՞ւմ ես այս ժանրը, հաճա՞խ ես ունկնդրում, կամ կատարում: • Կա՞ն այսօր աշուղներ, որոնց արվեստը սիրում և գնահատում են ձեր ընտանիքում: • Ո՞ւմ ես նախընտրում:

• Աշուղական արվեստի հայ նշանավոր ներկայացուցիչների մասին գիտելիքների ձևավորում: • Աշուղական երգերն ունկնդրելու ,ճանաչելու , գնահատելու և պատշաճ կատարելու հմտությունների ձևավորում: • Հայ աշուղական արվեստի արժևորում:	

Վերջնարդյունքներ

• **Ունկնդրի ,կատարի և արժևորի** հայ աշուղական արվեստի նմուշները:

• **Ուսումնասիրի** միջնադարյան գուսանների և 17-18-րդ դարերում ստեղծված և մինչև այսօր զարգացող ապրող հայկական աշուղական արվեստը և **ներկայացնի** հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներով:

• **Մեկնաբանի** հանրամատչելի երաժշտության առանձնահատկությունները:

• **Ընտրի** համապատասխան ռիթմական նվագարաններ և **ստեղծի** երաժշտառիթմական բազմաձայն նվագակցություն:

• **Վերլուծի** երաժշտական ստեղծագործությունը,արտահայտի սեփական տեսակետը հեղինակի գաղափարի վերաբերյալ ,ակտիվորեն ներգրավվի քննարկումների,բանավեճերի մեջ:

• **Ցուցաբերի** պատշաճ վերաբերմունք՝ սեր և հետաքրքրություն հայ աշուղական արվեստի նկատմամբ:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ Անհատներ և հարաբերություններ**
• Հայկական գուսանա-աշուղական արվեստ: • Հայտնի աշուղների կյանքը և ստեղծագործական գործունեությունը: • Աշուղական երգեր:	• Ուսումնասիրել հայկական գուսանա-աշուղական արվեստը: • Ունկնդրել , վերլուծել ,գնահատել աշուղական արվեստը: • Կատարել աշուղական հայտնի երգերը և	Ո՞վ եմ ես:Ո՞վ ենք մենք: Ուսումնասիրելով հայ աշուղական արվեստը՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը,ինչ պիսի արմատներ ունի, ինչ է իր համար ազգային երաժշտությունը,ինչ պիսի երաժշտական նախասիրություններ

	մեկնաբանել իրենց կատարումները:	ունի, ինչպես կարող է իր զգացմունքները և հույզերը արտահայտել ազգային երաժշտության միջոցով, ինչ դեր ունի այն իր կյանքում: Կարևորը՝ **բացատրի**, որ ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտությունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

Միջառարկայական կապեր

- **Հայ ժողովրդի պատմություն** - Ուսումնասիրի և ներկայացնի գուսանա-աշուղական արվեստի ծագումը և զարգացումը հայ միջնադարյան արվեստի պատմության համատեքստում:
- **Գրականություն** - Ուսումնասիրի Սայաթ-Նովայի գրական ստեղծագործությունները և համեմատի նրա երգերի հետ:
- **Կինո** - Դիտի «Սայաթ-Նովա» և «Նռան գույնը», ֆիլմերը, քննարկի և դրսևորի գնահատող վերաբերմունք:
- **Օպերա** - Դիտի հատվածներ Ալ. Հարությունյանի «Սայաթ Նովա» օպերայից:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46

Թեմա 3. **Ժամանակակից հայ կոմպոզիտորների երգարվեստը (6 ժամ)**	
Նպատակներ	**Ուղղորդող հարցեր**
• Ծանոթացում հայ ժամանակակից կոմպոզիտորների երգարվեստին: • Ժամանակակից հայ կոմպոզիտորների կյանքի ու ստեղծագործական գործունեության (երգարվեստի) մասին գիտել իքների ձևավորում:	• Ի՞նչ գիտես հայ ժամանակակից երգարվեստի մասին: • Ճանաչո՞ւմ ես ժամանակակից կոմպոզիտորներին: • Սիրո՞ւմ ես նրանց երգերը:

<table>
<tr><td>• Հայ ժամանակակից երգարվեստի նմուշների կատարում և մեկնաբանում:
• Հայ ժամանակակից երգարվեստի գնահատում և արժևորում:</td><td colspan="2">• Ձեր ընտանիքում հաճա՞խ եք ունկնդրում այդ երգերը:
• Ո՞ւմ երգերն եք նախընտրում:</td></tr>
<tr><td colspan="3">Վերջնարդյունքները
• Կատարի ժամանակակից հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործությունները:
• Ներկայացնի նույն երաժշտական գաղափարի մեկնաբանությունների առանձնահատկությունները տարբեր կոմպոզիտորների կողմից:
• Մեկնաբանի հանրամատչելի երաժշտության առանձնահատկությունները:
• Իր անհատական երաժշտական տպավորությունները, հուզական արձագանքը ներկայացնի բանավոր ելույթների, իսկ կոմպոզիտորների ստեղծագործական գործունեությունը՝ էսսեների կամ շնորհանդեսների միջոցով: Ներկայացման ընթացքում օգտագործի արվեստի մյուս ճյուղերի հնարավորությունները:
• Փորձի ստեղծել որևէ ժողովրդական երգի ժամանակակից մշակում՝ օգտվելով համակարգչային ծրագրերից և կատարի այն:
• Արժևորի երաժշտությունը՝ որպես կյանքի և շրջակա միջավայրի գեղարվեստական արտացոլման միջոց,արժևորի ազգային արվեստը:</td></tr>
<tr><td>Թեմայի բովանդակություն
• Ժամանակակից հայ կոմպոզիտորների կյանքն ու ստեղծագործական գործունեությունը:
• Ժամանակակից հայ երգարվեստ:</td><td>Առաջարկվող գործունեության ձևեր
• Ուսումնասիրել ժամանակակից հայ կոմպոզիտորների կյանքն ու ստեղծագործական գործունեությունը:
• Ունկնդրել, վերլուծել ,մեկնաբանել կոմպոզիտորների երգերը:
• Կատարել և գնահատել ժամանակակից հայ</td><td>Ընդհանրական գաղափարներ

Անհատներ և հարաբերություններ
Ո՞վ եմ ես:Ո՞վ ենք մենք:
Ուսումնասիրելով ժամանակակից հայ կոմպոզիտորների երգարվեստը՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը,ինչպիսի արմատներ ունի, ինչ է իր համար ազգային ժամանակակից երաժշտությունը, ինչպիսի</td></tr>
</table>

	կոմպոզիտորների երգերը:	երաժշտական նախասիրություններ ունի: Համընկնո՞ւմ են իր և իր ընտանիքի, ընկերների նախասիրություններն ազգային ժամանակակից երաժշտության մասին, ինչպե՞ս կարող է իր զգացմունքները և հույզերը արտահայտել երաժշտության միջոցով,ի՞նչ դեր ունի այն իր կյանքում:Կարևորը՝ **բացատրի**, որ ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտությունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

Միջառակայական կապեր • **Գրականություն** -Ուսումնասիրի ժամանակակից հայ բանաստեղծների (երգերի բառերի հեղինակներ)պոեզիան: • **Մշակույթ** -Ուսումնասիրի հայ ժամանակակից երգարվեստը ժամանակակից ազգային արվեստի համատեքստում: • **Կերպարվեստ** -Համեմատի հայ ժամանակակից կերպարվեստի ստեղծագործությունները ժամանակակից երգարվեստի հետ,ցույց տաընդհանրական եզրերը:
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **Հ 2,Հ 26,Հ 29,Հ 30,Հ 31,Հ 32,Հ 35,Հ 42,Հ 43,Հ 44,Հ 45,Հ 46**

Թեմա 4.
Դասական հանրամատչելի երաժշտություն (6ժամ)

<table>
<tr>
<td colspan="2">

Նպատակներ

- Դասական հանրամատչելի երաժշտության մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում:
- Դասական հանրամատչելի ստեղծագործու-թյուններն ընկալելու, բնութագրելու, մեկնա-բանելու և իր նախասիրությունները ներ-կայացնելու հմտությունների ձևավորում և զարգացում:
- Գեղագիտական ճաշակի և սեփական կարծիքի ձևավորում, այլ կարծիքների վերաբերյալ հարգանքի դրսևորում:
- Դասական հանրամատչելի երաժշտության արժևորում:

</td>
<td>

Ուղղորդող հարցեր

- Քո կարծիքով կարո՞ղ է դասական երաժշտությունը հանրամատչելի լինել:
- Կա՞ն դասական ստեղծագործություններ, որոնք կարող ես անընդհատ ունկնդրել կամ կատարել:
- Ի՞նչ նախասիրություններ ունես, հիմնավորի:

</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="3">

Վերջնարդյունքներ

- **Մեկնաբանի** դասական հանրամատչելի երաժշտության առանձնահատկությունները:
- Իր անձնական երաժշտական տպավորությունները, հուզական արձագանքը **ներկայացնի** բանավորելույթների, էսսեների կամ շնորհանդեսների միջոցով:
- Դասական հանրամատչելի երաժշտության որևէ նմուշ **ներկայացնի** նոր տեխնոլո-գիաների միջոցով՝ օգտագործելով արվեստի մյուս ճյուղերի հնարավորու-թյունները:
- **Վերլուծի** երաժշտական ստեղծագործությունը, արտահայտի սեփական տեսակետը հեղինակի գաղափարի վերաբերյալ, ակտիվորեն ներգրավվի քննարկումներում, բանավեճերում, հարգի ուրիշների կարծիքը, հիմնավորի սեփական կարծիքը:
- **Բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը գեղարվեստական մշակույթի մեջ և ներկայացնի իր երաժշտական նախասիրությունները:
- Փոքրիկ շնորհանդեսով **ներկայացնի** տարվա ընթացքում համերգասրահների և թանգարանների այցելություններից ստացած տպավորությունները:

</td>
</tr>
<tr>
<td>

Թեմայի բովանդակություն

- Դասական հանրամատչելի երաժշտություն:

</td>
<td>

Առաջարկվող գործունեության ձևեր

- Ունկնդրել, կատարել, վերլուծել, մեկնաբանել դասական հանրամատչելի

</td>
<td>

Ընդհանրական գաղափարներ

Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ

Որտե՞ղ և ե՞րբ:

</td>
</tr>
</table>

	երաժշտության նմուշները: • Մեկնաբանել սեփական երաժշտական ճաշակը, ներկայացնել նախընտրած ստեղծագործությունների մասին շնորհանդեսներ: • Մասնակցել տվյալ թեմայի մասին քննարկումներին, բանավեճերին, հարգել ուրիշների կարծիքը, հիմնավորել սեփական կարծիքը:	Սովորողները, ծանոթանալով դասական հանրամատչելի երաժշտության նմուշներին, բացահայտում են դրանց ստեղծման ժամանակաշրջանը, արժեքները, մշակույթը, հասկանում են, որ բարձրարժեք ստեղծագործությունները դիմանում են ժամանակի անողոք քննությանը և արդիական են բոլոր ժամանակներում:

Միջառարկայական կապեր

- **Մայրենի** - Ուսումնասիրի դասական հանրամատչելի գրական ստեղծագործությունները և նշի դրանց հիման վրա ստեղծված համանուն երաժշտական ստեղծագործությունները:
- **Օտար լեզուներ** - Ներկայացնի դասական հանրամատչելի օտարալեզու գրական ստեղծագործությունները, որոնք հետագայում երաժշտական մեծ կտավի ստեղծագործությունների հիմք են դարձել:
- **Մշակույթ** - Ներկայացնի դասական և հանրամատչելի արվեստի նմուշներ:
- **Կերպարվեստ** - Ներկայացնի դասական կերպարվեստի ստեղծագործություններ, որոնք մատչելի և հասկանալի են բոլորի համար:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46

8-րդ դասարան

Առաջարկվում է (34 ժամ)

<table>
<tr><th colspan="2">Թեմա 1.
Ժամանակակից երաժշտական ուղղություններն աշխարհում և Հայաստանում՝ ջազ, ռոք,, փոփ, բլյուզ, ֆոլկ, ռեպ (20 ժամ)</th></tr>
<tr><td>Նպատակներ
• Ժամանակակից երաժշտական ուղղությունների մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում:
• Հայաստանում առկա ժամանակակից երաժշտական ուղղությունների, հայտնի կատարողների արվեստի մասին գիտելիքների ձևավորում:
• Սեփական երաժշտական ճաշակը ներկայացնելու և հիմնավորելու հմտությունների ձևավորում:
• Նախընտրած կոմպոզիտորի կամ կատարողի մասին հետազոտական կամ նախագծային աշխատանք կատարելու հմտությունների ձևավորում:
• Ժամանակակից երաժշտական արվեստի արժևորում:</td><td>Ուղղորդող հարցեր
• Ի՞նչ է նշանակում ժամանակակից արվեստ:
• Ժամանակակից ի՞նչ երաժշտական ուղղություններ գիտես:
• Դրանցից ո՞րն ես նախընտրում և ինչու:
• Հաճախո՞ւմ ես համերգասրահներ նշված ոճերի համերգներ ունկնդրելու համար:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Վերջնարդյունքներ
• Լսողությամբ ճանաչի երաժշտական նոր ուղղությունները, թվարկի հանրահայտ երաժիշտ կատարողների անունները:
• Կատարի ժամանակակից ոճով ստեղծագործող հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործությունները:
• Իր անհատական երաժշտական տպավորությունները, հուզական արձագանքը ներկայացնի բանավոր ելույթների, էսսեների կամ շնորհանդեսների միջոցով: Ներկայացման ընթացքում օգտագործի նոր տեխնոլոգիաների հնարավորությունները:
• Վերլուծի երաժշտական ստեղծագործությունը, արտահայտի սեփական տեսակետը հեղինակի գաղափարի վերաբերյալ, ակտիվորեն ներգրավվի քննարկումների, բանավեճերի մեջ, հարգի ուրիշների կարծիքը, հիմնավորի սեփական կարծիքը:
• Ուսումնասիրի XX-XXI դարերի երաժշտական ուղղությունները և ներկայացնի որևէ կոմպոզիտորի, կատարողի կամ համույթի ստեղծագործական գործունեությունը հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքով:
• Արժևորի ժամանակակից երաժշտությունը՝ որպես կյանքի և շրջակա միջավայրի գեղարվեստական արտացոլման միջոց:</td></tr>
</table>

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ Անհատներ և հարաբերություններ**
• Ժամանակակից երաժշտական ուղղությունները.Ջազ. առաջացումը և զարգացումը աշխարհում և Հայաստանում. • Ռոք,փոփ,բլյուզ,ֆոլկ,ռեպ ուղղությունները և դրանց տեսակները աշխարհում և Հայաստանում:	• Ուսումնասիրել, ունկնդրել,կատարել, մեկնաբանել ժամանակակից երաժշտական ուղղությունները աշխարհում և Հայաստանում: • Կազմակերպել քննարկումներ, բանավեճեր,ստեղծել պաստառներ,շնորհանդեսներ, նախագծային աշխատանքներ և այլն:	Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Սովորողը, ուսումնասիրելով XX-XXI դարերի երաժշտական ուղղությունները, ներկայացնում է հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներ իր տպավորությունների, զգացողությունների, երաժշտական ճաշակի մասին, անում է ինքնուրույն եզրահանգումներ: Կազմակերպում է քննարկումներ, բանավեճեր,ստեղծում է պաստառներ, շնորհանդեսներ և այլն: Այս թեմայի ուսումնասիրության ընթացքում սովորողները փորձում են պատասխանել այն հարցին,թե ի՛նչ է ստեղծարարությունը, որոնք են դրա դերն ու նպատակը, կամ ինչ հիմնախնդիրների լուծումներ է առաջարկում ամեն մարդու կյանքում: Սովորողն արժևորում է բոլոր ժանրերի բարձրարժեք ստեղծագործությունները, հասկանում է դրանց գեղագիտական և բարոյական արժեքը,

		սովորում է դրանցով զարդարել և հարստացնել իր կյանքը:

Միջառարկայական կապեր • **Հայ գրականություն** -Ներկայացնի ժամանակակից գրական ուղղությունները հայ գրականության մեջ և համեմատի երաժշտության հետ: • **Կերպարվեստ**-Ներկայացնի ժամանակակից կերպարվեստի ուղղությունները և դրա ներկայացուցիչներին: • **Մշակույթ** -Ներկայացնի արվեստի տարբեր ճյուղերի ժամանակակից ուղղությունները:
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46**

Թեմա 2. **Ժողովրդական և դասական ստեղծագործությունների ժամանակակից մշակումները, ժողովրդական նվագարանների կիրառումը ժամանակակից երաժշտական արվեստում (4 ժամ)**	
Նպատակներ • Ժողովրդական և դասական ստեղծագործություն-ների ժամանակակից մշակումների մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում: • Տվյալ մշակումներում ազգային նվագարանները և դրանց նորովի հնչողությունը ճանաչելու ,քննարկելու և գնահատելու հմտությունների ձևավորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Ի՞նչ նպատակ ունեն ժողովրդական և դասական ստեղծագործու-թյունների ժամանակակից մշակումները: • Ինչպե՞ս են հնչում ժողովրդական նվագարանները ժամանակակից նվա-գախմբերում: • Ձեր ընտանիքում բոլորի՞ն են դուր գալիս նման մշակումները:

• Ժողովրդական երգերի ժամանակակից մշակումների կատարում, քննարկում և սեփական կարծիքի արտահայտում: • Ժամանակակից մշակումների մասին հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքների ներկայացում: • Ժողովրդական և դասական ստեղծագործու-թյունների ժամանակակից մշակումների վերաբերյալ գնահատող և քննադատական վերաբերմունքի դրսևորում: • Ժողովրդական և դասական ստեղծագործություն-ների բարձրորակ մշակումների արժևորում:	• Սիրո՞ւմ ես ժողովրդական և դասական ստեղծագործու-թյունների ժամանակակից մշակումները:

Վերջնարդյունքներ

- Լսողությամբ **ճանաչի** տարբեր ժանրերի երաժշտական ստեղծագործությունների ժամանակակից մշակումները, դրանցում առկա ազգային նվագարանների նորովի հն-չողությունը և մեկնաբանի դրանք:
- Փորձի ստեղծել որևէ ժողովրդական երգի ժամանակակից մշակում՝ օգտվելով համակարգչային ծրագրերից և կատարի այն:
- Իր անհատական երաժշտական տպավորությունները, հուզական արձագանքը **ներկա-յացնի** բանավոր ելույթների, էսսեների կամ շնորհանդեսների միջոցով:
- Ուսումնասիրի XX-XXI դարերի երաժշտական ուղղությունները և ներկայացնի որևէ կոմպոզիտորի կամ կատարողի ստեղծագործական գործունեությունը հետա-զոտական աշխատանքով:
- **Արժևորի** հայ ժամանակակից երաժշտությունը՝ որպես կյանքի և շրջակա միջա-վայրի գեղարվեստական արտացոլման միջոց:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևերը**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
•Ժողովրդական և դասական ստեղծագործությունների ժամանակակից մշակումներ: •Հայ ազգային նվագարանները ժամանակակից երաժշտական մշակումներում:	•Ուսումնասիրել տարբեր ժանրերի երաժշտության ժամանակակից մշակում-ները: •Ունկնդրել ժողովրդական և դասական ստեղծագործու-թյունների ժամանակակից	**Անհատական և մշակութային արտա-հայտում** Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Սովորողներն այս թեմայով կազմակերպում

•Տեսաֆիլմեր, համերգների հատվածներ:	մշակումները, կատարել դրանք և մեկնաբանել: •Համեմատել ստեղծագործությունների մշակումները բնագրի հետ, նշել առավելություններն ու թերությունները:	են քննարկումներ, բանավեճեր, շնորհանդեսներ, հայտնում են ինքնուրույն կարծիքներ տվյալ մշակումների վերաբերյալ: Ուսումնասիրում են այն ուղիները, միջոցները, որոնցով բացահայտում և արտահայտում ենք գաղափարներ, համոզմունքներ, արժեքներ, զգացումներ, մշակույթի դրսևորումներ, արժևորում ենք գեղագիտությունը և ստեղծարարությունը:

Միջառարկայական կապեր

- **Կինո** - Ուսումնասիրի միևնույն սցենարով նոր ֆիլմերի նկարահանումները, հին ֆիլմերի թվայնացումները և մեկնաբանի դրանց առավելությունները կամ թերությունները:
- Թատրոն - Դիտի տարբեր գրական ստեղծագործությունների նորովի բեմադրությունները և քննարկի:
- Գրականություն - Ուսումնասիրի տարբեր գրական ժանրերի նորովի մատուցումները:
- Կերպարվեստ - Ներկայացնի տարբեր գրական ստեղծագործությունների նոր նկարազարդումներ, ձևավորումներ:
- Օպերայի, բալետի ժամանակակից բեմադրություններ, նորովի մեկնաբանություններ:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46

Թեմա 3.	Աշխարհահռչակ կատարողներ և մրցանակաբաշխություններ (4 ժամ)
Նպատակներ • Հայ և այլ ազգի աշխարհահռչակ կատարողների և փառատոների, մրցանակաբաշխությունների մասին գիտելիքների ձևավորում: • Հայտնի երաժիշտ կատարողների, անսամբլների, մրցանակաբաշխությունների, դրանց ստեղծման պատմության, գործունեության և նպատակների ներկայացում շնորհանդեսներով, հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներով: • Ծանոթացում այսօր Հայաստանում և աշխարհում գործող մի քանի հայտնի մրցանակաբաշխությունների ու դրանց հաղթողներին: • Երաժշտական բոլոր ժանրերի բարձրակարգ կատարումների արժևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Ծանո՞թ ես աշխարհի հայտնի երաժիշտ կատարողներին: • Կարո՞ղ ես նշել նրանց անունները: • Գիտե՞ս հայ երաժիշտ կատարողների, որոնց, քո կարծիքով, ճանաչում են աշխարհում: • Աշխարհում կամ Հայաստանում հայտնի ի՞նչ մրցանակաբաշխությունների կամ փառատոների ես հետևում:
Վերջնարդյունքներ • **Թվարկի** ժամանակակից տարբեր հեղինակների, երաժիշտ կատարողների, մրցույթների, փառատոների երաժշտական ոճի առանձնահատկությունները: • Իր անհատական երաժշտական տպավորությունները, հուզական արձագանքը **ներկայացնի** բանավոր ելույթների, էսսեների, շնորհանդեսների, հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքների միջոցով: Ներկայացման ընթացքում օգտագործի նոր տեխնոլոգիաների հնարավորությունները: • **Իրականացնի** իսեփական ստեղծագործական գաղափարները, պատրաստվի և ներկայացնի բանավոր ելույթների միջոցով՝ օգտագործելով համացանցի հնարավորությունները: • **Բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը գեղարվեստական մշակույթի մեջ և ներկայացնի իր երաժշտական նախասիրությունները, նախընտրած կատարողներին:	

• **Արժևորի** աշխարհահռչակ հայ և օտարազգի երաժիշտ կատարողների արվեստը:

Թեմայի բովանդակություն	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ**
• Հայ և այլ ազգի հանրահայտ երաժիշտ կատարողներ, նվագախմբեր, դրանց մասին տեղեկություններ: • Հայաստանում և աշխարհում հայտնի մրցանակաբաշխություններ:	• Ունկնդրել հայ և այլ ազգի հայտնի երաժիշտների կատարումներ: • Քննարկել, վերլուծել և համեմատել մյուս կատարողների հետ: • Դիտել հայտնի մրցանակաբաշխությունների հատվածներ: • Շնորհանդեսով կամ զեկույցով ներկայացնել սիրած կատարողին, նվագախումբը և մեկնաբանել:	Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողները, ծանոթանալով համաշխարհային և ազգային հանրահայտ կատարողների ստեղծագործական գործունեությանը, բացահայտում են նրանց ապրած ժամանակաշրջանը, կենցաղը, արժևորում են նրանց՝ որպես մարդ-անհատի, մարդկային ամենաբարձր արժանիքներ կրողների բարոյական կերպարը:

Միջառարկայական կապեր

• **Գրականություն** - Ուսումնասիրի և ներկայացնի հայտնի գրողներին, ասմունքողներին և գրականության բնագավառում հայտնի մրցանակաբաշխությունները:

• **Թատրոն** - Ուսումնասիրի և ներկայացնի հայտնի դերասաններին, բեմադրիչներին և թատերական մի քանի մրցույթներ. մնջախաղի մրցույթ, մոնոներկայացման մրցույթ և այլն:

Կինո - Ուսումնասիրի և ներկայացնի փոքրիկ տեսաֆիլմ «Ոսկե ծիրանի», «Օսկարի» կամ այլ մրցանակաբաշխությունների մասին:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ

Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46

Թեմա 4.
Հեղինակային և քաղաքային երգեր (6 ժամ)

Նպատակներ	**Ուղղորդող հարցեր**
• Ծանոթացում հեղինակային և քաղաքային երգի ժանրերին:	• Ի՞նչ ես հասկանում՝ հեղինակային կամ քաղաքային երգ ասելով:

Այդ ժանրերում ստեղծագործող երաժիշտների և նրանց գործունեության մասին գիտելիքների ձևավորում: • Հեղինակային երգը որպես սոցիալական երևույթ ընկալելու, սեփական տեսակետը հայտնելու, քննարկումներում և բանավեճերում ակտիվորեն մասնակցելու հմտությունների ձևավորում: • Այդ ժանրերի նախասիրած երգերի ներկայացում: • Ժամանակակից հեղինակ կատարողների արվեստի արժևորում:	• Ճանաչու՞մ ես այդ ժանրերի հայ կատարողներին: • Ո՞ր հեղինակի երգերն ու կատարումներն ես սիրում: • Ձեր ընտանիքում հաճա՞խ են լսում նրանց կատարումները:

Վերջնարդյունքներ

- Լսողությամբ **ճանաչի** հեղինակային և քաղաքային երգերը, բացատրի դրանց առանձնահատկությունները:
- **Կատարի** հայ և արտասահմանցի կոմպոզիտորների հեղինակային և քաղաքային ոճի երգերը:
- **Մեկնաբանի** հանրամատչելի երաժշտության առանձնահատկությունները, **թվարկի** ժամանակակից տարբեր հեղինակների, երաժիշտ կատարողների իր նախընտրած ստեղծագործությունները:
- Իր անհատական երաժշտական տպավորությունները, հուզական արձագանքը **ներկայացնի** բանավոր ելույթների, էսսեների կամ շնորհանդեսների միջոցով: Ներկայացման ընթացքում օգտագործի նոր տեխնոլոգիաների հնարավորությունները:
- **Վերլուծի** երաժշտական ստեղծագործությունը, արտահայտի սեփական տեսակետը հեղինակի գաղափարի վերաբերյալ, ակտիվորեն ներգրավվի քննարկումներում, բանավեճերում, հարգի ուրիշների կարծիքը, հիմնավորի սեփական կարծիքը:
- Արժևորի ժամանակակից հեղինակ կատարողների արվեստը:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Հեղինակային և քաղաքային ոճերի երգերի կատարողները և նրանց ստեղծագործական գործունեությունը:	• Ուսումնասիրել հեղինակային և քաղաքային երգի երաժիշտների ստեղծագործական գործունեությունը: • Ներկայացնել հեղինակային երգը՝ որպես սոցիալական երևույթ:	**Անհատական և մշակութային արտահայտում** Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Սովորողները ներգրավվում են այս թեմայով ակտիվ քննարկումներում և բանավե-

• Հեղինակային և քաղաքային ոճերի երգերի տարբեր կատարումներ:	• Ունկնդրել, մեկնաբանել և կատարել նշված ոճերի երգերը: • Դիտել համերգների հատվածներ: • Պատրաստել շնորհանդեսներ, զեկույցներ և այլ հետազոտական աշխատանքներ:	ճերում, հայտնում են ինքնուրույն կարծիքներ, հարգում են ուրիշների կարծիքը, հիմնավորում սեփական կարծիքը: Ուսումնասիրում են այն ուղիները, միջոցները, որոնցով բացահայտում և արտահայտում են իրենց գաղափարները, համոզմունքները, նախասիրությունները, երաժշտական ճաշակը, արժեքները, արժևորում են ստեղծարարությունը և ներդաշնակությունը:
Միջառարկայական կապեր • **Գրականություն** - Ուսումնասիրի հեղինակային և քաղաքային երգերի գրական տեքստերը, վերլուծի և մեկնաբանի դրանց բովանդակությունը: • **Մշակույթ** - Վերլուծի և մեկնաբանի ազգային և քաղաքային արվեստի ընդհանրություններն ու առանձնահատկությունները:		
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46**		

9-րդ դասարան

Առաջարկվում է (34 ժամ)

Թեմա 1. Երաժշտությունը՝ որպես կյանքի գեղարվեստական արտացոլման միջոց (34 ժամ)	
Նպատակներ • Երաժշտության ազդեցությունը մարդու վրա և նրա դերը հասարակական կյանքում	**Ուղղորդող հարցեր**

բացահայտելու և մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում: • Երաժշտական արվեստը որպես գեղեցկության և ներդաշնակության մարմնավորում ներկա-յացնելու, մեկնաբանելու և հիմնավորելու հմտությունների ձևավորում և զարգացում: • Տարբեր ոճերի և ուղղությունների երաժշտական ստեղծագործությունների (որոնք մեծ ազդեցություն են ունեցել հասարակական տարբեր իրավիճակներում) ներկայացում և մեկնաբանում: • Կյանքում և առօրյայում երաժշտության կարևո-րության գիտակցում և արժևորում:	• Ի՞նչ նշանակություն ունի երաժշտությունը մարդու և հասարակության կյանքում: • Երաժշտությունը կարո՞ղ է միավորել կամ վերափոխել մարդուն: • Հնարավո՞ր է կյանքը պատկերացնել առանց երաժշտության:

Վերջնարդյունքներ

- **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) երաժշտության և կյանքի կապը ներկայացնող ուսումնասիրություն, նախագիծ կամ հետազոտական աշխատանք:
- **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** ազգային և համաշխարհային երաժշտական ստեղծագործություններով՝ համադրելով տարբեր ոճերի երաժշտական կերպար-ների առանձնահատկությունները:
- **Մեկնաբանի** և ներկայացնի մարդու, հասարակության կյանքում երաժշտության դերի կարևորությունը՝ օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթ-ներ:
- **Բնութագրի, վերլուծի** այն ոճերի և ուղղությունների երաժշտական ստեղծագործությունները, որոնք իր կարծիքով մեծ ազդեցություն են ունենում հասարակական տարբեր իրավիճակներում, մեկնաբանի պատճառահետևանքային կապը, սեփական զգացողություններն արտահայտի զեկույցներով, շնորհանդես-ներով և այլ միջոցներով:
- **Բացատրի**, թե ինչ դեր ունի երաժշտությունը մարդկության կյանքում պատմական կարևոր իրադարձությունների ընթացքում:
- **Արժևորի** երաժշտությունը որպես կյանքի գեղարվեստական արտացոլում:

Թեմային բովանդակություն	**Առաջարկվող գործունեության ձևերը**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Տարբեր ոճերի և ուղղությունների	• Ներկայացնել երաժշտու-թյան դերը մարդու կյան-քում անհատական կամ	**Պատճառ և հետևանք**

<table>
<tr>
<td>երաժշտական ստեղծա-գործություններ:
• Հատվածներ համերգներից և երաժշտական ներկայացումներից, կինոնկարներից:</td>
<td>խմբային զեկու-ցումներով, պաստառներով, շնորհանդեսներով:
• Ունկնդրել, կատարել, մեկնաբանել և հիմնավո-րել տարբեր ոճերի և ուղղությունների երաժշ-տության նմուշներ:
• Ներկայացնել սեփական երաժշտական ճաշակը:
• Այցելել համերգասրահներ և թատրոններ:</td>
<td>Բնության մեջ, մարդկանց, ազգերի հարաբերություն-ներում, գեղարվեստական երկերում, երաժշտական ստեղ-ծագործություններում մշտապես կարելի է հանդիպել պատճառահետևանքային կապերի. օրինակ՝ մարդկության պատմության կարևորագույն իրադարձությունների ժամանակ ստեղծված երաժշտական ստեղծագործությունն ունենում է այդ գաղափարին համապատասխան արտահայտչամի-ջոցներ՝ բնույթ, տեմպ, դինամիկա, ռիթմ, ձև, կա-ռուցվածք և այլն:</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="3">Միջառարկայական կապեր
• Գրականություն - Գրագետ կապակցված խոսքով վերլուծի երաժշտության և կյանքի կապը:
• Կերպարվեստ - Ներկայացնի կերպարվեստի ստեղծագործությունների և կյանքի կապը:
• Մշակույթ - Մեկնաբանի մշակույթի հոգևոր և նյութական արժեքների և կյանքի կապը:</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="3">Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46</td>
</tr>
</table>

<table>
<tr>
<td colspan="2">Ենթաթեմա 1. Իմ երաժշտական ճաշակը և երաժշտական միջավայրը</td>
</tr>
<tr>
<td>Նպատակներ
•Ժամանակակից երաժշտական միջավայրի բազմազա-նության մասին պատկերացումների ձևավորում:
•Սեփական երաժշտական ճաշակը որպես միջավայրի ազդեցության արդյունք նկարագրելու և</td>
<td>Ուղղորդող հարցեր
•Հետաքրքրո՞ւմ է քեզ քո երաժշտական միջավայրը:
•Հաճա՞խ ես ստիպված լինում ունկնդրել անորակ երգեր:</td>
</tr>
</table>

մեկնաբանելու հմտությունների ձևավորում և զարգացում: •Սեփական կարծիք հայտնելու, հիմնավորելու, այլ կարծիքներ լսելու, քննարկելու և հարգելու հմտությունների դրսևորելում: •Իր երաժշտական նախասիրությունների կամ տար-վա ընթացքում այցելած համերգների և թանգարան-ների հայտագրերի ու տպավորությունների ներկայացում շնորհանդեսով: •Իր կյանքում երաժշտության դերի և նշանակության արժևորում:	•Քո երաժշտական ճաշակը կրո՞ւմ է միջավայրի ազդեցությունը: •Ինչ պիսի՞ երաժշտություն է քեզ պետք: •Ունե՞ս նախընտրած ոճեր: •Ո՞ր երգերն ես հաճախ ունկնդրում, կատարում, կապ ունե՞ն դրանք քո հոգեվիճակի, տրամադրության հետ: •Կարո՞ղ ես ապրել առանց երաժշտության: •Այցելո՞ւմ ես համերգասրահներ:

Վերջնարդյունքներ

- **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) «Իմ երաժշտական ճաշակը և երաժշտական միջավայրը» թեմայով զեկուցում կամ ելույթ՝ օգտվելով նոր տեխնոլոգիաներից:
- **Յաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** ազգային և համաշխարհային երաժշտական ստեղծագործությունների նմուշներով:
- **Կիրառի** իր ստեղծագործական ունակություններն ու հմտությունները երաժշտության դասերից դուրս:
- **Ներկայացնի, մեկնաբանի** և հիմնավորի սեփական կարծիքը, իր տպավորություն-ներն ու զգացողությունները ներկայացնի՝ օգտագործելով համացանցի բազմաթիվ հնարավորությունները:
- **Կատարել ագործի** իր ճանաչողական և հաղորդակցական հնարավորությունները, իրականացնի սեփական ստեղծագործական գաղափարները, պատրաստվի և հանդես գա թեմատիկ զեկուցումներով, ընտրի համացանցի կրթական-տեղեկատվական հարթակից իրեն անհրաժեշտ տեղեկատվությունը (ճշտի դրանց հավաստիությունը), մշակի, վերլուծի, և ներկայացնի նյութեր ստեղծագործական նախագծերի համար:
- **Արժևորի** երաժշտական արվեստի դերը գեղարվեստական մշակույթում և ներկայացնի իր երաժշտական նախասիրությունները, նախընտրած կատարողներին, փոքրիկ շնորհանդեսով ներկայացնի տարվա ընթացքում այցելած համերգների և թանգարանների հայտագրերը և ստացած տպավորությունները:

<table>
<tr>
<td>Թեմայի բովանդակությունը
• Ժամանակակից երաժշտական կամ հնչյունային միջավայրի բազմաձայնությունը:
• Երաժշտական ագրեսիա:
• Բանավեճեր, քննարկումներ, ներկայացումներ, կատարումներ:</td>
<td>Առաջարկվող գործունեության ձևերը
• Խմբային քննարկումներ, բանավեճեր՝
-«Ի՞նչ է նշանակում բարձրակարգ երաժշտություն և ինչ է ռաբիսը»,
-«Ինչպե՞ս կարող է մարդը դիմակայել այսօրվա երաժշտական ագրեսիային»:
• Ներկայացնել շնորհանդեսներ սիրած երաժշտական ժանրերի մասին:</td>
<td>Ընդհանրական գաղափարներ Անհատներ և հարաբերություններ
Ո՞վ եմ ես:Ո՞վ ենք մենք: Յաղորդակցվելով տարբեր ոճերի և ուղղությունների երաժշտության՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչպիսի երաժշտական նախասիրություններ ունի: Յամընկնո՞ւմ են իր և միջավայրի երաժշտական ճաշակները, հարմարվո՞ւմ է միջավայրի թելադրած կանոններին, թե՞ իրենն է առաջարկում: Ինչպե՞ս է կարողանում իր զգացմունքները և հույզերն արտահայտել երաժշտության միջոցով, ի՞նչ դեր ունի այն իր կյանքում,կենցաղում,կարո՞ղ է ապրել առանց երաժշտության:</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="3">Միջառարկայական կապեր
• Յասարակագիտություն - Ներկայացնի հասարակական միջավայրի ազդեցությունը մարդու գեղագիտական ճաշակի ձևավորման և զարգացման վրա:
• Յայ գրականություն - Ներկայացնի սեփական նախասիրությունները գրականության ասպարեզում:
• Մշակույթ-Ներկայացնի նախասիրած մշակութային հուշարձանները:
• Կինո - Ներկայացնի սիրած կինոֆիլմերը և դրանց ազդեցությունն իր գեղագիտական ճաշակի վրա:
• Կերպարվեստ - Ներկայացնիլ կերպարվեստի նախընտրած ստեղծագործությունները:</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="3">Կապը Յանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Յ 2,Յ 26,Յ 29,Յ 30,Յ 31,Յ 32,Յ 35,Յ 42,Յ 43,Յ 44,Յ 45,Յ 46</td>
</tr>
</table>

Ենթաթեմա 2. «Երբ արվեստը ներկայացնում է քեզ և հասարակությունը». դարերի ընթացքում փոփոխվող երաժշտություն (8 ժամ)

(Ինչպիսի՞ երաժշտություն է մեզ պետք, «Նորաձևությունը» և ավանդույթները երաժշտության մեջ)

Նպատակները

- Արվեստի (նաև սիրողական) բնագավառում սեփական գեղարվեստական գործունեության կարևորության գիտակցում, դասերից դուրս երաժշտական գործունեության ծավալում:
- Հասարակական վայրերում հնչող երաժշտության նկատմամբ քննադատական վերաբերմունքի դրսևորում, այդ գործընթացներում իր գեղարվեստական գործունեության կարևորում:
- Երաժշտական գործունեության տարբեր ձևերին (երգչախումբ, երաժշտական այլ համույթներ) մասնակցելու ձգտում, տնային համերգների կազմակերպում՝ որպես ընտանիքի, բարեկամների հոգեկան միասնության մարմնավորում:
- Մասնակցություն դպրոցում, համայնքում և սեփական միջավայրի մշակութային օջախներում գրական, երաժշտական, թատերական և այլ գեղարվես- տական միջոցառումների կազմակերպման և իրականացման աշխատանքներին:
- «Նորաձևությունը» և ավանդույթները երաժշտության մեջ» նախագծային աշխատանքի ներկայացում և խմբային գործունեության արժեքի գիտակցում:
- Սովորողի ստեղծագործական գաղափարների, մտահղացումների արդյունքում ելույթով հանդես գալու, իր մտքերն անկաշկանդ հաղորդելու և իր կարծիքը հիմնավորելու հմտության արժևորում:

Ուղղորդող հարցեր

- Ի՞նչ է նշանակում «արվեստը ներկայացնում է քեզ և հասարակությունը»:
- Ինչպիսի՞ երաժշտություն է մեզ պետք:
- Կարո՞ղ է երաժշտությունը «նորաձև»լինել:
- Կազմակերպո՞ւմ եք արտադասարանական և արտա- դպրոցական միջոցառումներ կամ տնային համերգներ: Ինչպե՞ս:

Վերջնարդյունքներ

- **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) հայ կամ եվրոպական երաժշտությանը նվիրված միջոցառման նյութ կամ սցենար:

<table>
<tr><td colspan="3">

- **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** տարբեր ժանրերի և ուղղությունների երաժշտական ստեղծագործությունների միջոցով՝ համադրելով երաժշտական կերպարների առանձնահատկությունները:
- **Վերլուծի** տարբեր ժամանակաշրջանի և ոճերի արվեստի գործերը և դրանցում առկա արտահայտչամիջոցների բազմազանությունը:
- **Հասկանա և գնահատի** անցյալի երաժշտական ժառանգությունը և համեմատի ժամանակակից երաժշտական արվեստի հետ, **բացատրի** զարգացման միտումները:
- **Գիտակցի** խմբային գործունեության արժեքն ինքնարտահայտման, մտորումների, քննարկումների, ունկնդրման և կատարման գործընթացում:
- **Բացատրի**, թե ինչ դեր ունի երաժշտությունն իր կյանքում և արժևորի սեփական միջավայրի մշակութային օջախների գործունեությունը՝ որպես իր կյանքի անքակտելի մաս:
- **Դրսևորի** իր վերաբերմունքը հասարակական երաժշտական երևույթների նկատմամբ, կարևորի իր գեղարվեստական գործունեությունն այդ գործընթացներում, ցուցաբերի քննադատական վերաբերմունք:

</td></tr>
<tr><td>Թեմայի բովանդակությունը
• Քննարկումներ, բանավեճեր, ներկայացումներ, ելույթներ:
• Բազմաբնույթ և բազմատեսակ երաժշտական ստեղծագործություններ:</td><td>Առաջարկվող գործունեության ձևերը
• Խմբային քննարկումներ՝
-«Սիրողական երգեցողությունը՝ որպես մարդու ինքնարտահայտման ձև» (երաժշտական նյութը՝ երեխաների ընտրությամբ),
-«Իմ դպրոցական երաժշտական համույթը»,
-«Արտադասարանական միջոցառումների նշանակությունը դպրոցի երաժշտական կյանքում և դրանց</td><td>Ընդհանրական գաղափարներ

Անհատներ և հարաբերություններ
Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք:
Հաղորդակցվելով տարբեր ոճերի և ուղղությունների երաժշտության՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչպիսի երաժշտական նախասիրություններ ունի: Համընկնո՞ւմ են իր և ընկերների նախասիրությունները, ինչպե՞ս կարող է իր զգացմունքները և հույզերը արտահայտել երաժշտական գործունեության միջոցով, ի՞նչ դեր ունի այն իր կյանքում, կենցաղում, կարո՞ղ է ապրել առանց երաժշտության:</td></tr>
</table>

	ազդեցությունը սովո-րողի ինքնուրույնության և գեղագիտական ճաշակի զարգացման վրա»:	**Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում** Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Սովորողներն այս թեմայով ներ-գրավվում են ակտիվ քննարկումներում և բանավե-ճերում, հայտնում են ինքնու-րույն կարծիքներ, հարգում են ու-րիշների կարծիքը, հիմնավորում սեփական կարծիքը: Ուսումնասիրում են այն ուղիները, միջոցները, որոնցով բացահայտում և արտահայտում են իրենց գաղափարները, համոզ-մունքները, նախասի-րությունները, երաժշտական ճաշակը, արժեքները, արժևորում են գեղագիտությունը և ստեղծա-րարությունը:

Միջառարկայական կապեր

- **Հայոց լեզու և գրականություն** - Քննարկումների և բանավեճերի ընթացքում գրագետ և կապակցված խոսքով ներկայացնի իր մտքերը, մտածողության ձևերը, տրամաբանությունը, մոտեցումները, կարծիքը և այլն:
- **Հասարակագիտություն** - Զարգացնել սովորողների հաղորդակցման և սոցիալական շփման կարողությունները, նպաստել խմբային աշխատանքների արդյունքի կայացմանը, կրել դրանց պատասխանատվությունը, դրսևորվել որպես համագործակցող, հանդուրժող, ապրումակցող:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 42, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46

Ենթաթեմա 3. Իմ սիրած համերգասրահները, թատրոնները և թանգարանները (10 ժամ) չորս	
Նպատակներ	**Ուղղորդող հարցեր**

• Երևանի և մարզերի համերգասրահների, թատրոնների և թանգարանների մասին գիտելիքների ձևավորում: • Նշված մշակութային օջախներն այցելելու պահանջի և դրանց նկատմամբ հատուկ վերաբերմունքի՝ հետաքրքրասիրության դսևորում: • Ծանոթացում (նաև առցանց) համաշխարհային և հայտնի մշակութային օջախների: • Թանգարանների կրթական ծրագրերի հետ համագործակցություն և ակտիվ մասնակցություն: • Սովորողների գեղագիտական դաստիարակության և ճաշակի ձևավորման վրա դրանց ազդեցության կարևորում: • Մշակութային օջախներում համապատասխան վարքագծի դրսևորում: • Երաժշտական արվեստի զարգացման և տարածման գործընթացում հայրենի մշակութային օջախների գործունեության դերի արժևորում:	Հաճա՞խ ես այցելում համերգասրահներ, թատրոններ,թանգարաններ: Ներկաեղե՞լ ես որևէ համերգի,եթե այո,ի՞նչ տպավորություն ես ստացել: Ի՞նչ ոճեր ես նախընտրում: Ո՞ր մշակութային օջախներն են քեզ հետաքրքրում:

Վերջնարդյունքներ

- **Ներկայացնի և մեկնաբանի** տարբեր մշակութային օջախներ այցելելու շարժառիթը, նպատակը, իր տպավորություններն ու զգացողություններն առանձին զեկույցով, շնորհանդեսով կամ հետազոտությամբ՝ օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ:
- **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** տարբեր ոճերի և ուղղությունների երաժշտության միջոցով՝ մեկնաբանելով երաժշտական կերպարների յուրահատկությունը:
- **Վերլուծի** տարբեր ժամանակաշրջանների և ոճերի արվեստի գործերը և դրանցում առկա արտահայտչամիջոցների բազմազանությունը:
- **Հասկանա և գնահատի** անցյալի երաժշտական ժառանգությունը և համեմատի ժամանակակից երաժշտական արվեստի հետ, **բացատրի** զարգացման միտումները:
- **Բացատրի**, թե ինչ դեր ունի երաժշտությունը իր կյանքում և **արժևորի** սեփական միջավայրի մշակութային օջախների գործունեությունը որպես իր կյանքի անքակտելի մաս: Գնահատի բարձրարվեստ կենդանի կատարումները և հաճախակի այցելի համերգասրահներ և թատրոններ:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
•Հայկական և համաշխարհային հռչակ ունեցող թանգարաններ, համերգասրահներ, թատրոններ: •Քննարկումներ, զեկուցումներ, շնորհանդեսներ դրանց գործունեության և կրթական ծրագրերի մասին:	• Կատարել ուսումնասիրություններ, դիտել համերգների հատվածներ: • Այցելել հայկական և առցանց աշխարհի հանրահայտ թանգարանները: • Մասնակցել թանգարանների կրթական ծրագրերին: • Ունկնդրել, վերլուծել, մեկնաբանել տարբեր ոճերի և ուղղությունների ստեղծագործություններ: • Կազմակերպել քննարկումներ, բանավեճեր, շնորհանդեսներ: • Ներկայացնել մշակութային օջախների կարևորությունը մարդու աշխարհայացքի և գեղագիտական ճաշակի զարգացման գործընթացում:	**Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ** Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողները, այցելելով տարբեր մշակութային օջախներ, ուսումնասիրում են հայտնի և ճանաչված մարդկանց կյանքը, կենցաղը, նրանց պատմությունները, ստեղծագործական գործունեությունը, մարդկության պատմության շրջադարձային ժամանակահատվածները, ինչպես նաև անհատների և քաղաքակրթության հարաբերությունները, դրանց փոխկապակցվածությունը տվյալ անձի, ազգի և մարդկության տեսանկյունից և արժևորում են նրանց արվեստը մարդկության պատմության զարգացման համատեքստում: Այցելելով համերգասրահներ՝ դրսևորում են համապատասխան վարքագիծ:

Միջառարկայական կապեր

- **Գրականություն** -Ազատ զրուցի հայերեն իրեն հետաքրքրող թեմաների մասին, կազմի ընտրված նպատակին, խնդիրներին և լսարանին համապատասխան գրագետ բանավոր և գրավոր խոսք, այդ թվում՝ իրապարակային խոսք, կիրառի ոչ վերբալ հաղորդակցման միջոցներ, գրագետ և կապակցված խոսքով ներկայացնի

մշակութային օջախներ այցելությունների տպավորությունները և արդյունքները: • **Հասարակագիտություն** - Այցելությունների ընթացքում դրսևորի համապատասխան վարքագիծ և պահվածք: • **Համաշխարհային պատմություն** - Պատմությունից ձեռք բերած գիտելիքներն օգտագործի տվյալ մշակութային գործչի ապրած պատմական ժամանակահատվածի վերլուծության համար:
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **Հ 2, Հ 26, Հ 29, Հ 30, Հ 31, Հ 32, Հ 35, Հ 43, Հ 44, Հ 45, Հ 46**

Միջնակարգ (ավագ) դպրոց
10-րդ դասարան

Առաջարկվում է (34 ժամ)

<table>
<tr><th colspan="2">Թեմա 1.
Հայ հոգևոր երաժշտության ծնունդը: Շարականներ, տաղեր, գանձեր
Ենթաթեմա 1. Հայկական երաժշտության զարգացումը VIII-XV դդ. (6 ժամ)</th></tr>
<tr><td>Նպատակներ
•Ծանոթացում հայ հոգևոր երաժշտության պատմությանը:
•Հոգևոր երաժշտության վերաբերյալ գիտելիքների ընդլայնում:
•Հայ հոգևոր երաժշտության և նրա երախտավորների մասին հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքի ներկայացում:
•Հայ հոգևոր երաժշտությունն ընկալելու, վերլուծելու, կատարելու և մեկնաբանելու հմտությունների զարգացում:
•Հայ հոգևոր երաժշտության արժևորում:</td><td>Ուղղորդող հարցեր
•Ի՞նչ ես հասկանում՝ հոգևոր երաժշտություն ասելով:
•Ծանո՞թ ես այդ ժանրին:
•Այցելո՞ւմ ես եկեղեցի, ի՞նչ ես զգում այդ պահին:
•Երբևէ ներկա եղե՞լ ես Պատարագի արարողությանը:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Վերջնարդյունքներ
•Ստեղծի (մենակ կամ խմբով) հայ հոգևոր երաժշտությանը նվիրված ուսումնասիրություն կամ հետազոտական աշխատանք:
•Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի հայ և այլ ազգերի հոգևոր երաժշտության միջոցով՝ համադրելով երաժշտական կերպարների առանձնահատկությունները:
•Երգի (մենակ կամ խմբով) հայ հոգևոր երաժշտության նմուշներ, նաև երկձայն, հստակ առոգանությամբ, ներշնչանքով, արտահայտիչ, զարգացնելով մեղեդային գիծը:
•Ընկալի և մեկնաբանի հոգևոր և աշխարհիկ երաժշտության առանձնահատկությունները, իր տպավորություններն ու զգացողությունները ներկայացնի՝ օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ:
•Բացատրի, թե ինչ դեր ունի երաժշտությունն իր կյանքում, և արժևորի սեփական միջավայրի մշակութային օջախների գործունեությունը որպես իր կյանքի անքակտելի մաս:</td></tr>
</table>

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ** **Անհատներ և հարաբերություններ**
•Հայ հոգևոր երաժշտության ձևավորումը և զարգացումը IV-V և XIV-XV դդ. •Հայ հոգևոր երաժշտություն՝ շարականներ, տաղեր, գանձեր: •Հայ հոգևոր երաժշտությունը XIX-XX դդ.	•Ուսումնասիրել հայ հոգևոր երաժշտության պատմությունը: •Ունկնդրել, կատարել, մեկնաբանել հայ հոգևոր երգարվեստի նմուշները և հատվածներ Սուրբ Պատարագից: •Ներկայացնել թեմատիկ զեկույցներ, անհատական կամ խմբային հետազոտություններ և այլն: •Այցելել եկեղեցի, մասնակցել Ս. Պատարագի արարողությանը:	Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Ուսումնասիրելով հայ հոգևոր մշակույթը՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ արմատներ ունի, ինչ է իր համար հոգևոր երաժշտությունը, ինչպես կարող է իր զգացմունքները և հույզերը արտահայտել երաժշտության միջոցով, ինչ դեր ունի այն իր կյանքում: Կարևորը՝ **բացատրի,** որ ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտությունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

Միջառարկայական կապեր

• **Գրականություն** -Ուսումնասիրի հայ հոգևոր երգերի գրական հիմքերը և մեկնաբանի նրանց գաղափարը գրագետ և կապակցված խոսքով:

• **Կերպարվեստ**-Ուսումնասիրի հայ հոգևոր մանրանկարչությունը, զարդարվեստը, ճարտարապետությունը և համեմատի հայ հոգևոր երգերի հետ:

• **Հայոց պատմություն** -Ուսումնասիրի և մեկնաբանի տվյալ ժամանակաշրջանի հայոց պատմության կարևոր իրադարձությունները:

• **Մշակույթ** –Ուսումնասիրի հայ միջնադարյան հոգևոր արվեստը:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ

Մ 1, Մ 17, Մ 24, Մ 25, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42:

Թեմա 2. Հայ գուսանա-աշուղական արվեստի ծնունդը (4ժամ)

Նպատակներ	**Ուղղորդող հարցեր**
• Հայ գուսանա-աշուղական արվեստի ձևավորման և զար-գացման պատմության վերաբերյալ գիտելիքների ընդլայնում: • Հայ գուսանա-աշուղական արվեստին նվիրված հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքի ներկայացում: • Գուսանա-աշուղական արվեստի նմուշներն ունկնդրելու, վերլուծելու, կատարելու և մեկնաբա-նելու հմտություններ: • Հայ արվեստի այդ տեսակի նկատմամբ հատուկ վերաբեր-մունքի՝ հետաքրքրասիրության դրսևորում: • Գուսանա-աշուղական արվեստի զարգացման և տարածման գործում աշուղների նվագակցող հայկական ազգային նվագարանների դերի արժևորում:	• Հետաքրքրո՞ւմ է քեզ գուսանա-աշուղական երգարվեստը: • Ունե՞ս նախընտրած աշուղներ: • Ո՞ր երգերն ես հաճախ ունկնդրում և կատարում:

Վերջնարդյունքներ

- **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) հայ գուսանա-աշուղական երաժշտությանը նվիրված ուսումնասիրություն կամ հետազոտություն:
- **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** հայ գուսանա-աշուղական երաժշտության միջոցով:
- Ընկալի աշուղական երգերը, դրանց արտահայտչամիջոցները՝ մեղեդին, ռիթմը, տեմպը, դինամիկան և ներկայացման ձևը:
- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) աշուղական երգերը հստակ առոգանությամբ, ներշնչանքով, արտահայտիչ, զարգացնելով մեղեդային գիծը, հասկանալով խոսքերի իմաստը:
- **Կիրառի** իր ստեղծագործական ունակություններն ու հմտությունները երաժշտության դասերից դուրս:
- **Մեկնաբանի** հոգևոր և աշխարհիկ երաժշտության առանձնահատկությունները, իր տպավորություններն ու զգացողությունները ներկայացնի՝ օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ:

- **Վերլուծի** երաժշտական ստեղծագործությունը, արտահայտի սեփական տեսակետը հեղինակի գաղափարի վերաբերյալ, ակտիվորեն ներգրավվի քննարկումների, բանավեճերի մեջ:
- **Արժևորի** հայ ազգային երգարվեստը:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ Անհատներ և հարաբերություններ**
• Հայ գուսանա-աշուղական արվեստի ձևավորման և զարգացման պատմությունը: • Հայ աշուղական երգեր և մեղեդիներ:	• Ուսումնասիրել հայ գուսանա-աշուղական արվեստի ձևավորման և զարգացման պատմությունը: • Ունկնդրել, կատարել, վերլուծել աշուղական երգերի իմաստը, հիմնական գաղափարը: • Ծանոթանալ նրանց նվագակցող հայկական ազգային նվագարաններին: • Ներկայացնել հետազոտություններ, շնորհանդեսներ զեկուցումներ և այլն:	Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Ուսումնասիրելով հայ աշուղական արվեստը՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ արմատներ ունի, ինչ է իր համար ազգային երաժշտությունը, ինչպիսի երաժշտական նախասիրություններ ունի, ինչպես կարող է իր զգացմունքները և հույզերը արտահայտել ազգային երաժշտության միջոցով, ինչ դեր ունի այն իր կյանքում: Կարևորը՝ **բացատրի**, որ ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտությունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

Միջառարկայական կապեր

- **Հայ ժողովրդի պատմություն** - Ուսումնասիրի տվյալ ժամանակաշրջանի հայոց պատմության կարևոր իրադարձությունները, որոնք ազդեցություն են թողել արվեստի վրա:
- **Հայ գրականություն** - Ուսումնասիրի և մեկնաբանի աշուղական երգերի գրական հիմքերը:

• **Մշակույթ** - Ուսումնասիրի հայ միջնադարյան արվեստի նմուշները: • **Կինո** - Դիտի «Հայ ֆիլմ» կինոստուդիայի նկարահանած **«Նռան գույնը»** ֆիլմը և վերլուծի: • **Կերպարվեստ** - Ուսումնասիրի հայ միջնադարյան կերպարվեստի նմուշները: • **Օպերա** - Դիտի հատվածներ Ալ. Հարությունյանի «Սայաթ Նովա» օպերայից:
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **Մ 1, Մ 17, Մ 24, Մ 25, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42:**

Թեմա 3. XVII-XVIII դդ. եվրոպական արվեստը՝ բարոկկո (4 ժամ)	
Նպատակները • XVII-XVIII դդ. եվրոպական արվեստի մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում: • Ծանոթացում XVII-XVIII դդ. ստեղծագործած հայ տնիկոմպոզիտորներին և նրանց ստեղծագործություններին: • XVII-XVIII դդ. ստեղծագործած հայ տնիկոմպոզիտորներին և նրանց ստեղծագործություններին նվիրված հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքների ներկայացում: • XVII-XVIII դդ. եվրոպական արվեստի արժևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Ծանո՞թ ես բարոկկո ուղղությանը: • Ունկնդրե՞լ ես այդ ուղղության որևէ ստեղծագործություն: • Ի՞նչ է նշանակում «եվրոպական արվեստ»:
Վերջնարդյունքներ • **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) եվրոպական հոգևոր երաժշտությանը նվիրված ուսումնասիրություն կամ հետազոտություն: • **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** տարբեր ազգերի և ոճերի երաժշտության միջոցով՝ համադրելով երաժշտական կերպարների յուրահատկությունները: • **Ընկալի և մեկնաբանի** հոգևոր և աշխարհիկ երաժշտության առանձնահատկությունները, իր տպավորություններն ու զգացողությունները ներկայացնի՝ օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ: • **Հասկանա** պոլիֆոնիկ երաժշտության իմաստը, ցուցաբերի հուզական արձագանք, **վերլուծի** ստեղծագործության կառուցվածքը: • **Վերլուծի** տարբեր ժամանակաշրջանների և ոճերի արվեստի գործերը և դրանցում առկա արտահայտչամիջոցների բազմազանությունը:	

•**Հասկանա, ընկալի և գնահատի** անցյալի երաժշտական ժառանգությունը և համեմատի ժամանակակից երաժշտական արվեստի հետ, **բացատրի** զարգացման միտումները:
•**Արժևորի** երաժշտության դերն ու նշանակությունն իր կյանքում:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
•XVII-XVIII դդ. Եվրոպական արվեստ և հանրահայտ ստեղծագործություններ:	•Ծանոթանալ XVII-XVIII դդ. եվրոպական արվեստին և հանրահայտ ստեղծագործություններին: •Ունկնդրել, քննարկել, վերլուծել դրանք: •Կատարել ուսումնասիրություններ տվյալ ժամանակաշրջանի երաժշտական ավանդույթների վերաբերյալ:	**Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ** Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողներն ուսումնասիրում են երաժշտության բնագավառում հանրահայտ կոմպոզիտորների կյանքը, նրանց ստեղծագործական գործունեությունը, մարդկության պատմության շրջադարձային փուլերը, հայտնագործությունները, ինչպես նաև անհատների և քաղաքակրթության հարաբերությունները: Արժևորում են նրանց արվեստը:

Միջառարկայական կապեր
•**Կերպարվեստ** -Ուսումնասիրի XVII-XVIII դդ.եվրոպական կերպարվեստի բարոկկո ոճի նկարիչների ստեղծագործությունները և համեմատի երաժտության հետ:
•**Գրականություն** -Ուսումնասիրի XVII-XVIII դդ.եվրոպական գրականությունը:
•**Համաշխարհային պատմություն** –Մեկնաբանի XVII-XVIII դդ.եվրոպական պատմության կարևոր իրադարձությունները,որոնք ազդեցություն են ունեցել արվեստի զարգացման վրա:
•**Թատրոն** -Ուսումնասիրի XVII-XVIII դդ.եվրոպական թատերական արվեստը:

Մշակույթ - Ուսումնասիրի XVII-XVIII դդ. բարոկկո ոճի եվրոպական ճարտարապետական հուշարձանները:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Մ 1, Մ 24, Մ 25, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42:

Թեմա 4. Վիեննական դասական դպրոցի ներկայացուցիչներ (4 ժամ)

Նպատակներ	**Ուղղորդող հարցեր**
• Վիեննական դասական դպրոցի ներկայացուցիչների մասին պատկերացումների և գիտելիքների ընդլայնում • Ծանոթացում նրանց կյանքի և ստեղծագործական գործունեությանը: • Նրանց հայտնի ստեղծագործությունների ուսումնասիրում, ընկալում, վերլուծում, սեփական նախասիրությունների ներկայացում: • Երաժշտության պատմության զարգացման առումով նրանց ստեղծագործական գործունեության դերի արժևորում:	Լսե՞լ ես Վիեննական դասական դպրոցի մասին: Ի՞նչ կապ ունի Վիեննան երաժշտության հետ: • Վիեննական դասական դպրոցի կոմպոզիտորներից որի՞ մասին ավելի շատ տեղեկություն ունես: Ո՞ւմ ստեղծագործությունն ես ավելի շատ սիրում: • Ներկաեղե՞լ ես երբևէ նրանց ստեղծագործությունների կատարմանը, եթե այո, ի՞նչ տպավորություն ես ստացել:

Վերջնարդյունքներ

Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի տարբեր ազգերի դասական երաժշտության միջոցով՝ մեկնաբանելով երաժշտական կերպարների յուրահատկությունները:

Մեկնաբանի հոգևոր և աշխարհիկ երաժշտության առանձնահատկությունները, իր տպավորությունները և զգացողությունները ներկայացնի՝ օգտագործելով երաժշտական մասնագիտական եզրույթներ:

- **Բնութագրի** ստեղծագործությունը, սեփական զգացողություններն արտահայտի ուսումնասիրությունների և հետազոտությունների միջոցով:
- **Վերլուծի** տարբեր ժամանակաշրջանների և ոճերի արվեստի գործերը և դրանցում առկա արտահայտչամիջոցների բազմազանությունը:
- **Հասկանա, ընկալի և գնահատի** անցյալի երաժշտական ժառանգությունը և համեմատի ժամանակակից երաժշտական արվեստի հետ, **բացատրի** զարգացման միտումները:
- **Բացատրի**, թե ինչ դեր ունի երաժշտությունն իր կյանքում, և արժևորի սեփական միջավայրի մշակութային օջախների գործունեությունը՝

որպես իր կյանքի անքակտելի մաս:
•**Արժևորի** բարձրորակ կենդանի կատարումները և հաճախակի այցելի համերգասրահներ և թատրոններ:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ**
XVIII դ. և XIX դ. առաջին կեսի եվրոպական արվեստ: Վիեննական դասական դպրոցի ներկայացուցիչների ստեղծագործական գործունեությունը:	•Կատարել ուսումնասիրություններ, դիտել համերգների հատվածներ: •Այցելել կոմպոզիտորների թանգարանները (առցանց): •Ունկնդրել, վերլուծել, մեկնաբանել սիմֆոնիկ ստեղծագործությունները: •Կազմակերպել քննարկումներ, բանավեճեր, ներկայացնել շնորհանդեսներ, նախագծեր:	Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողները, ուսումնասիրելով Վիեննական դասական դպրոցի ներկայացուցիչների կյանքը և ստեղծագործական գործունեությունը, ծանոթանում են տվյալ ժամանակաշրջանի մարդկանց կենցաղին, նրանց պատմություններին, համերգային շրջագայություններին, մարդկության պատմության շրջադարձային ժամանակահատվածներին, ինչպես նաև անհատների և քաղաքակրթության հարաբերություններին, արժևորում են նրանց արվեստը և ավանդը երաժշտության պատմության զարգացման մեջ:

Միջառարկայական կապեր

•**Կերպարվեստ**-Ուսումնասիրել XVIIIդ.և XIXդ.առաջին կեսի եվրոպական կերպարվեստի նմուշները և համեմատել երաժշտության հետ:
•**Համաշխարհային պատմություն** -Ուսումնասիրել XVIIIդ.և XIXդ.առաջին կեսին եվրոպական պատմական իրադարձությունները, որոնք ազդեցություն են ունեցել երաժշտության զարգացման վրա:
•**Թատրոն** -Ուսումնասիրել XVIIIդ.և XIXդ.առաջին կեսի եվրոպական թատերական արվեստը:
Մշակույթ -Ուսումնասիրել XVIII դ. և XIX դ. առաջին կեսի եվրոպական ճարտարապետությունը:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Մ 1, Մ 24, Մ 25, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42:

Թեմա 5. XIX դարի եվրոպական երաժշտության հիմնական ուղղությունները. ռոմանտիզմ (8 ժամ)	
Նպատակները • Ծանոթացնում XIX դարի եվրոպական երաժշտության հիմնական ուղղություններից մեկի՝ ռոմանտիզմի հետ • Ռոմանտիզմի վառ ներկայացուցիչների կյանքի և ստեղծագործական գործունեության ուսումնասիրում: • Նրանց կյանքի և հանրահայտ ստեղծագործությունների ներկայացում հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքների միջոցով: • Համաշխարհային երաժշտության պատմության զարգացման գործում նրանց ավանդի արժևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Ծանո՞թ եք արվեստի հիմնական ուղղություններին: • Ի՞նչ գիտեք ռոմանտիզմի մասին: • Որևէ տեղեկություն ունե՞ք այս աշխարհահռչակ կոմպոզիտորների մասին: • Ներկագտնվե՞լ եք նրանց ստեղծագործությունների համերգային կատարումներին:
Վերջնարդյունքներ • **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) ռոմանտիզմի ժամանակաշրջանի եվրոպացի կոմպոզիտորների ստեղծագործական գործունեությանը նվիրված նախագիծ կամ երաժշտական նյութ դպրոցական միջոցառման համար: • **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** համաշխարհային երաժշտական արվեստի գոհարներով: Երաժշտական անհատական կամ խմբային ստեղծագործական գործունեության ընթացքում կիրառի գիտելիքներ և հմտություններ՝ օգտագործելով ինքնարտահայտման զանազան երաժշտական միջոցներ և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հնարավորությունները: • **Նպաստի** խմբի ստեղծագործական և հետազոտական առաջադրանքների ընդհանուր արդյունքի ձեռքբերմանը:	

•**Նկարագրի** ստեղծագործություններից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված խոսքով: **Յասկանա** երաժշտական տերմինաբանության իմաստը և գործնականում օգտագործի դրանք: •**Ընկալի և վերլուծի** ստեղծագործությունը, մեկնաբանի իր հույզերն ու ապրումները, հիմնավորի դրանք, ցուցաբերի վերլուծելու, համադրելու և համեմատելու հմտություններ: •**Ձևավորի** գեղագիտական և երաժշտական ճաշակ**, ընդլայնի** ազգային և եվրոպական մշակութային ժառանգության նվաճումների մասին գիտելիքները նոր տեխնոլոգիաների, մասնավորապես՝ ուսումնական վիրտուալ այցերի (համերգա-սրահներ,թատրոններ,թանգարաններ)միջոցով: •**Դրսևորի** հետաքրքրություն կենդանի կատարումների նկատմամբ և հաճախակի այցելի համերգասրահներ:		
Թեմայի բովանդակությունը •XIX դարի եվրոպական երաժշտության հիմնական ուղղությունները՝ ռոմանտիզմ: •Ռոմանտիզմի ուղղության հանրահայտ կոմպոզիտորները և նրանց ստեղծագործությունները:	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր** •Կատարել ուսումնասիրություններ,դիտել համերգների հատվածներ: •Ունկնդրել, վերլուծել,մեկնաբանել սիմֆոնիկ և կամերային ստեղծագործությունները: •Կազմակերպել քննարկումներ, բանավեճեր, շնորհանդեսներ և այլն:	**Ընդհանրական գաղափարներ Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ** Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողները, ուսումնասիրելով ռոմանտիզմի ականավոր ներկայացուցիչների կյանքը և ստեղծագործությունը,ծանոթանում են տվյալ ժամանակաշրջանի մարդկանց կենցաղին,նրանց պատմություններին, համերգային շրջագայություններին,մարդկության պատմության շրջադարձային փուլերին,ինչպես նաև անհատների և քաղաքակրթության հարաբերություններին,արժևորում են նրանց արվեստը և ավանդը

		երաժշտության զարգացման մեջ:

Միջառարկայական կապեր

- **Գրականություն** -Ուսումնասիրի եվրոպացի ռոմանտիկ գրողների ստեղծագործությունները, որոնք հիմք են դարձել երաժշտական ստեղծագործությունների համար:
- **Կերպարվեստ** -Ուսումնասիրի եվրոպացի ռոմանտիկ ուղղության նկարիչների գործերը:
- **Մշակույթ** -Ուսումնասիրի եվրոպական ռոմանտիկ արվեստի տարբեր տեսակների նմուշները::

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Մ 1, Մ 24, Մ 25, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42:

<table>
<tr><th colspan="2">Թեմա 6.
XIX դարի եվրոպական և ռուսական օպերային արվեստ (8 ժամ)</th></tr>
<tr><td>Նպատակներ
• Ծանոթացնում XIX դարի եվրոպական և ռուսական օպերային արվեստին:
• XIX դարի եվրոպացի և ռուս կոմպոզիտորների հանրահայտ տօպերաների ուսումնասիրություն:
• Դրանց մասին հետազոտությունների և նախագծերի ներկայացում:
• Այցելություն օպերային թատրոն և նշված օպերաների դիտում:
• Համաշխարհային օպերային արվեստի արժևորում:</td><td>Ուղղորդող հարցեր
• Սիրո՞ւմ եք օպերային արվեստը:
• Հաճախե՞լ եք օպերային թատրոն:
• Ունե՞ք նախընտրած օպերաներ:
• Ինչո՞ւ շատերը չեն սիրում օպերային արվեստը:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Վերջնարդյունքներ
• Ստեղծի (մենակ կամ խմբով) XIX դարի իր նախընտրած ժամանակաշրջանի եվրոպացի կամ ռուս կոմպոզիտորների օպերային արվեստին նվիրված նախագիծ կամ երաժշտական նյութ դպրոցական միջոցառման համար:
• Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի համաշխարհային երաժշտական արվեստի գոհարներով: Երաժշտական անհատական կամ խմբային ստեղծագործական</td></tr>
</table>

գործունեության ընթացքում ցուցաբերի երաժշտական գիտելիքներ և հմտություններ:

- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) օպերաների հատվածներ՝ արիաներ, խմբերգեր ճիշտ կեցվածքով և շնչառությամբ, մաքուր ինտոնացիայով, հստակ ռիթմով, արտահայտիչ, անսամբլային զգացողությամբ, հետևելով խմբավարի շարժումներին:
- **Իրականացնի** ստեղծագործական գաղափարներ անհատապես և խմբով: Մասնակցի դպրոցական երգչախմբի կամ այլ երաժշտական խմբի աշխատանքներին:
- **Ընկալի և բացատրի** ստեղծագործության գաղափարը, կառուցվածքը, ձևը՝ **դրսևորելով** ստեղծագործական և անկախմտածողություն:
- **Համեմատի և մեկնաբանի** հակադիր կամ նույնպիսի բնույթի երաժշտական կերպարները:
- **Ձևավորի** երաժշտական ճաշակը, **ընդլայնի** եվրոպական մշակութային ժառանգության նվաճումների մասին գիտելիքները, նոր տեխնոլոգիաների, մասնավորապես՝ ուսումնական վիրտուալ այցերի (համերգասրահներ, թատրոններ, թանգարաններ) միջոցով:
- **Դրսևորի** հետաքրքրություն կենդանի կատարումների նկատմամբ և հաճախակի այցելի համերգասրահներ:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• XIX դարի եվրոպական և ռուսական օպերային արվեստ: • Իտալիայի, Գերմանիայի, Ֆրանսիայի, Ռուսաստանի նշանավոր կոմպոզիտորներ՝ օպերաների հեղինակներ: • Հանրահայտ օպերաների	• Կատարել ուսումնասիրություններ, դիտել համերգների հատվածներ: • Ունկնդրել, վերլուծել, մեկնաբանել, կատարել օպերաների հատվածներ:	**Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ** Որտե՞ղ և ե՞րբ: Սովորողները, ուսումնասիրելով XIX դարի եվրոպական և ռուսական օպերային արվեստը, ծանոթանում են տվյալ ժամանակաշրջանի մարդկանց կենցաղին, նրանց պատմություններին, մարդկության պատմության շրջադարձային փուլերին, ինչպես նաև անհատների և

<table>
<tr><td>հատվածներ և օպերային ներկայացումներ:</td><td>•Կազմակերպել քննար-կումներ, բանավեճեր, շնորհանդեսներ:</td><td>քաղաքակրթության հարաբերու-թյուններին, արժևորում են հեղինակների արվեստը և ավան-դը օպերային երաժշտության զարգացման մեջ:</td></tr>
<tr><td colspan="3">Միջառարկայական կապեր
• Գրականություն -Ուսումնասիրի այն գրական ստեղծագործությունները, որոնք դարձել են օպերային լիբրետտոներ:
• Կերպարվեստ -Ուսումնասիրի օպերային ներկայացումների բեմական ձևավորումները՝ դեկորները, հագուստները և դրանց համապատասխանությունը երաժշտությանը:
• Պատմություն -Ուսումնասիրի այն պատմական կարևոր իրադարձությունները, որոնք հիմք են դարձել պատմական օպերային լիբրետտոների համար:
• Թատրոն -Ուսումնասիրի և մեկնաբանի օպերային ներկայացումներում երգիչների դերասանական վարպետությունը, որը նպաստում է երաժշտական կերպարի ավելի խոր բացահայտմանը:</td></tr>
<tr><td colspan="3">Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Մ 1, Մ 24, Մ 25, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42:</td></tr>
</table>

11-րդ դասարան

Առաջարկվում է (34 ժամ)

Թեմա 1. Հայկական օպերայի ծնունդն ու զարգացումը: Հայ ժամանակակից օպերա (4 ժամ)	
Նպատակները • Ծանոթացում հայկական օպերայի պատմությանը: • Հայկական օպերային արվեստի զարգացման փուլերի և այսօրվա դրության մասին գիտելիքների ընդլայնում: • Հայկական օպերաների հատվածներ ունկնդրելու (դիտելու), բնութագրելու, վերլուծելու և կատարելու հմտությունների զարգացում: • Տարբեր ժամանակաշրջանների հայ օպերային արվեստին նվիրված նախագծի կամ դպրոցական միջոցառման համար երաժշտական նյութի պատրաստում: • Հայկական օպերային արվեստի արժևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Սիրու՞մ ես հայկական օպերան: • Գիտե՞ս հայկական օպերայի հիմնադիրներին: • Հայկական ո՞ր օպերան է քեզ հոգեհարազատ: • Այցելե՞լ ես Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի ակադեմիական թատրոն:
Վերջնարդյունքներ • **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) իր նախընտրած ժամանակաշրջանի հայ օպերային արվեստին նվիրված նախագիծ կամ երաժշտական նյութ դպրոցական միջոցառման համար: • **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** ազգային օպերային արվեստի նմուշներով: • **Երգի** (մենակ կամ խմբով) օպերաների հատվածներ՝ արիաներ, խմբերգեր, արտահայտիչ, անսամբլային զգացողությամբ, հետևելով խմբավարի շարժումներին: • **Իրականացնի** ստեղծագործական գաղափարներ անհատապես կամ խմբով: Մասնակցի դպրոցական երգչախմբի կամ այլ երաժշտական խմբերի աշխատանքներին: • **Բացատրի** ստեղծագործության գաղափարը, կառուցվածքը, ձևը՝ դրսևորելով ստեղծագործական և ինքնուրույն մտածողություն: • **Ձևավորի** և զարգացնի երաժշտական ճաշակ, **ընդլայնի** ազգային մշակութային ժառանգության նվաճումների մասին գիտելիքները նոր տեխնոլոգիաների, մասնավորապես՝ ուսումնական վիրտուալ այցերի (համերգասրահներ, թատրոններ, թանգարաններ) միջոցով: • **Դրսևորի** հետաքրքրություն կենդանի կատարումների նկատմամբ և հաճախակի այցելի համերգասրահներ:	

- **Արժևորի** հայ ազգային օպերային արվեստը, դառնանրակրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Հայկական օպերային արվեստ: • Հայկական օպերաների հատվածներ և օպերային ներկայացումներ:	• Կատարել ուսումնասիրություններ, հետազոտություններ, դիտել համերգների հատվածներ: • Ունկնդրել, վերլուծել, մեկնաբանել և կատարել օպերաների հատվածներ: • Կազմակերպել քննարկումներ, բանավեճեր, շնորհանդեսներ, զեկուցումներ: • Այցելել օպերային թատրոն:	**Անհատներ և հարաբերություններ** Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Ուսումնասիրելով հայ օպերային արվեստը՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ արմատներ ունի, ինչ է իր համար ազգային օպերային երաժշտությունը, ինչպես կարող է իր զգացմունքները և հույզերն արտահայտել երաժշտության միջոցով, ինչ դեր ունի այն իր կյանքում: Կարևորը՝ **բացատրի**, որ ուսումնասիրելով հայ ազգային օպերային երաժշտությունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

Միջառարկայական կապեր

- **Հայ գրականություն** - Ուսումնասիրի այն գրական ստեղծագործությունները, որոնք դարձել են օպերային լիբրետտոներ:

• **Կերպարվեստ** -Ուսումնասիրի օպերային ներկայացումների բեմական ձևավորումները՝ դեկորները, հագուստները և դրանց համապատասխանությունը երաժշտությանը: • **Պատմություն** -Ուսումնասիրի այն պատմական կարևոր իրադարձությունները, որոնք հիմք են դարձել պատմական օպերային լիբրետտոների համար: • **Թատրոն** -Ուսումնասիրի և մեկնաբանի օպերային ներկայացումներում երգիչների դերասանական վարպետությունը, որը նպաստում է երաժշտական կերպարի ավելի խոր բացահայտմանը:
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **Մ 1, Մ 17, Մ 24, Մ 25, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42:**

Թեմա 2.Իմպրեսիոնիզմը եվրոպական երաժշտության մեջ և նրա ազդեցությունը հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործության վրա (4 ժամ)	
Նպատակներ • Արվեստի հիմնական ուղղություններից մեկի՝ իմպրեսիոնիզմի մասին պատկերացումների և գիտելիքների ձևավորում: • Ծանոթացում երաժշտության մեջ իմպրեսիոնիզմի հիմնադիրներին և նրանց ստեղծագործական գործունեությանը: • Նրանց ստեղծագործական գործունեության մասին զեկուցումների, շնորհանդեսների ներկայացում: • Իմպրեսիոնիստ նկարիչների և կոմպոզիտորների ստեղծագործությունների ընկալում և համեմատում: • Իմպրեսիոնիզմի և նրա հայտնի հետևորդների արվեստի արժևորում:	**Ուղղորդող հարցեր** • Ի՞նչ է իմպրեսիոնիզմը: • Ե՞րբ է առաջացել արվեստի այդ ուղղությունը: • Լսե՞լ եք իմպրեսիոնիստ կոմպոզիտորների մասին, իսկ իմպրեսիոնիստ նկարիչների՞:
Վերջնարդյունքներ	

- **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) իր նախընտրած ժամանակաշրջանի հայ կամ արտասահմանցի կոմպոզիտորների ստեղծագործական գործունեությանը նվիրված նախագիծ կամ երաժշտական նյութ դպրոցական միջոցառման համար:
- **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** համաշխարհային երաժշտական արվեստի նմուշներով: Երաժշտական անհատական կամ խմբային ստեղծագործական գործունեության ընթացքում դրսևորի երաժշտական գիտելիքներ և հմտություններ՝ օգտագործելով ինքնարտահայտման զանազան երաժշտական միջոցներ, ներառյալ տեղեկատվական տեխնոլոգիաները և ռեսուրսները:
- **Նպաստի** խմբի ստեղծագործական և հետազոտական առաջադրանքների ընդհանուր արդյունքի ձեռքբերմանը:
- **Նկարագրի** ստեղծագործություններից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված խոսքով, զեկույցներով, հետազոտություններով, շնորհանդեսով:
- **Հասկանա** երաժշտական եզրույթների իմաստը և գործնականում օգտագործի դրանք:
- **Վերլուծի** ստեղծագործությունը, մեկնաբանի իր հույզերն ու ապրումները, հիմնավորի դրանք, ցուցաբերի վերլուծելու, համադրելու և համեմատելու հմտություններ:
- **Արժևորի** իմպրեսիոնիստների արվեստը:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Արվեստի հիմնական ուղղությունները. իմպրեսիոնիզմ: • Իմպրեսիոնիստ կոմպոզիտորներ: • Նրանց ստեղծագործությունները:	• Կատարել ուսումնասիրություններ, դիտել համերգներից հատվածներ: • Ունկնդրել, վերլուծել, մեկնաբանել բալետների հատվածներ: • Կազմակերպել քննարկումներ, բանավեճեր, շնորհանդեսներ: • Այցելել Ա. Սպենդիարյանի անվան	**Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում** Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և նպատակը: Սովորողը, ուսումնասիրելով XX-XXI դարերի երաժշտական ուղղությունները, ներկայացնում է հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներ իր տպավորությունների, զգացողությունների, երաժշտական ճաշակի մասին, անում է ինքնուրույն եզրահանգումներ: Կազմակերպում

	օպերայի և բալետի թատրոն և պատկերասրահ:	է քննարկումներ, բանավեճեր, ստեղծում է պաստառներ, շնորհանդեսներ և այլն: Այս թեմայի ուսումնասիրության ընթացքում սովորողը փորձում է պատասխանել այն հարցին, թե ի՞նչ է ստեղծարարությունը, որն է դրա դերը կամ նպատակը և ինչ հիմնախնդիրների լուծումներ է առաջարկում ամեն մարդու կյանքում: Սովորողը արժևորում է բոլոր ժանրերի բարձրակարգ ստեղծագործությունները, հասկանում է դրանց գեղագիտական և բարոյական արժեքը, սովորում է դրանցով զարդարել և հարստացնել իր կյանքը:
Միջառարկայական կապեր • **Կերպարվեստ** - Ուսումնասիրի իմպրեսիոնիստ նկարիչների ստեղծագործությունները և համեմատի երաժշտության հետ: • **Գրականություն** - Ուսումնասիրի իմպրեսիոնիստ գրողների ստեղծագործությունները:		
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **Մ 1, Մ 24, Մ 25, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42:**		

Թեմա 3. XIX դարավերջի և XX դարասկզբի հայկական երաժշտական արվեստը (2 ժամ) **Հայ կոմպոզիտորական դպրոցի ձևավորումը. Կոմիտաս (6 ժամ)**

Նպատակներ	**Ուղղորդող հարցեր**
• XIX դարավերջի և XX դարասկզբի հայկական խմբերգային արվեստի ուսումնասիրում: • Հայ կոմպոզիտորական դպրոցի ձևավորման հիմքերի ուսումնասիրում: • Տվյալ ժամանակահատվածում ստեղծագործած կոմպոզիտորների ստեղծագործության ուսումնասիրում: • Նրանց ստեղծագործությունների ունկնդրում, քննարկում, կատարում: • Տվյալ ժամանակաշրջանի պատմական անցքերի և հայ երաժշտարվեստի զարգացման պատճառահետևանքային կապերի բացահայտում և ընկալում: • Տվյալ ժամանակաշրջանի կոմպոզիտորների ստեղծագործական գործունեության մասին նախագծի կամ դպրոցական միջոցառման համար երաժշտական նյութի պատրաստում: • Այցելություն Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտ, համագործակցում և ակտիվ մասնակցություն թանգարանի կրթական ծրագրերին:	• Ինչպե՞ս էին ազդում պատմական անցքերը հայ երաժշտարվեստի զարգացման վրա: • Ո՞վ ձևավորեց հայ կոմպոզիտորական դպրոցը: • Այդ ժամանակահատվածում ստեղծագործած ո՞ր կոմպոզիտորի գործերն ես ավելի շատ սիրում:

Վերջնարդյունքներ

- **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) տվյալ ժամանակաշրջանի հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործական ընտրված նախագիծ կամ երաժշտական նյութ դպրոցական միջոցառման համար:
- **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** հայ երաժշտական արվեստի գոհարներով: Երաժշտական անհատական կամ խմբային ստեղծագործական գործունեության ընթացքում ցուցաբերի երաժշտական գիտելիքներ և հմտություններ՝ կիրառելով ինքնարտահայտման զանազան երաժշտական միջոցներ, ներառյալ տեղեկատվական տեխնոլոգիաները և ռեսուրսները:
- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) ժողովրդական կամ դասական տարբեր ոճի երգեր, խմբերգեր՝ արտահայտիչ, անսամբլային զգացողությամբ, հետևելով խմբավարի շարժումներին: Իրականացնի ստեղծագործական գաղափարներ անհատապես և խմբով: Մասնակցի դպրոցական երգչախմբի կամ այլ երաժշտական խմբերի աշխատանքներին:

<table>
<tr><td colspan="3">

• **Նկարագրի** ստեղծագործություններից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված խոսքով և հիմնավորի, կատարի հետազոտություններ, նախագծային աշխատանքներ:
• **Հասկանա** երաժշտական եզրույթների իմաստը և գործնականում օգտագործի դրանք:
• **Բացատրի** ստեղծագործության գաղափարը, կառուցվածքը, **ձևը՝** դրսևորելով ստեղծագործական և ինքնուրույն մտածողություն: **Համեմատի և բացատրի** հակադիր կամ նույն բնույթի ստեղծագործությունները:
• **Բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը ժողովուրդների հասարակական, մշակութային կյանքում և պատմական համատեքստում:
• **Ընկալի և** հասկանա նրա՝ որպես միջմշակութային հաղորդակցության լեզվի դերը:
• **Արժևորի** հայ ազգային երաժշտությունը, նյութական և ոչ նյութական ժառանգությունը, դառնա նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:
</td></tr>
<tr>
<td>Թեմայի բովանդակու-թյունը
• XIX դարավերջի և XX դարասկզբի հայկական երաժշտական արվեստը և նրա հայտնի ներկայացու-ցիչները:
• Խմբերգային արվեստ:
• Հայ կոմպոզիտորական դպրոցի ձևավորումը:</td>
<td>Առաջարկվող գործունեության ձևեր
• Ուսումնասիրել, քննարկել, վեր-լուծել տվյալ ժամանակաշրջանի հայ երաժշ-տարվեստը, հայ կոմպոզիտորական դպրոցի ձևավորումը:
• Ունկնդրել, կատարել, մեկնաբա-նել, եզրահան-գումներ անել:
• Հետազոտել, ներկայացնել, սեփա-կան կարծիք հայտնել և հիմնավորել:</td>
<td>Ընդհանրական գաղափարներ

Անհատներ և հարաբերու-թյուններ
Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Ուսումնասիրելով XIX դարավերջի և XX դարասկզբի հայկական երաժշտական ար-վեստը և հայ կոմպոզիտորա-կան դպրոցի ձևավորումը՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ արմատներ ունի, ինչ է իր համար ազգային երաժշտությունը, ինչպես կարող է իր զգացմունքները և հույզերն արտահայտել երաժշտության միջոցով, ինչ դեր ունի այն իր կյանքում: Կարևորը՝</td>
</tr>
</table>

		բացատրի, որ ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտությունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը: **Պատճառահետևանք** Բնության մեջ, մարդկանց, ազգերի հարաբերություններում, գեղարվեստական երկերում, երաժշտական ստեղծագործություններում մշտապես կարելի է հանդիպել պատճառահետևանքային կապերի. օրինակ՝ մարդկության պատմության ողբերգական իրադարձությունը՝ Հայոց ցեղասպանությունը, ազդեցություն թողեց նաև հայ արվեստի վրա, այդ ընթացքում և դրանից հետո ստեղծված երաժշտական ստեղծագործությունները կրում էին դրա ազդեցությունը:

Միջառարկայական կապեր

- **Կերպարվեստ**-Ուսումնասիրի XIX դարավերջի և XX դարասկզբի հայ կերպարվեստի ստեղծագործությունները և համեմատի երաժշտության հետ:
- **Հայ լեզու և գրականություն** -Հայ երենով ստեղծի տարբեր ոճերի և ժանրերի գրավոր և բանավոր խոսք և ուսումնասիրի XIX դարավերջի և XX դարասկզբի հայ գրականությունը և հայ տնի գրողների ստեղծագործությունները:
- **Հայոց պատմություն** -Ուսումնասիրի XIX դարավերջի և XX դարասկզբի պատմական անցքերի ազդեցությունը հայ մշակույթի տարբեր տեսակների զարգացման վրա:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Մ 1, Մ 17, Մ 24, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42:

Թեմա 4.
Հայ երաժշտարվեստի զարգացումը XX դարավերջին և XXI դարասկզբին (10 ժամ)

Նպատակներ

- Հայ երաժշտարվեստի զարգացումը XX-XXI դարերում. Ուսումնասիրում:
- Տվյալ ժամանակաշրջանի կոմպոզիտորների ստեղծագործական գործունեության ուսումնասիրում:
- Ժամանակակից հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործական գործունեությանը նվիրված նախագծի կամ դպրոցական միջոցառման համար երաժշտական նյութի պատրաստում:
- Նրանց ստեղծագործությունների ունկնդրում, բնութագրում, վերլուծում, մեկնաբանում համաշխարհային երաժշտության արվեստի համատեքստում:
- Հայ ժամանակակից երաժշտարվեստի արժևորում:

Ուղղորդող հարցեր

- Ի՞նչ գիտես հայ ժամանակակից երաժշտարվեստի մասին:
- Ունե՞ս նախընտրած կոմպոզիտոր կամ ստեղծագործություն:
- Այցելու՞մ ես համերգասրահներ՝ ունկնդրելու հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործությունները:

Վերջնարդյունքներ

- **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) ժամանակակից հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործական գործունեությանը նվիրված նախագիծ կամ երաժշտական նյութ դպրոցական միջոցառման համար:
- **Իրականացնի** ստեղծագործական գաղափարներ անհատապես և խմբով, **նպաստի** խմբի ստեղծագործական և հետազոտական առաջադրանքների ընդհանուր արդյունքի ձեռքբերմանը:
- **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** հայ ժամանակակից երաժշտական արվեստով:
- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) հայ ժողովրդական կամ դասական տարբեր ոճի երգեր, խմբերգեր՝ արտահայտիչ, անսամբլային զգացողությամբ, հետևելով խմբավարի շարժումներին:
- Մասնակցի դպրոցական երգչախմբի կամ այլ երաժշտական խմբերի աշխատանքներին

• **Վերլուծի** ստեղծագործությունը, մեկնաբանի իր հույզերն ու ապրումները, հիմնավորի դրանք, ցուցաբերի վերլուծելու, համադրելու և համեմատելու հմտություններ: • **Ձևավորի** երաժշտական ճաշակը, **ընդլայնի** ազգային մշակութային ժառանգության նվաճումների մասին գիտելիքները նոր տեխնոլոգիաների, մասնավորապես՝ համերգասրահներ, թատրոններ, թանգարաններ ուսումնական այցերի (նաև առցանց) միջոցով: • **Դրսևորի** հետաքրքրություն ժամանակակից երաժշտության, կենդանի կատարումների նկատմամբ և հաճախակի այցելի համերգասրահներ: • **Բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը ժողովուրդների հասարակական, մշակութային կյանքում և պատմական համատեքստում: Հասկանա նրա՝ որպես միջմշակութային հաղորդակցության լեզվի դերը: • **Արժևորի** հայ ազգային երաժշտությունը, դառնա նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:		
Թեմայի բովանդակությունը • Հայ երաժշտարվեստի զարգացումները XX-XXI դարերում: • Հայ սիմֆոնիկ երաժշտության ձևավորումը և զարգացումը: • Հայ ժամանակակից կոմպոզիտորների ստեղծագործություններ:	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր** • Ուսումնասիրել, կատարել հետազոտություններ և նախագծային աշխատանքներ: • Ունկնդրել, վերլուծել, կատարել, մեկնաբանել: • Մասնակցել քննարկումներին, բանավեճերին:	**Ընդհանրական գաղափարներ** **Անհատներ և հարաբերություններ** Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Ուսումնասիրելով XX դարի կեսերից մինչև XXI դարասկիզբի հայկական երաժշտական արվեստը՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ արմատներ ունի, ինչ է իր համար ազգային երաժշտությունը, ինչպես կարող է իր զգացմունքները և հույզերն արտահայտել երաժշտության միջոցով, ինչ դեր ունի այն իր կյանքում: Կարևորը՝ **բացատրի**, որ ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտությունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

<table>
<tr><td>

Միջառարկայական կապեր

- **Կերպարվեստ** – Ուսումնասիրի հայ կերպարվեստի զարգացումը XX-XXI դարերում:
- **Հայ գրականություն** – Ուսումնասիրի հայ գրականության զարգացումը XX-XXI դարերում:
- **Հայոց պատմություն** - Ուսումնասիրի XX-XXI դարերի հայ պատմական իրադարձությունների ազդեցությունը հայ արվեստի զարգացման վրա:
- **Մշակույթ** - Ուսումնասիրի հայ արվեստի տարբեր տեսակների զարգացումը XX-XXI դարերում:

</td></tr>
<tr><td>

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ
Մ 1, Մ 17, Մ 18, Մ 24, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42:

</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th colspan="2">Թեմա 5.
Սփյուռքահայ երաժշտական արվեստ (8 ժամ)</th></tr>
<tr><td>

Նպատակներ

- Սփյուռքահայ երաժշտական արվեստի վերաբերյալ պատկերացումների և գիտելիքների ընդլայնում:
- Սփյուռքահայ կոմպոզիտորների և երաժիշտ կատարողների արվեստի մասին հետազոտությունների և նախագծերի պատրաստում:
- Նրանց ստեղծագործությունների կատարում, բնութագրում, վերլուծում, մեկնաբանում:
- «Սփյուռքահայ արվեստը, որպես պատմական իրադարձությունների արդյունք» թեմայով քննարկման կամ բանավեճի կազմակերպում:
- Սփյուռքահայ երաժշտարվեստի՝ որպես հայ ազգային արվեստի անքակտելի մասի արժևորում:

</td><td>

Ուղղորդող հարցեր

- Ճանաչո՞ւմ եք սփյուռքահայ կոմպոզիտորներին և երաժիշտ կատարողներին:
- Սիրո՞ւմ եք նրանց արվեստը:
- Ո՞ւմ եք նախընտրում և ինչո՞ւ:

</td></tr>
<tr><td colspan="2">

Վերջնարդյունքներ

Ստեղծի (մենակ կամ խմբով) իր նախընտրած ժամանակաշրջանի սփյուռքահայ կոմպոզիտորների կամ կատարողների ստեղծագործական գործունեությանը նվիրված նախագիծ կամ երաժշտական նյութդպրոցական միջոցառման համար:

- **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** սփյուռքահայ կոմպոզիտորների երաժշտական արվեստով:

</td></tr>
</table>

- **Երգի** (մենակ կամ խմբով) ժողովրդական կամ դասական տարբերոճի երգեր, խմբերգեր՝ արտահայտիչ, անսամբլային զգացողությամբ, հետևելով խմբավարի շարժումներին:
- **Իրականացնի** ստեղծագործական գաղափարներ անհատապես և խմբով: Մասնակցի դպրոցական երգչախմբի կամ այլ երաժշտական խմբերի աշխատանքներին:
- **Նկարագրի** ստեղծագործություններից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված խոսքով: **Հասկանա և ընկալի** երաժշտական եզրույթների իմաստը և գործնականում օգտագործի դրանք:
- **Բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը ժողովուրդների հասարակական, մշակութային կյանքում և պատմական համատեքստում: Հասկանա նրա՝ որպես միջմշակութային հաղորդակցության լեզվի դերը:
- **Արժևորի** հայ ազգային երաժշտությունը, դառնա նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
•Սփյուռքահայ երաժշտական արվեստը XX-XXI դարերում: •Սփյուռքահայ հայտնի կոմպոզիտորներ և կատարողներ:	•Ուսումնասիրել, կատարել հետազոտություններ, նախագծային աշխատանքներ: •Ունկնդրել, վերլուծել, կատարել, մեկնաբանել: •Մասնակցել քննարկումներին, բանավեճերին:	**Անհատներ և հարաբերություններ** Ո՞վ եմ ես: Ո՞վ ենք մենք: Ուսումնասիրելով սփյուռքահայ երաժշտական արվեստը՝ սովորողը հասկանում է, թե ո՛վ է ինքը, ինչ արմատներ ունի, ինչպես է առաջացել սփյուռքահայ մշակույթը, ինչ է իր համար ազգային երաժշտությունը, ինչպես կարող է իր զգացմունքները և հույզերն արտահայտել երաժշտության միջոցով, ինչ դեր ունի այն իր կյանքում: Կարևորը՝ **բացատրի,** որ ուսումնասիրելով հայ

		ազգային երաժշտու-թյունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փո-խանցողը: **Պատճառ և հետևանք** Բնության մեջ, մարդկանց, ազգերի հարա-բերություններում, գեղարվեստական երկե-րում, երաժշտական ստեղ-ծագործություններում մշտապես կարելի է հանդիպել պատճառա-հետևանքային կարպերի. օրինակ՝ մարդկության պատմության ողբերգական իրադարձության՝ Հայոց ցեղասպանության հետևանքով առաջացավ և հետագայում զարգացավ հայկական սփյուռքը՝ իր կենցաղով ու արվեստով:
Միջառարկայական կապեր • Կերպարվեստ-Ուսումնասիրի սփյուռքահայ նկարիչների և քանդակագործների ստեղծագործությունները: • Հայ գրականություն -Ուսումնասիրի սփյուռքահայ գրողների, գրականագետների ստեղծագործությունները: • Մշակույթ -Ուսումնասիրի սփյուռքահայ արվեստը և արվեստագետների՝ դերասանների, ռեժիսորների աշխատանքները:		
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **Մ 1, Մ 17,Մ 24, Մ 25, Մ 26, Մ 27, Մ 40, Մ 41, Մ 42:**		

12-րդ դասարան

Առաջարկվում է (34 ժամ)

<table>
<tr><th colspan="2">Թեմա 1. Անցողիկը և հավերժականը երաժշտության մեջ (6 ժամ)</th></tr>
<tr><td>Նպատակներ
• Անցողիկ և հավերժական թեմաները (գեղեցիկի, սիրո, ողբերգականի, կոմիկականի, ներդաշնակության, ուրախության և այլն) և երաժշտության մեջ դրանց առկայության մասին պատկերացումների և գիտելիքների ընդլայնում:
• Երաժշտական ստեղծագործության մեջ այդ թեմաները զգալու, գիտակցելու, վերլուծելու և ներկայացնելու հմտությունների զարգացում:
• Տվյալ թեմաներով քննարկումների, բանավեճերի կազմակերպում և ակտիվ մասնակցություն, սեփական կարծիք հայտնելու, մեկնաբանելու, հիմնավորելու հմտությունների զարգացում:
• Մյուսների հակադիր կարծիքի քննարկում, հանդուրժողականության և հարգանքի դրսևորում:
• Նշված թեմաներով նախագծային կամ հետազոտական աշխատանքների ներկայացում արվեստի մյուս տեսակների ներգրավմամբ:
• Մարդու հոգեկան աշխարհի վրա արվեստի ազդեցության արժևորում:</td><td>Ուղղորդող հարցեր
• Ի՞նչ է նշանակում անցողիկ և հավերժական:
• Ի՞նչ կապ ունեն դրանք երաժշտության հետ:
• Քեզ ծանո՞թ է որևէ ստեղծագործություն, որ հիմքում ունի այս թեմաները:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Վերջնարդյունքներ
• Ստեղծի (մենակ կամ խմբով) «Անցողիկ և հավերժական թեմաները կոմպոզիտորների ստեղծագործությունների մեջ» հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներ կամ դպրոցական միջոցառման համար երաժշտական սցենար՝ կապելով արվեստի այլ ճյուղերի հետ:
• Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի հայ և համաշխարհային երաժշտական արվեստի գոհարներով:
• Ստեղծի երաժշտական նյութին համապատասխան գրական և կերպարվեստի ձևավորումներ՝ կիրառելով նոր տեխնոլոգիաները:</td></tr>
</table>

• **Երգի** (մենակ կամ խմբով) ժողովրդական կամ դասական տարբեր ոճի երգեր, խմբերգեր արտահայտիչ, անսամբլային զգացողությամբ, հետևելով խմբավարի շարժումներին: Մասնակցի դպրոցական երգչախմբի կամ այլ երաժշտական խմբերի աշխատանքներին: • Անհատապես և խմբով առաջարկի և **իրականացնի** ստեղծագործական գաղափարներ: • **Նկարագրի** ստեղծագործություններից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված բանավոր կամ գրավոր խոսքով: • **Դրսևորի** տրամաբանական և ստեղծագործական մտածողություն և կարողանա անդրադառնալ ու արձագանքել սեփական և ուրիշների ստեղծած աշխատանքին: • **Հասկանա և ընկալի** երաժշտական եզրույթների իմաստը և գործնականում օգտագործի դրանք էսսեներում և բանավոր ելույթներում: • **Բացատրի** երաժշտական արվեստի դերը ժողովուրդների հասարակական, մշակութային կյանքում և պատմական համատեքստում: Հասկանա և ընկալի նրա՝ որպես միջմշակութային հաղորդակցության լեզվի դերը, ճանաչի մշակութային բազմազանությունը: • **Արժևորի** հավերժական թեմաների առկայությունն արվեստի մեջ և դրանց ազդեցությունը մարդու հոգեկան աշխարհի վրա:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Անցողիկ և հավերժական թեմաների առկայությունը երաժշտության մեջ: • Երաժշտության տրամադրության և կերպարների փոփոխականությունը երաժշտական մեծ կտավի ստեղծագործությունների տարբեր մասերում: • Անցողիկը և մնայունը արվեստում:	• Ուսումնասիրել, կատարել հետազոտություններ, նախագծային աշխատանքներ: • Ունկնդրել, վերլուծել, կատարել, մեկնաբանել, համեմատել: • Մասնակցել քննարկումներին, բանավեճերին:	**Անհատական և մշակութային ինքնարտահայտում** Որո՞նք են ստեղծարարության բնույթը և պատակը: Սովորողը, ուսումնասիրելով «Հավերժական թեմաները երաժշտության մեջ» նյութը, ներկայացնում է հետազոտական կամ նախագծային աշխատանքներ, հանդես է գալիս բանավոր զեկուցմով, որով նկարագրում է իր տպավորությունները,

		զգացողությունները, մտո-րումները երաժշտության մեջ հավերժականի և անցողիկի մասին,կատարում է ինքնուրույն եզրահան-գումներ: Կազմակերպում է քննարկումներ,բանավեճեր, ստեղծում է պաստառներ, շնորհանդեսներ և այլն: Այս թեմայի ուսումնասիրության ըն-թացքում սովորողները փորձում են պատասխանել այն հարցին, թե ի´նչ է ստեղծարարությունը,որն է դրա դերը կամ նպատակը և ինչ հիմնախնդիրների լու-ծումներ է առաջարկում ամեն մարդու կյանքում: Սովորողն արժևորում է բոլոր թեմաներով ստեղծ-ված բարձրարժեք ստեղծա-գործությունները, հասկա-նում է դրանց գեղագիտական և բարոյական արժեքը, սովորում է դրանցով զարդարել և հարստացնել իր կյանքը:

Միջառարկայական կապեր

- **Հասարակագիտություն** -Ուսումնասիրի հավերժական թեմաները,դրանց գաղափարը,իմաստը,մարդկության զարգացման տարբեր փուլերում:
- **Հայոց լեզու և գրականություն** -Հայերենով ստեղծի տարբեր ոճերի և ժանրերի գրավոր և բանավոր խոսք՝ օգտագործելով տարբեր արտահայտչամիջոցներ, ուսումնասիրի հավերժական թեմաները գրականության մեջ և կազմակերպի քննարկումներ:

• **Մշակույթ** - Ուսումնասիրի հավերժական թեմաները տարբեր դարաշրջանների մշակութային արժեքների մեջ:
Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ **Մ 1, Մ 24, Մ 26, Մ 40, Մ 41, Մ 42**

Թեմա 2. Ես և երաժշտությունը (10 ժամ)	
Նպատակները	**Ուղղորդող հարցեր**
• «Երաժշտական կրթության և դաստիարակության ազդեցությունը սովորողի՝ որպես մարդ-անհատի հոգեկան աշխարհի վրա» թեմայով հետազոտություն-ների, նախագծերի, քննարկումների, բանավեճերի կազմակերպում: • Նրա ներաշխարհի, գեղագիտական ճաշակի, նախասիրությունների, մտածողության ձևերի, արվեստի նկատմամբ վերաբերմունքի բացահայտում: • Սովորողի ազատ և անկաշկանդ արտահայտվելու, իր վերաբերմունքը երաժշտության տարբեր ուղղություններին արտահայտելու, իր մտքերը և կարծիքը պարզ և մատչելի ներկայացնելու և հիմնավորելու համար բարենպաստ միջավայրի ստեղծում: • Բարձր արվեստին հաղորդակցվելու պահանջմունքի արժևորում, համապատասխան վարքագծի և ակտիվ ունկնդրի որակների դրսևորում: • Իր կյանքում երաժշտական արվեստի դերի ու նշանակության արժևորում:	• Ինչպե՞ս է ազդել երաժշտություն առարկայի դասավանդումը քո գեղագիտական ճաշակի ձևավորման վրա: • Համընկնո՞ւմ է քո երաժշտական ճաշակը քո ընտանիքի ճաշակի հետ: • Ի՞նչ միջոցներով ես դիմակայում այսօրվա համատարած երաժշտական ագրեսիային: • Քննադատաբա՞ր ես արձագանքում, պայքարո՞ւմ ես դրա դեմ, թե՞ հարմարվում ես և քեզ դուր է գալիս այն:
Վերջնարդյունքներ • **Ստեղծի** (մենակ կամ խմբով) իր նախընտրած ժամանակաշրջանի հայ կամ արտասահմանյան կոմպոզիտորների ստեղծագործական գործունեությանը նվիրված հետազոտություն, նախագիծ կամ երաժշտական նյութ դպրոցական	

միջոցառման համար՝ օգտագործելով արվեստի այլ ճյուղերի հնարավորությունները:

- **Հաղորդակցվի և ինքնարտահայտվի** հայ և համաշխարհային երաժշտական արվեստի գոհարներով: Երաժշտական անհատական կամ խմբային ստեղծագործական գործունեության ընթացքում ցուցաբերի երաժշտական գիտելիքներ և հմտություններ՝ կիրառելով ինքնարտահայտման զանազան երաժշտական միջոցներ,ներառյալ տեղեկատվական տեխնոլոգիաները և ռեսուրսները:
- **Երգի** (մենակ կամ խմբով)ժողովրդական կամ դասական տարբեր ոճի երգեր, խմբերգեր արտահայտիչ,անսամբլային զգացողությամբ,հետևելով խմբավարի շարժումներին:Իրականացնի ստեղծագործական գաղափարներ անհատապես և խմբով:Մասնակցի դպրոցական երգչախմբի կամ այլ գեղարվեստական խմբի աշխատանքներին:
- **Նկարագրի** ստեղծագործություններից ստացած իր տպավորությունները գրագետ կապակցված խոսքով,էսսներով,բանավոր ելույթով,**հասկանա** երաժշտական եզրույթների իմաստը և գործնականում օգտագործի դրանք:
- **Վերլուծի** ստեղծագործությունը, մեկնաբանի իր հույզերն ու ապրումները, հիմնավորի դրանք, իր ստեղծագործական մտահղացումը իրականացնելիս օգտագործի համացանցի բազմաթիվ հնարավորությունները, ելույթները ուղեկցի տեսաձայնային միջոցներով:Ցուցաբերի վերլուծելու,համադրելու և համեմատելու հմտություններ:
- **Արժևորի** երաժշտության դերն ու նշանակությունն իր կյանքում,կազմակերպի և ակտիվ մասնակցի ընտանեկան,համայնքային և դպրոցական համերգներին,ձեռք բերի ունկնդրելու փորձ,համերգներ հաճախելու մշակույթ:

Թեմայի բովանդակությունը	**Առաջարկվող գործունեության ձևեր**	**Ընդհանրական գաղափարներ**
• Իմ երաժշտական ճաշակն ու նախասիրությունները: • Իմ առօրյան,հանգիստը,ժամանցը և երաժշտությունը: • Իմ ընտանիքի երաժշտությունը: • Իմ սիրած համերգասրահները և թանգարանները:	• Հետազոտություններ ,նախագծեր,բանավեճեր, քննարկումներ,շնորհանդեսներ,բանավոր ելույթներ: • Նախընտելի երաժշտական ստեղծագործությունների	**Անհատներ և հարաբերություններ** Ո՞վ եմ ես:Ո՞վ ենք մենք: Ուսումնասիրելով XX դարի կեսերից մինչև XXI դարասկիզբի հայկական երաժշտական արվեստը՝ սովորողը հասկանում է,թե ո՛վ է ինքը,ինչ արմատներ ունի, ինչ է իր համար

• Ինչպես եմ դիմակայում այսօրվա երաժշտական ագրեսիային:	կատարումներու մեկնաբանություններ:	ազգային երաժշտությունը, ինչպես կարող է իր զգացմունքները և հույզերն արտահայտել երաժշտության միջոցով, ինչ դեր ունի այն իր կյանքում: Կարևորը՝ **ընկալի և բացատրի**, որ ուսումնասիրելով հայ ազգային երաժշտությունը՝ դառնում է նրա կրողը, պահպանողը և սերունդներին փոխանցողը:

Միջառարկայական կապեր

- **Հայոց լեզու և գրականություն** -Հայերենով գրավոր և բանավոր խոսքով ներկայացնի իր ճաշակն ու նախասիրությունները նաև գրականության ասպարեզում:
- **Կերպարվեստ** -Ներկայացման ընթացքում ցուցադրի իր ճաշակին ու նախասիրություններին համապատասխան կերպարվեստի գործեր:
- **Մշակույթ** -Ներկայացնի իր գեղագիտական ճաշակն ու նախասիրությունները մշակույթում:

Կապը Հանրակրթության պետական չափորոշչի վերջնարդյունքների հետ

- **Մ 1, Մ 24, Մ 25, Մ 26, Մ 27, Մ 39, Մ 40, Մ 41, Մ 42:**

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. «Կրթության մասին» ՀՀ օրենք:
2. «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենք:
3. ՀՀ կառավարության 2010թ. ապրիլի 8-ի N439-Ն որոշում:
4. «Հանրակրթության պետական չափորոշիչ», 2010թ և 2021թ
5. ՀՀ կառավարության 2021թվականի փետրվարի 4-ի N136-Ն որոշում:
6. Հանրակրթության պետական կրթակարգ, ՀՀ կառավարության նիստի հ.33 արձանագրային որոշում, 26.08.2004թ.:
7. Կոմիտաս. Հոդվածներ և ուսումնասիրություններ: Եր., 1941:
8. Կոմիտաս. Երկերի ժողովածու, բոլոր հատորները: Եր., «Հայաստան», 1969:
9. Կոմիտաս Վարդապետ. Ուսումնասիրութիւններ և յօդուածներ: Գիրք Ա: Եր., 2005:
10. Տիգրանյան Գ. Հայ երաժշտական թատրոնի 100 տարին: Եր., «Հայաստան», 1968:
11. Բրուտյան Ց. Գիտական աշխատությունների միջբուհական ժողովածու (Արվեստագիտություն): Եր., 1974:
12. Երկանյան Վ., Հայկական մշակույթ: Եր., 1982:
13. Աղասյան Ա., Հակոբյան Հ., Հասրաթյան Մ., Ղազարյան Վ. Հայ արվեստի պատմություն: Եր., «Զանգակ-97», 2009, 576 էջ:
14. Ակնարկ Հայ երաժշտության պատմության / ՀՍՍՀ ԳԱ: Եր., 1963:
15. Բորև Յու., Գեղագիտություն: Եր., «Հայաստան», 1982:
16. Գեղագիտական դաստիարակություն: Եր., «Լույս», 1975:
17. «Երաժշտություն» առարկայի չափորոշիչ և ծրագիր: Հաստատված է 2012թ.:
18. Յուզբաշյան Յու. Երաժշտությունը 1-4-րդ դասարաններում: Ուսուցչի մեթոդական ձեռնարկ: Եր., «Զանգակ-97», 2008:
19. Յուզբաշյան Յու., Փահլևանյան Ա., Ավետիսյան Վ. Երաժշտությունը 5-7-րդ դասարաններում: Ուսուցչի ձեռնարկ: Եր., «Զանգակ-97», 2011:
20. Ղազարյան Կ., Թադևոսյան Գ., Երաժշտություն-2-7-րդ դդ.. Ուսուցչի ձեռնարկ: Եր., «Զանգակ», 2014:

21. Յուզբաշյան Յու., Ղազարյան Կ., Թադևոսյան Գ. Երաժշտություն-1. Ուսուցչի ձեռնարկ: Եր., «Զանգակ», 2016:
22. Լուկին Յու. Էսթետիկայի հիմունքներ, Եր., «Լույս», 1984:
23. Բրուտյան Մ. Հայ ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործություն: Եր., ‘Լույս’, 1983:
24. Խառատյան-Առաքելյան Հ., Հայ ժողովրդական տոները, Եր., 2005:
25. Հարոյան Ռ., Զատիկ, Եր., ‘Շաղիկ’, 1996:
26. Նավոյան Մ.-Դրվագներ Հայ երաժշտության պատմության, «Զանգակ-97» հրատ. Երևան, 2009թ.:
27. Кабалевский Д. Воспитание ума и сердца: Кн. Для учителя.- М.: Просвещение, 1980.
28. Кабалевский Д. Основные принципы и методы программы по музыке для общеобразовательной школы. Москва, “Просвещение”, 2002.
29. “Искусство в школе”. Общественно-педагогический и научно-методический журнал, Москва, 2010 г.
30. З. Н. Н. Рябенко “Уроки музыки в 1-7 классах”, “Айрис пресс”, Москва, 2006.
31. Радинова О. Музыкальные шедевры. М., издательство ГНОМ и Д Москва, 2006.
32. Вёльфлин Г. Основные понятия истории искусств. Изд. В. Шевчук, 2013. 330 с.
33. COMPETENCES FOR DEMOCRATIC CULTURE (CDC), ձեռնարկ, ԵԽ, 2018:
34. ՅՈՒՆԵՍԿՕ, Կրթություն հանուն կայուն զարգացման ծրագիր:

Էլեկտրոնային հասցեներ

35. https://www.nationalartsstandards.org/,
36. https://www.incredibleart.org/,
37. https://www.australiancurriculum.edu.au/,
38. https://www.wabisabilearning.com/case-study,
39. https://www.thelearningweb.net/music-learning.htm,
40. https://www.slideshare.net/mrsnazlan/a-curriculum-framework-for-art-education,
41. http://www.koolibri.ee/download/?action=binary&id=3414
42. https://jfks.de/high-school/academics/departments/music/
43. http://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/sites/6/2016/09/Kunstiained.pdf